

T. C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM ANA BİLİM DALI

**TOPLULUK İLETİŞİMİ BAĞLAMINDA GÖÇMEN
TOPLULUKLARIN ALTERNATİF MEDYA
PRATİKLERİ: AL HARMAL GAZETESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS YETERLİK TEZİ

İLKER RAĞBETLİ

GAZİANTEP
OCAK 2021

T. C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM ANA BİLİM DALI

**TOPLULUK İLETİŞİMİ BAĞLAMINDA GÖÇMEN
TOPLULUKLARIN ALTERNATİF MEDYA
PRATİKLERİ: AL HARMAL GAZETESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS YETERLİK TEZİ

İLKER RAĞBETLİ

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Bayram Oğuz AYDIN

GAZİANTEP
OCAK 2021

T. C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
..... ANABİLİM DALI

Tezin Başlığı:
Adı ve Soyadı:
Tez Savunma Tarihi:/....../20...

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:.....

Adı ve Soyadı:.....

Öğrenci Numarası:.....

Tezin Savunma Tarihi:.....

ÖZET

TOPLULUK İLETİŞİMİ BAĞLAMINDA GÖÇMEN TOPLULUKLARIN ALTERNATİF MEDYA PRATİKLERİ: AL HARMAL GAZETESİ ÖRNEĞİ

İLKER RAĞBETLİ

Yüksek Lisans Tezi

İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı

İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Bilim Dalı/Program

Tez Danışmanı: Doç.Dr., Bayram Oğuz AYDIN

Ocak-2021, 101 sayfa

Küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan çok uluslu şirketlerin egemenliği medya sektörünü tekelleştirmiştir. Bu durum medyada çok sesliliğin önüne geçerek azınlıkların ya da öteki durumunda olan toplulukların medyada temsillerini problem hale getirmiş bu da söz konusu toplulukları kendi seslerini duyurabilecekleri medyaları oluşturmaya itmiştir. Literatürde alternatif medya olarak tanımlanan bu medya pratikleri göçmenler tarafından göç ettikleri coğrafyalardaki kültüre entegre olabilmek, seslerini duyurabilmek ya da anavatanla iletişimi sürdürmek açısından önemli bir araç olmuştur. Bu düşüncelerle Şanlıurfa’da yaşayan Suriyeli göçmenler bir topluluk olarak 2014 yılında Al Harmal Gazetesi adıyla kendi medya pratiklerini oluşturmuştur. Literatürde ana akım medyaya alternatif bir alan açması bakımından değerlendirilen bu medya pratikleri tez çalışmasının konusu olup bu bağlamda Al Harmal Gazetesi alternatif medyanın işlevsel ve yapısal özellikleri bakımından incelenmiştir.

Birinci bölümde bir topluluk olarak göçmenler ele alınarak göç ve topluluk ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde alternatif medyanın tanımları, tarihsel gelişimi, literatürün çok geniş olması sebebiyle dünyadan ve Türkiye’den örneklerle sınırlı bir çerçevede ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise alternatif medyanın bir alt kolu olan topluluk medyası örneği olarak Al Harmal Gazetesi, alternatif medya bağlamında topluluk medyası özelliklerini taşıyıp taşımadığı literatür taraması, yarı yapılandırılmış görüşme ve içerik analizi yöntemleriyle incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde ise içinden çıktığı topluluğun problemlerini kamusal alana taşıması, temsil ettiği topluluğun kültürüne katkı sağlaması, sivil toplum bilincinin toplulukta yerleşmesine katkı sunması, anti-hiyerarşik organizasyon yapısının yanı sıra topluluğun erişimine ve katılımına imkân tanınması ve üretim biçimlerinin topluluğun gönüllüleri eliyle yapılması bakımından Al Harmal Gazetesinin ana akım medyaya alternatif bir bakış açısı sunduğu anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Alternatif medya, topluluk medyası, göçmen, Al Harmal, gazete.*

ABSTRACT

ALTERNATIVE MEDIA PRACTICES OF MIGRANT COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF COMMUNITY COMMUNICATION: THE EXAMPLE OF AL HARMAL NEWSPAPER

İLKER RAĞBETLİ

MA Thesis

Communication and Social Transformation Department

Communication and Social Transformation Program

Assoc.Prof., Bayram Oğuz AYDIN

January-2021, 101 pages

The domination of multinational companies that emerged with the effect of globalization has monopolized the media sector. This situation prevented polyphony in the media and made the representation of minorities or other communities in the media problematic, which forced these communities to create media where they could make their voices heard. These media practices, which are defined as alternative media in the literature, have been an important tool for immigrants to integrate with the culture in the geographies they migrated to, to make their voices heard or to maintain communication with their homeland. With these thoughts, Syrian immigrants living in Sanliurfa formed their own media practices in 2014 under the name of Al Harmal Newspaper. These media practices, which are evaluated in terms of opening an alternative field to mainstream media in the literature, are the subject of the thesis and in this context, Al Harmal Newspaper has been examined in terms of functional and structural features of alternative media.

In the first part, immigrants are dealt with as a community and the relationship between migration and community is tried to be revealed. In the second part of the definition of alternative media, the historical development of literature with examples from very large to be due to the world and Turkey is discussed in a limited framework. In the third part, as an example of community media, which is a sub-branch of alternative media, Al Harmal Newspaper has been examined with the literature review, semi-structured interview and content analysis methods, whether it has the characteristics of community media in the context of alternative media. In the analysis of the obtained data, it was understood that Harmal Newspaper offered an alternative perspective to the mainstream media.

Keywords: *Alternative media, community media, immigrant, Al Harmal, newspaper.*

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının filizleri, zorunlu göç ile Türkiye'ye gelen milyonlarca Suriyelinin ana akım medyadaki temsillerinin sorunlu olduğunu düşündüğüm günlerde yüksek lisansta aldığım alternatif medya dersinde yeşerdi. Tez çalışmam sırasında ister literatüre hakimiyeti ister çeviri faaliyetleri isterse tercümanlık işleriyle ilgili birçok değerli ismin desteğini alma fırsatı elime geçti. Öncelikle tez çalışmamda bana daima yol gösteren, anlayışını benden esirgemeyen kıymetli danışmanım Doç.Dr.Bayram Oguz AYDIN'a; eleştiri ve önerileriyle beni yönlendiren, destekleyen, ufkumu genişleten aynı zamanda tez izleme jürimde yer alan alternatif medya dersini aldığım kıymetli hocam Prof.Dr.M.Emre KÖKSALAN'a; eleştirileriyle tezime değerli katkılar sunan yine tez izleme jürimde yer alan Doç.Dr.Salih GÜRBÜZ hocama; tercümanlık faaliyetlerinde her daim bana eşlik eden değerli dostum Ali AKBABA'ya; yine gazetenin çevirilerinde bana yardımcı olan Suriyeli öğrencilerim, Fatemah ALMALA ALI, Ola ELAHMED UDVEHİ ve Rounahi SHIKHO'ya; Al Harmal Gazetesi gönüllüleriyle iletişim kurmamızda köprü vazifesi gören Majid Rashid AL-OWAİD'e ve değerli görüşleriyle sürece katkı sunan tüm Al Harmal Gazetesi gönüllülerine; gece gündüz demeden her anımda yanımda olan mesai arkadaşım Dr.Öğr.Üyesi Levent Selman GÖKTAŞ'a ve tabi ki tez yazmanın meşakkatli sürecinde desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşime teşekkürü bir borç bilirim.

İlker RAĞBETLİ

OCAK-2021

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

A.Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
B.Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
C.Araştırmanın Yöntemi.....	3
D.Sayıtlar	6
E.Sınırlılıklar	7

I.BÖLÜM

GÖÇ, GÖÇMENLİK VE TOPLULUK İLİŞKİSİ, KURAMLAR VE YAKLAŞIMLAR

1.1.Göç ve Göçmenlik Tanımları.....	8
1.2.Göç Kuramlarına Temel Yaklaşımlar	10
1.3. Göç ve Topluluk İlişkisi.....	13
1.3.1. Bir Kavram Olarak Topluluk	13
1.3.1.1. Etnisite	15
1.3.1.2. Irkçılık.....	16
1.3.1.3. Kültür, kimlik ve cemaat	17
1.3.1.4. Diaspora ve Göçmen Topluluklar.....	19

II. BÖLÜM

ALTERNATİF BİR İLETİŞİM MODELİ: TOPLULUK MEDYASI

2.1. Diaspora ve Göçmen Medyasının Topluluk İletişimindeki Yeri	22
2.2. Topluluk İletişimi.....	24
2.3. Topluluk Medyası Tanımları	25
2.4. Tarihte Alternatif Medya Pratikleri	28
2.5. Topluluk Medyasının İşlevleri	32
2.6. Alternatif Medya Bağlamında Topluluk Medyasına Getirilen Yaklaşımlar	37
2.6.1. Birinci Yaklaşım: Bir Topluluğa Hizmet Etmek.....	39
2.6.2. İkinci Yaklaşım: Ana Akım Medyaya Alternatif Olmak	42
2.6.3. Üçüncü Yaklaşım: Topluluk Medyasını Sivil Toplumla İlişkilendirmek	44
2.6.4. Dördüncü Yaklaşım: Köksap/ Rizom Olarak Topluluk Medyası	47
2.6.5. Eleştirel Medya Olarak Alternatif Medya	50
2.7. Alternatif Medyayla İlgili Örnek Çalışmalar	54

III. BÖLÜM

BİR TOPLULUK MEDYASI PRATİĞİ: GAZETE AL HARMAL ÖRNEĞİ

3.1. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi.....	57
--	-----------

3.1.2. Görüşme Kılavuzu.....	57
3.1.3. Gazete Al Harmal’ın Kurumsal Kimliği	57
3.1.3.1. Gazetenin İlk Basımı	58
3.1.3.2. Gazetenin Yayın İlkeleri	59
3.1.3.3. Gazetenin Genel Amaçları	59
3.1.3.4. Gazete Al Harmal’ın Organizasyon Yapısı	60
3.1.3.5. Gazete Al Harmal’ın Web Sayfası ve Sosyal Medya Hesapları.....	60
3.1.3.6. Gazete Al Harmal’ ın Haber İçerikleri	60
3.1.3.7. Gönüllülerin Katılımı.....	61
3.1.3.8. Çalışma Ofisi ve Teknik Araçlar	61
3.1.3.9. Maliyet ve Finansman.....	62
3.1.3.10. Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri	62
3.1.3.11. Okurlarla Buluşma.....	63
3.1.4. Okur Profili.....	64
3.1.4.1. Okur Sayısı	65
3.1.4.2. Okurlarla İletişim.....	65
3.1.4.3. Okur Görüşleri	66
3.1.5. Gazete ile İlk Buluşma	66
3.1.5.1. Gazete Al Harmal Gönüllülerini Bir Araya Getiren Ortak Özellikler...	67
3.1.6. İnternet Gazetesinin Avantaj ve Dezavantajları Nelerdir?.....	68
3.1.7. Gazete Al Harmal’ın Kültürlerarası Diyalogu Geliştirmeye ve Anadilin Yaşatılmasına Katkısı.....	69
3.1.8. Ana akım Medyaya Bakış Açısı	70
3.1.9. Gazeteyi Çıkarırken Yaşanılan Sorunlar	71
3.2. Al Harmal Gazetesinin İçerik Analizi.....	72
3.2.1. Al Harmal Gazetesi’nin Yerel Kültürlerin Temsiline Katkısı.....	73
3.2.2. Al Harmal Gazetesinin Sosyal Yaşama Katkısı	74
3.2.3. Sivil Toplumun Güçlenmesi ve Diyalog Ortamına Katkısı	74
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
KAYNAKÇA	84
ÖZGEÇMİŞ.....	92

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Topluluk Kavramının Kavramsal Çerçevesi.....	15
Tablo2. Topluluk Medyasına Dair Dört Temel Yaklaşım.....	39
Tablo 3. Geleneksel ve eleştirel medyanın potansiyel boyutları.....	39
Tablo 4. Topluluğun Tanımlanması	41
Tablo 5. Topluluğa Erişim ve Katılım.....	41
Tablo 6. Alternatif Medyayı Tanımlama.....	43
Tablo 7. Çağdaş Batılı Toplumlarda Özel ve Devlet Alanları	46
Tablo 8. Medya, Piyasa ve Devlet İlişkisi.....	47
Tablo 9. Rizom Olarak Sivil Toplum ve Topluluk Medyası.....	49
Tablo 10. Geleneksel ve Eleştirel Medyanın Potansiyel Boyutları.....	51
Tablo 11. Alternatif Medya Tipolojisi.....	52
Tablo 12. Yerel Kültürlerin Gazete Sayılarına Göre Temsili.....	73
Tablo 13. Sosyal Yaşama Katkı	74
Tablo 14. Sivil Toplumun Güçlenmesi ve Diyalog Ortamına Katkı.....	75

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BE: Baş Editör

CRTC: Kanada Radyo-televizyon ve Telekomünikasyon Komisyonu

IAMCR: Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları

Yİ: Yazı İşleri Müdürü

YKB: Yönetim Kurulu Başkanı

YK1: Yayın Kurulu Üyesi1

YK2: Yayın Kurulu Üyesi2

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

İnternetin hayatımıza girmesi ve küresel ağ teknolojisinin gelişmesi ile medya ortamı 20. yy'ın son çeyreğinde büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşüm endüstriyel üretimde olduğu gibi bilginin de daha geniş kitleler için üretilip tüketilmesine zemin hazırlamıştır. Bilginin küresel ölçekte üretilmesi, erişilebilirliği ve toplumsal dönüşüme etkileriyle kısa bir sürede medya araçları büyük bir çeşitlilik kazanmıştır. Özellikle kitlesel üretim yapan medyanın teknolojik altyapı ve uzman insan kaynağına olan ihtiyacı sermaye sahiplerinin birçok sektörde olduğu gibi medya sektöründe de etkinliğini arttırmış ve bu durum zamanla medya araçlarının tekelleşmesini beraberinde getirmiştir. Sermayenin hakimiyetine giren, kendi ticari kaygılarına hizmet eden ve egemen görüşün dışında kalan farklı grup veya toplulukların görüşlerinin medya ortamından dışlanmasına neden olan bu yapılar literatürde ana akım medya olarak tanımlanmıştır. Ana akım medyada temsilleri sorunlu olan bu grup veya topluluklar arasında; etnik gruplardan işçi gruplarına savaş karşıtlarından göçmen topluluklara ya da marjinal gruplara kadar birçok farklı kesim sayılabilir.

21. yy 'da artan küresel göç hareketleri ile özellikle zorunlu olarak anavatanından ayrılan topluluklar göç ettikleri yeni ülkelerde azınlık statüsüne düşmüştür. Bu göçmen topluluklar göç edilen ülkelerde kendilerini ifade etmekte, iletişim kurmakta, sorunlarını dile getirmekte birtakım iletişim problemleri yaşamışlardır. Bu problemlerin yaşanmasında ise göçmenlerin kamusal alanda seslerini duyurabilecekleri belki de tek araç olarak ifade edebileceğimiz ana akım medyada sorunlu temsilleri ya da temsilde göz ardı edilmeleri önemli bir etken olmuştur. Bu bağlamda kamusal alanda seslerini duyurmaya çalışan göçmen topluluklar kendi medyalarını yaratma çabasına yönelmektedirler. Bu çaba ise ancak ana akım medyaya alternatif bir yaklaşım ile mümkündür.

Alternatif medya olarak tanımlayabileceğimiz bu yaklaşım literatürde; topluluk medyası, sivil toplum medyası, radikal medya ve eleştirel medya gibi

başlıklarla sınıflandırılmıştır. Alternatif medya kelimenin kökünden de anlaşılacağı gibi bir alternatiflik sunar ve kendi içinde bir diyalektik yapı da barındırır. Topluluk medyası “topluluğa hizmet etmek” yönüyle alternatif medya içinde tanımlanırken, topluluk medyasının devletten ve piyasadan bağımsız bir düzlemde değerlendirilmesi alternatif medyanın sivil toplumun bir parçası olduğunu işaret ettiği söylenebilir. Yine kavramdan da anlaşılacağı üzere radikallik ise hegemonik yaklaşımlara alternatif bir bakış açısını ifade etmektedir (Algül, 2012, s.155) eleştirel medya ise ana akım medyanın hâkim bakış açısından farklı olarak eleştirel düzeyde bir yayın politikasını ifade etmektedir.

Bu bağlamda 2011 yılında Suriye’de başlayan iç çatışmalar neticesinde Şanlıurfa’ya göç eden topluluklar, kendi dilleri ile kendi sorunlarını ifade etmek, yeni kültür ile uyum sağlamak ya da anavatan ile göçmenlerin siyasi, kültürel, sosyal vb. ilişkilerini sürdürmek amacıyla 2014 yılında Şanlıurfa’da Al Harmal Gazetesini çıkartarak kendi medya pratiklerini oluşturmuşlardır. Bir topluluk medyası örneği olarak tanımlayabileceğimiz bu medya pratiğinin işlevleri ve organizasyon yapısı, alternatif medya bağlamında ele alınarak tez çalışmasının konusu olmuştur.

Bu çerçevede tez çalışmamızın birinci bölümünde göç, göçmenlik ve topluluk ilişkisi başlığı işlenerek evrensel göç tanımları, göçün nedenlerine değinilmiş ve bir topluluk olarak göçmenlerin sorunları kavranmaya çalışılmıştır. Suriyeli göçmenlerin gittikleri ülkelerde statülerinden dolayı (sığınmacı, mülteci vb.) birtakım sorunlar yaşamışlardır. Sosyal, ekonomik hatta siyasi diyebileceğimiz bu sorunların kamusal alanda problemli olan tartışılma şekilleri de Suriyelilerin kendi medya pratiklerini oluşturarak kendi sorunlarını birinci ağızdan anlatma ihtiyacını doğurmuştur. Öyle ki tez çalışmamızın saha araştırması sırasından Al Harmal Gazetesi kurucularından Youssef Dais: “ana akım medyada yeteri kadar temsil edilmediğimizi düşünüyoruz, gazeteyi çıkarma amacımız bizzat Suriyeli göçmenlerin problemlerini kendi sesleriyle duyurmaktır.” demiştir. Bu ise ancak alternatif bir medya pratiği ile mümkündür. Bu çerçevede tez çalışmamızın ikinci bölümünde bir topluluk olarak göçmenleri ele alarak akabinde “Alternatif Medya” tanımları incelenmiş ve kavramsal çerçevesi aktarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ortaya konulmuş olan alternatif medyanın tanımlanmasında Carpentier, vd.’nin (2001) çalışmasında yer alan dört kuramsal yaklaşıma ilaveten Fuchs’un bu dört kuramsal yaklaşımı eleştiren bakış açısı sunulmuştur. Bunlar: topluluğa hizmet etmek, ana akıma alternatif olarak topluluk medyası, topluluk

medyasını sivil toplumla ilişkilendirmek ve köksap/rhizom olarak topluluk medyası ve eleştirel medya olarak alternatif medyadır.

Alternatif medya pratiklerinin topluluk iletişimine katkısına baktığımızda; diasporaların ve göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde ev sahibi toplumla ilişkilerini sürdürürken sosyal ve kültürel entegrasyonun yanı sıra yaşadıkları toplumun çok kültürlü yapısına katkı sunması, azınlık veya ötekileşmiş durumda olan göçmen toplulukların kendilerini ifade edebilmeleri açısından önem arz etmektedir. Bir topluluk olarak göçmen medyalarının ana dilinde yayın yapmaları, entegrasyon sürecini hızlandırması, soydaşlarıyla olan ilişkilerini sürdürebilmeleri, ana dilin unutulmaması, kültürel değerlerin ve geleneklerin canlı tutulması, göç edilen yeni toplumun kültürel değerlerinin ve normlarının öğrenilebilmesi bakımından önemlidir (Hayır, 2016, s.9). Bu düşünceler ışığında tez çalışmamızın üçüncü bölümünde ise Şanlıurfa'daki Suriyeli göçmenler tarafından çıkarılan Al Harmal Gazetesinin yukarıda ifade ettiğimiz kavramlar çerçevesinde özellikleri incelenerek bir alternatif medya pratiği olup olmadığı yarı yapılandırılmış mülakat ve içerik analizi ile toplanan veriler değerlendirilerek anlaşılmaya çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatta bir görüşme kılavuzu oluşturularak görüşmecilere gazetenin kurumsal kimliği, okur profili ve gazete çalışanları kategorileri altında hazırlanan sorular yöneltilmiştir. İçerik analizinde ise sistematik rastgele örnekleme seçilen gazete sayılarındaki içeriklere kategoriler ve kodlar oluşturularak gazetenin alternatif medyanın işlevlerini sağlayıp sağlamadığı değerlendirilmiştir.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma ile Al Harmal Gazetesi alternatif medya bağlamında incelenerek gazetenin topluluk medyası özellikleri taşıyıp taşımadığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu tez çalışması yazılmaya başlandığı 2018 senesinde Türkiye'deki Suriyelilerin kendi medya pratiklerine "alternatif medya pratiği olarak" odaklanan tek çalışma olması ve bu bağlamda yapılacak çalışmalara katkı sunması açısından önemli görülmektedir.

C. Araştırmanın Yöntemi

Bu tez araştırması boyunca literatür taraması, yarı yapılandırılmış görüşme ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasını Gazete Al Harmal yöneticileri ve çalışanları ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme oluşturmuştur, yani niteliksel yöntem seçilmiştir. Bu çerçevede gazetenin 11 kurucusundan 2 tanesi ile yüz

yüze 3 tanesi ile Whatsapp, Facebook ve e-posta ile iletişime geçilmiştir. Diğer kurucularla yurtdışına göç ettiklerinden ve iletişim bilgileri olmadığından görüşülememiştir.

İkinci aşamada ise Gazete Al Hermal'ın içeriklerini anlamak amacıyla niceliksel yöntem olan içerik analizi uygulanmıştır. Nicel içerik analizi, pozitivist geleneğin nesnellik varsayımlarına sahip olan bir analiz yöntemi olarak verilerdeki mesajların sıklık ve çeşitliliğinin ölçülmesine olanak sağlamaktadır (Güçlü, 2019, 175). Niceliksel yöntemin tercih edilmesindeki amaç saha araştırmasını tamamlayıcı özelliğinden kaynaklanmaktadır. Gazetenin içerik analizinde ise sistematik rastgele örneklem ile belirlenen örneklerin analizi yapılmıştır. Sistematik rastgele örnekleme yönteminde, örnekleme listesi belirlenmiş kriterlere göre düzenlenir ve örnek seçimi tamamen düzenli aralıklarla yapılır. Bu yöntemde listeden ilk örnek rastgele seçildikten sonra $k=N/n$ formülüne göre diğer örnekler belirli aralıklarla seçilir (Güçlü, 2019, s.84). Bu doğrultuda İçerik analizinde gazetenin mevcut 79 basılı sayısı içinden sistematik rastgele örneklem ile gazetenin 10 farklı sayısı incelenmiştir. Sistematik rastgele örneklem seçilmesindeki gerekçe evrenin büyüklüğü ve gazetenin içeriğinin Arapça olmasıdır. Sistematik rastgele örneklem seçildikten sonra kategoriler ve kodlar Al Hermal Gazetesinin temsil ettiği topluluğa hizmet işlevi çerçevesinde incelenmiştir. Kategori ve kodları oluşturmada ise Fraser ve Estrada (2005, s. 18-22) çalışmasında işaret ettiği işlevlerden “yerel kültürlerin temsili, sosyal yaşama katkı, sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamına katkı” sınıflandırmasından faydalanılmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme: Yarı yapılandırılmış görüşme, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan veri toplama yöntemlerinden biridir. Araştırmacı soruları önceden hazırlamış olmakla birlikte görüşme sırasındaki gelişmelere göre katılımcılara yeni sorular yöneltebilir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde açık uçlu sorular kullanılmaktadır. Açık uçlu sorular katılımcılara daha geniş alanlar sunarak önceden sınırlandırılmış kategorilerle görüşme sınırlandırılmamaktadır (Güler, 2015, s.115-116).

Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde araştırmacı görüşmeyi önceden hazırlamış olduğu görüşme kılavuzu rehberliğinde sürdürür. Görüşme kılavuzundaki sorular çok spesifik konuları kapsayabileceği gibi, görüşme sırasında bahsedilecek konuların listesi de olabilmektedir. Bu yöntem araştırmacıya belirli oranda serbest hareket edebilme inisiyatifi vermektedir. Şöyle ki araştırmacı katılımcının vereceği

bilgiler ışığında yeni sorular sorabilir, soruların sırasını değiştirebilir ya da cevaplarla ilgili açıklama isteyebilir. Yarı yapılandırılmış görüşmenin sağlamış olduğu bu esneklik daha detaylı bilgi elde etmeye yaradığı gibi görüşlerin köklerine inerek daha kapsamlı anlaşılmaya yardımcı olur. Görüşlerin köklerine inilmesi aynı zamanda verilerin güvenilirliğini de arttırır. Bariball ve While (1994), yarı yapılandırılmış görüşmelerin veri güvenliğine sağladığı katkıyı şu şekilde açıklamıştır (Güçlü, 2019, s.103-105):

“Bu görüşme türü, katılımcılar tarafından ortaya atılan konuların açıklığa kavuşturulmasına, doğası itibariyle hassas konuların keşfedilmesine, değerli bilgilerin açıklanmasına ve verilen bilgilerin eksiksiz olarak tamamlanmasına olanak sağlamaktadır.”

İçerik Analizi: İçerik analizi, kitle iletişim araştırmalarında metinsel verilerin incelendiği bir araştırma yöntemidir (Güçlü, 2019, s.168). Yazılı belgelerin içerisinde gizli kalmış anlamların ve iletmek istedikleri mesajların, kategorileştirilerek nitel ve nicel olarak analiz edilmesidir. İçerik analizinin amacı, bir fenomenin kavram ve kategoriler aracılığıyla incelenmesi ve anlaşılmaya çalışılmasıdır (Güler vd., 2015, s.332-333). Bu bağlamda içerik analizinin ister kullanıldığı alanlar olsun ister amacına yönelik yaygın kullanım alanından kaynaklı birçok tanımı bulunmaktadır.

Bir tanımda içerik analizi; nitel değişken veriler ile değişken nesne ve temalar arasındaki tutarlı kalıp ve ilişkileri tanımlamak için benzer varlıkları küme ve kavramsal kategorilere ayıran entelektüel bir süreç olarak tanımlamıştır. Bir başka tanımda ise belgelerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntem olan içerik analizini, olguları tanımlamanın ve nicelleştirmenin sistematik ve nesnel bir yolu olarak görmektedir. Daha geniş bir çerçevede ise, “iletilerin belirtilen özelliklerinin nesnel ve sistematik olarak tanımlanmasıyla çıkarımlar yapmak için kullanılan bir teknik” olarak belirtmektedir (Güçlü, 2019, s.168-169).

Araştırmanın Evreni: Araştırma evreni Gazete Al Harmal’da çalışan 11 gönüllüden ve gazetenin 79 sayısının içeriklerinden oluşmaktadır. Gazete çalışanlarının demografik özelliklerini çıkarmak için kendileriyle yüz yüze, telefonla veya e-posta ile iletişime geçilmiştir bu çerçevede 5 kişiden geri dönüş alınmış olup ulaşılamayanların bilgileri ise ulaşılan çalışanlardan alınmıştır. Gazete Al Harmal çalışanlarının demografik özelliklerini incelediğimiz zaman: Al Harmal Gazetesi

kurucularının %100' ü erkeklerden oluşmaktadır. Çalışanlarının %18'i 29-45 yaş aralığında, %36'sı 46-59 yaş aralığında, %46'nın ise 60-67 yaş aralığındadır. Çalışanların eğitim düzeyleri ise %64 üniversite, %18 lise, %18 ilköğretim düzeyindedir. Bu durum araştırma evreninin eğitilmiş bireylerden oluştuğunu göstermektedir.

Araştırmanın Örnekleme: Araştırma örnekleme olarak ulaşılabilirlik göz önünde bulundurularak 5 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Bu kapsamda görüşmeciler Al Harmal gazetesi yönetim kurulu başkanı, genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü, muhabir ve yazarlarından oluşmaktadır. Görüşmelerin 2'si yüz yüze, 2'si Whatsapp ve Facebook, 1'i ise e-posta aracılığıyla yapılmıştır. 5 kişiden oluşan araştırma örnekleminin demografik özellikleri: Örnekleme yer alan kurucuların %100' ü erkeklerden oluşmaktadır. Çalışanlarının %20'si 29-49 yaş aralığında, %40'sı 50-59 yaş aralığında, %40'nın ise 60-65 yaş aralığındadır. Eğitim düzeylerini incelediğimiz zaman %80'inin üniversite, %20'sinin ilköğretim mezunudur. Örnekleme etnik kimlik çerçevesinde incelediğimizde ise %80'inin Arap, %10'unun Kürt, %10'unun Türk olduğu görülmektedir. Yine içerik analizi noktasında gazetenin 10 sayısı sistematik rastgele örneklem düzeyinde ele alınmıştır.

Araştırma Hipotezi

Araştırmada test edilmek üzere hipotez oluşturulmamıştır.

Araştırmanın Soruları

Bu tez çalışmasının araştırmasında Suriyeli göçmenler tarafından çıkarılan Al Harmal Gazetesinin alternatif medya zemininde bir topluluk medyası olup olmadığı sorularına cevap aranmıştır. Bu bağlamda araştırma soruları:

- 1- Alternatif medya bağlamında Al Harmal Gazetesi bir topluluk medyası örneği midir?
- 2- Şanlıurfa'da Suriyeli sığınmacılar tarafından çıkarılan Al Harmal Gazetesi temsil ettiği topluluğun ihtiyaçlarına hizmet etmekte midir?

D. Sayıtlar

Bu tez çalışmasında, seçilen örneklemin evreni temsil ettiği, görüşmecilerin hür iradeleriyle görüşlerini objektif olarak ifade ettikleri, Arapça içeriklerin çevirmenler aracılığıyla doğru çevrildiği varsayılmaktadır.

E. Sınırlılıklar

Araştırma kapsamında Al Harmal Gazetesi'nin 11 gönüllü çalışanından 5'tanesine ulaşılabilmektedir bunlar: yönetim kurulu başkanı, genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü ve editörlerden oluşmaktadır. Gazetenin içerik analizi bölümünde ise 79. Sayısından sistematik rastgele örneklem ile 10 adet basımı incelenmiştir.

Sınırlı sayıda kurucuya ulaşılması, gazetenin dilinin Arapça olmasıyla birlikte evrenin büyüklüğünün örneklem düzeyinde sınırlandırılması ilaveten Covid-19 pandemisinin saha araştırmasına olumsuz etkileri çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

I.BÖLÜM

GÖÇ, GÖÇMENLİK VE TOPLULUK İLİŞKİSİ, KURAMLAR VE YAKLAŞIMLAR

1.1.Göç ve Göçmenlik Tanımları

En basit ifade ile göç: mekânsal olarak yaşanılan coğrafyayı veya idari sınırları birtakım gerekçeler ile belirli bir süre için veya kalıcı olarak terk etmeye denilmektedir (Adıgüzel, 2018, s.3-4). Göç ile ilgili çalışmaları incelediğimiz zaman kavramın belirli bir süre için ya da süresiz olarak yaşanılan mekânın değiştirilmesini ifade ettiği anlaşılmaktadır. Örneğin: Faist çalışmasında (aktaran Kovucu, 2016), göç, “yaşanılan yerin, daimî veya yarı-daimî olarak, genellikle bir çeşit idari sınırın dışına doğru değiştirilmesi” olarak yorumlarken; Akkaya çalışmasında (aktaran Yalçın, 2004, s.11), göçü: “Bireylerin gelecekteki yaşamlarının bir kısmını veya tamamını geçirmek için bir iskân yerinden (kent, kasaba, köy vb.) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi bir yer değiştirme hareketi” olarak tanımlamaktadır. Yine bir başka tanımda göç, canlı ile mekân arasındaki bağın zarar görmesi olarak yorumlanmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s.9-10).

Göç kavramı ile ilgi çalışmalar “göçü” temelde iki başlık halinde incelemektedir. Bunlardan birincisi “iç göç” olarak karşımıza çıkarken diğeri de “dış göç” olarak tanımlanmaktadır. İç göç, bir ülkenin sınırları içindeki nüfusun ülke sınırları içinde yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Kovucu, 2016, s.14). Dış göç ise ülke sınırlarını aşan bir ülkeden diğer bir ülkeye gerçekleştirilen nüfus hareketleri olarak tanımlanmaktadır (İpek, 2005, s. 17).

Göç, münferit olarak gerçekleşecek bir hareketlilik olabileceği gibi toplumsal kümeler halinde yani kitlesel olarak da gerçekleşmektedir. İnsanlık tarihinde göçün gerekçeleri doğal ve beşerî faktörlere göre değişiklik arz etmektedir. Fakat her halükârda göçün süresi ve göç edilen coğrafya fark etmeksizin söz konusu nüfusun yer

değişmesine sebep olan gerekçeler büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Göç, kimi zaman zorlu iklim koşulları ve siyasi çekişmeler gibi tehditlerden kurtulmak, kimi zaman da daha iyi bir yaşam kalitesine kavuşmak gibi beklentilerle gerçekleşmekte ve temelde ikamet edilen mekânda yaşanan birtakım sorunlardan kaynaklanmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s.13-15). Göçe zemin hazırlayan bu sorunlardan, yoksulluk, etnik-ideolojik-dinsel ve siyasi baskılar, işsizlik, savaş vb. sorunlar itici faktörler; daha iyi bir yaşam için, eğitim olanakları, ulaşım ağları, sağlık vb. sosyal yaşam kalitesini arttıran unsurlar ise çekici faktörler olarak tanımlanmaktadır. Özellikle iç göç ile ilgili literatür incelendiğinde göçlerin kırdan kente, gelişmemiş kentlerden gelişmiş kentlere doğru olduğu görülmektedir. Temel gerekçe ne olursa olsun (itici ve çekici faktörler) kırsal alanlardaki sorunların, problemlerin kentsel alanlarda olmayacağı düşüncesi kentsel alanlara doğru göç sürecini hızlandırmaktadır (Tümtaş ve Ergun, 2016, s. 2).

Göç sadece daha yüksek refah seviyesinde bir yaşam arayışındaki bireylerin başka bir coğrafi alana göç etmesi, doğduğu topraklarla köklerini koparması ve yeni bir ülkede asimile olması gibi sadece bireysel tercihten ibaret olarak görmek güçtür. Göç, göçmenlik ve yerleşme göç eden bireylerin geriye kalan yaşamını ve nesillerini etkileyecek ve kuşatabilecek çok daha uzun soluklu bir süreçtir. Göçü toplumsal değişimin sebep olduğu kolektif bir eylem olarak düşündüğümüzde etnik olarak farklılaşan toplumla birlikte toplumsal ilişkiler, kamu politikaları, ulusal kimlik ve uluslararası ilişkilere dönük uzak sonuçlarla beraber çoğunlukla etnik azınlıkların oluşmasına neden olmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 29).

Göçle ilgili tanımlara baktığımızda ön plana çıkan bir diğer kavram göçmen'dir. Göçmen, genel olarak göç eden bireylere verilen addır. Bir azınlık grubu olarak ele alabileceğimiz göçmenliğin evrensel olarak kabul görmüş tek bir tanımı bulunmamakla (unhcr.org) birlikte göçmenlik genellikle bireyin göç etme kararını özgür iradesiyle aldığı durumları ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından göçmen: nedenleri, özgür iradenin olup olmaması, göç esnasında kullanılan yolların düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin başka bir ülkede bir yıla aşkın ikamet eden kişi olarak tanımlanmaktadır (unhcr.org). Literatürde göçmenlik "düzensiz göçmen" ve "ekonomik göçmen" olarak iki başlık altında değerlendirilmektedir. Düzensiz göçmen: yabancı bir ülkeye yasadışı yollarla giren ev sahibi ülkenin hukuki güvencesinden yararlanamayanları ifade ederken, ekonomik

göçmen ise: daha iyi bir yaşam kalitesi elde etmek için başka bir ülkeye yerleşen bireyleri ifade etmektedir (Adıgüzel, 2018, s. 5).

Göç ile ilgili yapılan bu gruplandırma göç ve yerleşmeye ilişkin teoriler ile etnik azınlıklar ve onların toplumdaki konumlarına ilişkin teorileri (göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde azınlık olmaları ve birtakım haklardan faydalanamama ya da nispi oranda faydalanmaları nedeniyle) bir arada değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Çalışmanın eksenini oluşturan Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların toplumsal ilişkilerini yürütmeye kullandıkları medya araçlarının bu ilişkilere katkısını kavrayabilmek için ilerleyen bölümlerde göç ve yerleşme teorileri ile etnik azınlıklar ve onların toplumdaki konumlarına ilişkin yaklaşımlar ele alınacaktır.

1.2.Göç Kuramlarına Temel Yaklaşımlar

Göç kavramı toplumsal süreçlerin her yönünü etkileyen ve kendi içinde birçok değişken barındıran iç içe geçmiş bir yapıya sahiptir. Bu sebeple göç ile ilgili yapılan çalışmaların kapsamı özünde inter-disipliner bir görünüme sahiptir. Tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset bilimi, sosyolojiden tutun psikoloji ve hukuk alanlarına uzanan geniş bir alanı ihtiva etmektedir (Brettell ve Hollifield, 2015, s. xi). Göç kavramının tanımları kapsamında değerlendirebileceğimiz nüfus hareketlerini anlayabilmemiz için ihtiyaç duyulan bu farklı disiplinlerin, kendi içlerinde geliştirdikleri birtakım teori ve yöntemlere dayanan bir dizi yaklaşımları vardır. Özellikle bu yaklaşımların her birinin dönemsel olarak toplumsal, siyasal, ekonomik vb. değişimler ve gelişmeler ışığında göçü ve nedenlerini kuramsallaştırması ile tarihsel süreçte “göç olgusunu” kavrayışımıza katkı sağlayacaktır.

Göç kuramları ile ilgili literatür genel olarak üç ana başlık altında incelenmektedir. Bunlar:

1. Temel kuramlar: Ravenstein göç kanunları, Everest Lee göç kuramları, Petersen'in göç tipleri, zorlama ile yapılan (forced) göçler,
2. Ekonomik Temelli Göç Kuramları: neoklasik ekonomi kuramı, yeni ekonomi kuramı, ikiye bölünmüş emek piyasası,
3. Sosyo-Kültürel Göç Kuramları: denge kuramı, merkez-çevre (dünya sistemi) kuramı, göçmen ilişkiler ağı (network), göç sistemleri kuramı olarak karşımıza çıkmaktadır (Castles ve Miller, 2008; Adıgüzel, 2018; Çağlayan, 2006).

Bu tez çalışması bir göç araştırmasından ziyade göçmenleri bir topluluk olarak değerlendirerek, topluluk iletişimi bağlamında medya pratiklerine odaklanması bakımından göç kuramlarına kısaca değinilip topluluk ve göç ilişkisi bir sonraki başlıkta ele alınacaktır.

Göç ile ilgili ilk çalışmalar arasında sayılan göçün istatistiksel yasaları ilk defa 19. yüzyılda bir coğrafyacı olan Ravenstein (1885) tarafından ortaya konulmuştur ayrıca bu yasalar halen sosyal bilimlerin birçok dalında referans nitelikte varlığını devam ettirmektedir (Çağlayan, 2006, s. 68). Ravenstein'nin çalışmasında nüfus yoğunluğunun fazla olduğu yerlerden az olan yerlere, ekonomik refah seviyesinin düşük olduğu yerlerden yüksek olan yerlere doğru göç akışını vurgulaması veya göçü iş gücündeki dalgalanmalarla ilişkilendirmesi bu teorilerin temel özelliğidir (Castles ve Miller, 2008, s. 31).

Göç literatüründe daha sonra Everett Lee (1966, s. 47-57) tarafından ortaya konulan itme ve çekme kuramı olarak tanımlanan bu faktörler, göçü gerekçelendirirken bireylerin doğdukları coğrafyalardan ayrılmasına, terk etmesine neden olan unsurları itici faktörler ve bireye bulunduğu coğrafyayı terk etmeye degecek fırsatlar sunan onu cezbeden gerekçeleri de çekici faktörler olarak tanımlamaktadır. İtici faktörler zorlu doğa koşullarını, ekonomik problemleri, sosyal hizmetlerin yetersizliğini, işsizliği, siyasal baskıları vb. kapsarken, çekici faktörler ise daha çok ekonomik fırsatları, daha iyi eğitim olanaklarını, iş fırsatlarını vb. kapsamaktadır. Bu çerçevede Lee tarafından çerçevesi çizilen kuramda, göç hareketinin nedenleri, artı ve eksi faktörlerden kaynaklandığı işaret edilmiş ve bu faktörleri dört temel etkenle bağdaştırmıştır. Bunlar (Yalçın, 2004, s. 30):

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
2. Gidilecek yerle ilgili faktörler,
3. İşe karışan engeller,
4. Bireysel faktörler

Lee'nin kuramsal çalışmasının eksenini oluşturan bu etkenler itme ve çekme kuramının temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu kuramda yaşanan yerle ilgili faktörler, gidilecek yerle ilgili beklentiler ile kişisel tercihler ön plana çıkmaktadır.

Göç üzerine çalışmalar yapan bir başka kuramcı ise William Petersen'dir. Petersen'in çalışmasında (aktaran Özcan, 2017), göçün nedenlerinin sadece itme ve çekme faktörlerinden kaynaklandığının düşünülmesinin yetersiz olacağını göç sürecinde bireysel ve sosyal faktörlerin de etkili olacağını ifade etmiştir. Petersen çalışmasında itme ve çekme faktörlerinin altında yatan temel nedenleri araştırmıştır.

Tarihsel süreçte belirli bir zaman diliminde itme faktörü olarak değerlendirilebilecek etkenlerin başka bir zaman diliminde çekme faktörü olarak değerlendirilebilmektedir. Petersen'in çalışmasında (aktaran Aydemir ve Şahin, 2018), göç kategorisasyonunu itme-çekme faktörleri zemininde değerlendirirken göç hareketinin yenilikçi ya da muhafazakâr olmasına göre bir ayrıma giderek sürece bireylerin göçe istekli olup olmamalarını da ilave etmiştir. Bu bağlamda kişisel ve sınıfsal farklılıkları referans alarak göç kuramları içinde önemli bir yer teşkil eden beş göç tipini tanımlamıştır. Bunlar; İlkel göç (primitive migration), zorunlu göç (forced migration) ve yönlendirilen (implied) göçler, serbest göç (free migration), kitlesel (mass) göçtür.

Öte yandan göç ile ilgili bir diğer yaklaşım "göç sistemleri teorisi" dir. Bu teori göç çalışmalarını çok yönlü bir şekilde ele almayı göç deneyimini derinlemesine inceleyerek en ince ayrıntısına kadar ele almayı amaçlamaktadır. Bu teoriye göre iki ya da daha fazla ülkenin karşılıklı olarak göçmen alıp vermesi ve bunun bir mübadele ekseninde ele alınması sistemin en başat unsurudur. Bu mübadele komşu iki ülke arasında olabileceği gibi herhangi bir sınır komşuluğu bulunmayan birbirine coğrafi olarak uzak ülkeler arasında da yapılabilir. Batı Avrupa, Karayipler ile Kuzey Amerika'nın karşılaştığı yahut Kuzey Afrika ve Batı Afrika'nın Fransa ile ilişkisindeki gibi göç sistemleri uzak bölgeleri birbiriyle ilişkilendirebilir (Castles ve Miller, 2008, s.36).

Göçmen ilişkiler ağı (network)'ı ise göçmenlerin terk ettikleri bölgeler ile yerleştikleri bölgelerdeki göçmen ve göçmen olmayanlar ile aralarındaki akrabalık, etnik bağ, dostluk ilişkileri gibi kişisel ilişkileri kapsamaktadır (Güllüpınar, 2012, s.73). Göçmen ilişkiler ağı ile ilgili süreçler literatürde zincirleme göç kavramı ile karşımıza çıkmaktadır. Bugün göç alanında çalışan çoğu uzman, göçün başlamasının ve sürekliliğinin bilgiye ve kültürel sermayeye bağlı (enformasyon sermayesi) olduğunu savunmaktadır. Bu enformel ağlar bireysel ilişkileri aile, arkadaş ve topluluk bağlarının yanı sıra sosyo-ekonomik hususlarda karşılıklı yardımlaşmayı kapsar. Bu

bağlantılar ise kişiler ve topluluklar için hayati önem taşıyan “sosyal sermaye” olarak ele alınabilir. Bu enformel ağlar göçmenlerle birlikte göçmen olmayanları da pragmatik bir zeminde birleştirerek birtakım toplumsal roller verip onları kişisel dış ilişkiler ağına bağlar. Göçmen ağları için aile ve topluluk büyük öneme sahiptir. İster göç kararının aile tarafından alınması isterse aile bağlantılarının göç sürecindeki sosyo-kültürel ve ekonomik sermayeyi sağlaması bu önemin nedenleri arasındadır (Castles ve Miller, 2008, s. 37-38).

1.3. Göç ve Topluluk İlişkisi

1.3.1. Bir Kavram Olarak Topluluk

Toplum ve topluluk kavramları ile ilgili çalışmalarıyla bilinen Alman sosyolog Tönnies’in çalışmasında (aktaran Zorlu, 2005), toplum ve topluluğu “*Gemeinschaft ve Gesellschaft*” olmak üzere iki başlık altında ele alarak toplumu, ırk, kültür bakımından homojenlik gösterdiğini, toplulukların ise ırk, ekonomi, sosyo-kültürel olarak farklılaşmış, topluma oranla daha geniş mekanları kapsayan heterojen yapılar olduğunu işaret etmiştir.

Tönnies’in, *Gemeinschaft* adlı çalışmasını pos-romantik yapmacılık olarak eleştiren Roberto Esposito, bir sosyal yapının ancak davranışın doğası, katılımcıların ortak bir aidiyeti öznel olarak, duygusal ya da geleneksel, hissetmelerine dayandığı ölçüde bir topluluk olarak tarif edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Esposito, 2018, s.10).

Öte yandan Victor Turner (2018) “Ritüeller, yapı ve anti-yapı” adlı çalışmasında topluluğu *komünitas* olarak ifade ederek topluluğun toplumsal yapının olmadığı yerde hayat bulduğunu işaret eder. Ayrıca *komünitas*’ın, kültürel kısıtlardan kurtulan, biyolojik olarak miras alınan veya bırakılan değil, rasyonellik, irade ve buna ilişkin bir hafızayı içeren, toplum içinde yaşayarak deneyim kazanan, gelişen insana özgü özelliklerin ürünü olduğunu ifade eder (Turner, 2018, s. 130-132). Yine Turner yukarıda ifade ettiğimiz gibi topluluğun toplumsal yapı içinde geliştiğini söylerken aynı zamanda bunun endüstrileşmiş toplumlarda kurumsal aygıtlar eliyle gerçekleştiğini savunur. Örneğin bir kilisenin ya da bir dini organizasyonun ya da müzik gruplarının (beat kuşağı, hippiler, rock müzik vb. gibi) buna zemin hazırladığını ileri sürer (Turner, 2018, s. 142-143).

Topluluk, paylaşılan sosyal bir ağ veya bağlardır. Bu bağlar, sosyal uyum için gerekli olan "paylaşılan bir dizi ahlaki ve sosyal değerleri, görev ve sorumlulukları" taşır. Topluluk tekil ya da tek tip değildir, ancak bu tür konfigürasyonların hükümetin stratejileriyle bulunduğu noktada, gündelik hayatın çeşitli ağları ve bağlılıkları içinde yer alır (Rennie, 2006, s.25-40).

Topluluklar, etnik köken, din, sınıf ya da siyasete dayalı olarak, küçüklü ya da daha büyük formlardan meydana gelen, yerel veya küresel olarak örgütlenmiş, modern ve post-modern, gerici ya da ilerici olabilen, geleneksel olarak komşuluklar, bir köy, ya da sınırları belli bir yerleşim alanı gibi küçük gruplardan oluşan, mahalli bir örgütlenme biçimidir (Delanty, 2015, s.10). Cohen (1985), "Cemaatin Sembolik Yapısı" adlı çalışmasında topluluğun belirli bir bölgede var olan toplumsal yapıdan çok simgesel bir yapı olarak görülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Delanty'e göre Cohen'in bu savı önemli ölçüde etkili olmuş, topluluğun mekânsal ilişkisi ve bağlayıcılığından çok anlam ve kimliğin ön plana çıkmasına neden olmuştur (Delanty, 2015, s.10).

Topluluğun yukarıda ifade ettiğimiz mekânsal bağlayıcılığını Anderson, yüz yüze temasın geçerli olduğu ilkel köyler dışındaki bütün topluluklar (belki onlarda) hayal edilmiştir diyerek söz konusu hayali topluluğun üyelerinin birbirini hiçbir zaman tanımayacağını, birbirleri hakkında bir bilgi sahibi olmayacaklarını sadece her birinin zihninde toplamalarının hayalinin simgesel, duygusal olarak yaşayacağını işaret ederek (Anderson, 2017, s. 20-21) kavramın coğrafi veya mekânsal bağlayıcılığını sarsmıştır.

Kavramın bu coğrafi belirleyiciliği, genellikle üyelerin coğrafi yakınlıktan bağımsız olarak bazı kültürel, sosyal veya politik çıkarları paylaştıkları ilgi topluluklarıyla tezat teşkil eder. Elektronik ağların gelişmesiyle birlikte sanal toplulukların da geliştiği ve böylece konseptin klasik inşasına yeni bir boyut kazandırdığı iddia edilmektedir (Jankowski, 2002, s.5-6).

Özellikle teknolojinin gelişmesiyle günümüzde topluluk üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmı sanal topluluklar üzerinedir. Teknoloji merkezli, siber ya da sanal topluluklar olarak tanımlayacağımız bu oluşumlar yeni sosyal grup biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Topluluğun bu formunda mekân, yerellik ve simgesel bağların yerini sadece iletişime ihtiyaç duyan iletişim dışında hiçbir ögeye gerek duymayan daha *akışkan ve geçici* sosyal ilişkiler alır. 1993 yılında

Howard Rheingold'un "The Virtual Community" adlı çalışmasında internet ile sosyal yapıdaki değişen aidiyet üzerine vurgusu (Delanty, 2015, s.173-174) ve Van Dijk'in (1999) "Ağ Toplumu" çalışması ile ortaya koyduğu internet tabanlı toplum hem sosyal yaşamın içinde hem de sanal uzamda yeni toplumsallığın bir parçası olarak dönüştürücü bir etkiye sahiptir (Göker ve Doğan, 2011, s.200).

Ağ toplumu: sosyal ve medya ağlarından oluşan bir altyapının toplumun her seviyesindeki bireysel, grupsal/örgütsel ve sosyal- örgütlenme tarzını belirlediği modern bir toplum olarak tanımlanır. Bu ağlar giderek artan bir biçimde bu toplumun (bireyler, gruplar ve örgütler) her bir birimin veya parçasını birbirine bağlamaktadır (Dijk, 2016, s.31).

Topluluğun pek çok tanımının olmasıyla birlikte, son olarak değineceğimiz "Popple (1995) ilgi topluluğu: müşterek ilgi alanlarına dikkat çekerken Fish (1980) ve Lindlof'un (1988) "yorumlayıcı topluluk" ve Cohen'in (1985) "anlam topluluğu" tanımı öznenin inşasına vurgu yapmaktadır" (Bailey vd., 2015, s.35). Söz konusu kavramsallaştırmanın tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1

Topluluk Kavramının Kavramsal Çerçevesi (Bailey vd., 2015)

Kapalı ve somut insan ilişkileri bağlamında, "cemaat" olarak, bir kolektif kimlik olarak, tanımlayıcı grup ilişkileri açısından topluluk.		
Geleneksel	Yeniden kavramlaştırma-1: Coğrafi olanı coğrafi olmayanla tanımlamak	Yeniden kavramsallaştırma-2: Yapısal/maddi olanı kültürel olanla tanımlamak
- Coğrafya - Etnisite	- İlgi topluluğu - Uygulama topluluğu - Sanal ya da çevrimiçi topluluk	- Yorumlayıcı topluluk - Anlam topluluğu - Hayali topluluk

1.3.1.1. Etnisite

Etnisite sözcüğünün anlamı antik dönemlere kadar uzanmaktadır. Etnos terimi özellikle Antik Yunan'da yerleşik yaşama geçmekle birlikte köylerin gelişerek kentleşmesi ve bu kentleri ve içinde yaşayan insanları sosyal, siyasal ve sınıfsal olarak tanımlayan polis'lerde ortaya çıkmıştır. Eski Yunan'da etnisite müşterek kültürel ve biyolojik özelliklere sahip beraber uyum içinde yaşayan insan gruplarını tanımlamak için kullanılmıştır. "Etnos" terimi ise Yunanlı olmayan yabancıları tanımlamak

amacıyla ötekileştirici, dışlayıcı bir anlamda kullanılmıştır (Nişancı ve Işık, 2015, s. 197-198).

Etnisite, doğuştan getirilen, içinde aidiyet duygusu barındıran, biyolojik olarak nesiller arası aktarılan, dil, gelenek, kültür ekseninde aynı ritüelleri konu alan bir toplumsal organizasyon olarak tanımlanabilir (Yanık, 2013, s.230). Öte yandan etnisite, gelenek oluşumunda birincil rolü bulunan ortak bir ataya sahip olmayı, kökene ait mitolojileri ve paylaşılan bir tarihi içerir (Göka, 2006, s.233). Aynı şekilde etnik kavramı 1979'da BM'de (Birleşmiş Milletler) yapılan azınlık tanımı içerisinde yer alarak ve azınlığın, "nüfusun geri kalanından farklı özellikler taşıyan (kültürel öğeler) ...kendi kültür, gelenek, din veya dillerini koruma yönünde dayanışma sergileyen grup" olarak tanımlanmıştır (MRG, 2007, s. 10).

Etnisite üzerine ilk çalışmaları yapan sosyolog olarak bilinen Max Weber'den önce etnisite kavramı incelenmemiştir (Sağır ve Akıllı, 2004, s. 6). Weber etnisitesi etnik kimlik bağlamında ele alarak etnik kimliği bir sosyal yapı olarak tanımlamaktadır. Weber'e göre kültürel farklılıklar etrafındaki gelenekler etnik grupların fark edilmesini sağlamaktadır. Özellikle dil ve inanç bu farklılığı daha belirginleştirirken grup bilincinin oluşması için de bu farklılık gereklidir. Aslında bireyleri bir araya getirenin bu farklılıklar olduğuna değinerek bireyin etnik topluluğa aidiyetinin de bu duygu tarafından sağlandığını savunur (Çelik, 2013, s. 31). Yine Weber'e göre etnik grup "geleneklerin, fiziksel görünüş benzerlikleri olsun ya da göç yolları sebebiyle ortak bir kökene dair inanç besleyen insan gruplarını" ifade etmektedir (Sağır ve Akıllı, 2004, s. 7).

Bu köken (etnisite) çeşitli yollarla açıklanabilir. Örneğin, Geertz etnisiteyi, - belirli bir dinsel cemaatin, konuşulan belirli dilin hatta bir dilin diyalektiğinin, takip edilen belirli sosyal pratiklerin içine doğmanın- bir sonucu olarak "ilksel bağ" olarak görür. Bu tarife göre etnisite bir tercih meselesi olmayıp kişinin içine doğduğu bir yapıyı işaret etmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 46).

1.3.1.2. Irkçılık

Irkçılık kavramının kökeni olan ırk, toplum tarafından genellikle farklı görülen fiziksel ve sosyal niteliklere göre insanların gruplandırılması olarak tanımlanmaktadır (wikipedia.org/wiki/Irk). Ve kavramın farklı sosyal grup ve kategoriler için kullanıldığı görülmektedir (Özönder, 2000, s. 68-69). Bunlar:

- 1- Belirli bir dini inanç,
- 2- Belirli bir ülkenin vatandaşı olanlar,
- 3- Dışlandıkları için birbirine benzeşenler,
- 4- Belirli bir dili konuşanlar,
- 5- Belirli biyolojik özellikleri taşıyanlar,
- 6- Ortak gelenek ve kültürden olanlar,
- 7-Belirli bir ırktan olduğu bilincinde olanlar
- 8- Kast, sınıf anlamında kategorileştirmek için

Yukarıda sıraladığımız maddelerden de anlaşılacağı üzere ırk kavramının birçok farklı anlamda kullanılmakta ve bu durum kavramın tanımının net olarak yapılmasını güçleştirmektedir (Akıncı ve Yavuzylmaz, 2018, s. 79). Tarihte çok eskilere kadar götürülebilecek bu olgu, adil ve estetik bir toplum oluşturmayı hedefleyen Platon’a göre aşağı ırkların kaldırılması gerekmektedir. Bu bakış açısı “20. yy. da Hitler Almanya’sı örnek gösterilebilir” ırkçı yaklaşımların felsefi temelini oluşturmuştur (Çancı, 2008, s. 109).

İrkçilik kavramı ise, kültürel olarak inşa edilmiş fark işaretleri ekseninde bireylerin kişiliği, davranışları veya yetenekleri hakkında ön-yargıda bulunmak anlamına gelir. Çoğunluğun gücü, tahakküm altına alınan topluluklara karşı yasal, politik veya idari uygulamalarda onlara karşı dışlayıcı bir tutum geliştirilmesini sağlar. Çoğu sosyal bilimci, birtakım toplumsal sorunları belirli bir azınlığa atfedilen fenotip özelliklerin doğal neticesi olarak imleyen siyasal ifadeler için “ırksallaştırma” terimini kullanmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 48).

İrkçilik, bir toplumun tarihine ve egemen çoğunluğun çıkarları doğrultusunda işler. Çoğu kez imgeler sadece atfedilen fiziksel farklar değildir: dil, din, kültür veya diğer unsurlar da bu kapsamda değerlendirilir ve sosyal ayrımcılığı işaret eder (tr.wikipedia.org).

1.3.1.3. Kültür, kimlik ve cemaat

Kültür, nesilden nesile öğrenme yoluyla aktarılan, her toplumun kendine has deneyimlerini, ritüellerini yansıtan, yol gösteren, davranışsal eylemlerle birlikte

inançların, geleneklerin, bilgilerin yaşam pratiğine dönüşmüş haline denilmektedir (Kekevi ve Kılıçoğlu, 2012, s. 1184).

Kimlik bir insanın kişiliğini veya bir grubun niteliğini diğerlerinden ayırıştırıp, farklılıklarını tanımlamaya yararken (Kirman, 2004, s. 12) cemaat ise kısaca ortak inanç ve çıkarlar etrafında toplanmış kendine has normları olan insan topluluklarını ifade etmektedir (Gezgin, 1988, s. 184-201).

Kültür, kimlik ve cemaat olguları küreselleşme çerçevesinde ele alındığında ayırıştırıcı ve merkezîleştirici dinamiklere karşı birer direnç fonksiyonu görürler. Etnik azınlıklarla ilgili tartışmalarda bu konular merkezde yer alır. İlkinde kültürel farklılıklar etnik sınırları belirleyen bir işarettir. İkincisinde ise etnik kültürel cemaat oluşmasında kilit bir role sahiptirler: Etnik topluluklar bir grup oluşturduklarında özel ve kamusal alanların kullanımı ile belirlenen kendi mahallelerini kurarlar. Üçüncüsü, bu etnik mahalleler çoğunluk tarafından “ele geçirilme” yönündeki korkularının bir reaksiyonudur. Etnik cemaat oluşumları her zaman ulusal kültüre ve kimliğe bir tehdit olarak algılanır. Son olarak egemen kesim, göçmen kültürlerini ilkel ve gerici olarak görebilirler (Castles ve Miller, 2008, s. 53).

Bu ilişkide ortaya çıkan kültürel kimlik bir grubun ya da kültürün ya da bireyin ait olduğu grup veya kültüre ait kimliğine verilen isimdir (<https://tr.wikipedia.org>). Kültürel kimlik kişinin kendisini din, dil, millet, etnisite ve ırk gibi çeşitli kültürel öğelerden oluşan belirli bir grup ile tanımlaması veya ona aidiyet hissetmesi anlamına gelmektedir. Kültürel gelenekler; örf, adet, miras, estetik ve kurallar gibi kolektif bilginin paylaşılma sürecinde oluşur ve sürekli hale gelir (Chen, 2017).

Kültürel kimliğin bir yönü etnik azınlıklar için dışlanmalara ve ayrımcılığa karşı bir direnç noktası oluşturur. Kök kültüre başvurmak, deneyimlerin zarar gördüğü anlarda insanlara özsaygılarını sürdürmede yardımcı olur. Göçmen ve azınlık kültürleri topluluğun ihtiyaçları, deneyimleri güncel toplumsal çevre ile etkileşimli olarak yeniden üretilir (Castles ve Miller, 2008, s. 53). Bu doğrultuda etnik kültürlerin gelişimi, topluluk kimliklerinin sürekliliği, etnisiteye bağlı cemaatlerin oluşumunu tek bir sürecin birbirinden farklı katmanları olarak yorumlamak gerekir. Bu süreç kendi başına işleyen bir yapıda da değildir, terk edilen ülkede olduğu kadar göç edilen ülkede de devlet organları ile grupların sürekli etkileşimi bu devrimin başat unsurlarındandır. Göçmen nesilleri kapalı ve heterojen etnik kimliğe değil, aksine toplumsal ve diğer

faktörlerden etkilenen dinamik çoğul kimliklere sahiplerdir (Suárez-Orozco, 2016, s.36).

Kültürün göçmen ülkelerinde her geçen gün daha siyasallaşan bir kavram olması, ırksal üstünlüğün bir ideoloji olarak ağırlığını kaybetmesi azınlıklara karşı dayatıcı yaklaşımların kültür üzerinden yorumlanmasına neden olmaktadır. Bu durum azınlıkların tutunma gayretlerini de kültürel semboller etrafında birleştirmektedir. Buna rağmen etnisitenin ithal ürünleri olarak algılanan bu semboller esas gücünü göçmen cemaatlerinin ve kimliğinin tanımlayıcısı olarak göç edilen ülkedeki etnik azınlık gruplarının deneyimlerinden almaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 55).

1.3.1.4. Diaspora ve Göçmen Topluluklar

Uzun yıllar etnik veya dini unsurlar için kullanılan diaspora kavramının tanımı özellikle 21. yüzyılda artan küresel göç hareketleri ile genişlemiş sadece etnik ve dini unsurları değil herhangi bir topluluğun anayurt dışında azınlık olarak yaşadığı yeri veya anavatanında yaşayamayan toplulukları ifade etmede kullanılmıştır (Adıgüzel, 2018, s.173).

Etimolojik olarak diaspora kelimesini incelediğimizde tarihsel olarak M.Ö. 5. yüzyıllara kadar uzandığı görülmektedir. Söz konusu yüzyılda Yunanca da *dia* ve *sperien* kelimelerinin birleşimiyle *diaspeiro* fiili türetilmiştir (Dufoix, 2011, s.17). Yunanca *diaspeiro/diasperien* kelimesinden türeyen kavram Septuagint’ de özyurtlarının dışında sürgünde yaşayan Yahudiler ve İskenderiye’de yaşayan Helenik Yahudi topluluklarını tanımlamakta kullanılmıştır (Brazier ve Mannur, 2007, s.1).

Tarihte daha çok ana yurtlarını terk eden Yahudiler için kullanılan diaspora kavramı zamanla ana yurtlarından ayrılan diğer topluluklar içinde kullanılmaya başlanmıştır. Sürgün, soykırım, zorunlu göç gibi travmatik olaylar ile anavatanları ile bağları kopan başka ülkelerde yaşamak zorunda kalan toplulukları tanımlamak için kullanılan diaspora kavramı, anlam genişlemesine uğrayarak trajik bir göç süreci ile değil gönüllü göçlerle olmuş olsa dahi, anavatanlarında yaşayamayan toplulukları tanımlamada kullanılmıştır (Adıgüzel, 2018, s.174). Tölölyan diasporalarla ilgili çalışmasında (aktaran Bozdağ, 2015), diaspora kavramı çoğunlukla bir yerden bir yere göç etmiş insanlar ve onların çocuklarından oluşan ulus-ötesi topluluklar olarak tanımlanmıştır.

Diaspora kavramı son yıllarda sayısı her geçen gün artan bir kitleyi tarif etmede kullanılmaktadır. Özellikle basında ve bilimsel çalışmalarda yer aldığı şekliyle kavramın “sürgün” ya da “yabancı topluluk” terimleri yerine ikame edilmektedir. Zamanla anlam genişlemesine uğrayan kavram “devlet sınırlarıyla ayrılmış etnik topluluk” ya da “ulus ötesi topluluk” anlamıyla kullanılmaktadır (Dufoix, 2011, s.38).

Diaspora karakteristik olarak isteksiz olarak zorla anayurdu terk etmeye zorlama neticesinde ortaya çıkan bir ilişkiler ağını ifade eder. Bu tanım diasporaların anayurdu terk etmelerinde itici faktörlerin devrede olduğunu işaret ederken bu yönüyle de onları göçmen topluluklardan ayırmaktadır. Kölelik, terör, soykırım vb. travmalar neticesinde gerçekleşen göçün neticesinde diaspora kimliğinin oluşmasında topluluğun ortak sorunları veya hafızası yer alır (Gilroy, 1994, s. 207).

Diaspora ile ilgili önemli çalışmalar yapan bir diğer isim Robin Cohen çalışmasında Safra’ın diaspora algısındaki anavatan vurgusunu çoğunlukla Yahudi diasporası çerçevesine sığdırıldığını eleştirerek daha kapsamlı bir tanım yapılması gerektiğini vurgulamış ve 1997’de “Global Diasporas: An Introduction” adlı çalışmasında diaspora ile ilgili dokuz madde sıralamıştır (Yaldız, 2013, s. 289-318):

- 1- Anayurttan trajik bir şekilde bağlarının kopması.
- 2- Daha iyi yaşam standartları için (iş aramak, ticaret vs.) ayrılmak.
- 3- Ortak bir hafıza ve anayurda ilişkin mitosun varlığı.
- 4- Mevcut anayurdun idealize edilmesi.
- 5- Geri dönüşler.
- 6- Süregelen ve mevcut bir etnik grup bilinci.
- 7- Misafir ülkenin toplumları ile sorunlu ilişkiler.
- 8- Diğer ülkelerdeki yurttaşları ile dayanışma duygusu.
- 9- Göç edilen ülkelerde daha iyi bir yaşam kurabilme ihtimali

Diaspora kavramı bugün göç edilen ülkelerdeki görünür büyüklükteki bir sayıya sahip tüm göçmen toplulukları tanımlamak için kullanılmaktadır. BM tarafından göçmen, sebepleri gönüllü olup olmamasına yahut düzenli veya düzensiz olmasına bakmaksızın yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden birey olarak tanımlamaktadır (Adıgüzel, 2018, s.5) diasporada bu durum daha çok trajik bir vakanın

neticesinde oluşmaktadır. Her halükârda bu iki kavram arasındaki ayrım çok belirgin olmasa da yukarıda da sıraladığımız görüşlerde de ön plana çıkan ortak nokta birinin diğerinin oluşumuna zemin hazırladığıdır.

Sheffer ise diasporaları: Zorunlu veya gönüllü göç sonucu oluşmuş, üyeleri aynı etno-ulusal kökenden geldiklerini kabul eden, anavatan dışında bir ya da daha fazla ülkede azınlık olarak yaşayan, üyeleri hem anavatan hem diğer ülkelerdeki soydaşları ile bağlarını sürdüren, üyeleri diasporanın diğer üyeleri ile dayanışma içinde olan, anavatan ve uluslararası aktörler arasındaki ilişkiyi etkileyecek ulus-ötesi iletişim ağı kuran.” sadece zorunlu göç neticesinde değil gönüllü göçlerle de oluşabilen topluluklar olarak tanımlamaktadır (Sheffer, 2003, s. 9).

Göçmenlik ise daha çok refah seviyesini arttırmak, yaşadığı çevrenin sosyo-ekonomik şartlarından memnun olmayan bireylerin yaşadıkları coğrafyayı gönüllü veya zorunlu sebeplerle (itme ve çekme faktörleri) terk ederek başka bir coğrafyaya (ülkeye, şehre vb.) legal veya illegal yollarla göç eden, orada yaşayan insan topluluklarına verilen addır (Ziya, 2012, s.232).

Öte yandan göçmenlik sadece yukarıda ifade ettiğimiz trajik sebepler neticesinde gerçekleşmemektedir. Örneğin “Avustralya'daki kayıt dışı göçmenlerin en büyük gruplarından birini turist vizelerinin süresi geçmiş olan Amerikalılar oluşturmaktadır” (Bartram vd., 2017, s. 315).

II. BÖLÜM

ALTERNATİF BİR İLETİŞİM MODELİ: TOPLULUK MEDYASI

2.1. Diaspora ve Göçmen Medyasının Topluluk İletişimindeki Yeri

Diaspora ve göçmen medyası, ana vatan dışında yaşayan göçmen ve diaspora üyelerinin kendileri tarafından yine üyeleri için ürettikleri medya ortamlarıdır. İçerikleri ise diaspora topluluklarının gündemlerine ilişkin konuları kapsamaktadır (Ogunyemi, 2017, s.107). Bu bağlamda diaspora medyası, göçmenler tarafından ve göçmenler için üretilen medya olarak değerlendirilir ve diasporik topluluklar için ilgi çeken konularla ilgilenir. İşlevleri bakımından incelediğimizde: içinde yaşadığı topluma uyum ve adaptasyon göçmenlerin kendini ifade edebilmeleri için bir alan oluşturma, kimlikleri ve aidiyet duygusunu güçlendirmek ve kamusal alandaki çeşitliliğe katkı sunmak olarak değerlendirilebilir (Bozdağ vd., 2012; Husband, 2000). Bu yönüyle de ana akım medyaya bir alternatiflik getirebilir.

Diaspora medyasını bu farklı işlevleri ile ele aldığımız zaman “sadece kendini yeniden yansıtmının ve mekânın içine ve ötesine ait olmanın” (Bailey vd., 2015, s.105) değil, demokrasinin gereği olan temsilde çoğulculuğa hizmet etmesi bakımından da topluluk iletişimi içinde önemli bir yer teşkil eder. Öte yandan diasporik medya metaforunun, “diasporik ağlara” odaklanması diaspora topluluklarının onları kullanma amaçlarını anlamak bakımından önemli olduğunu işaret eder (Bozdağ vd., 2012, s.111). Bu diasporik ağların, etnisite, dil veya kültür birlikteliğinin katkısıyla, alternatif medyayı kendi siyasal ve toplumsal sorunlarını ifade etmede kullanan diasporik topluluklardan oluştuğu söylenebilir (Bailey vd., 2015, s.108).

Bir topluluk iletişim modeli olarak diaspora medyasının işlevi sadece toplumsal sorunların tartışıldığı bir platform değil aynı zamanda göçmenlerin geride bıraktıkları memleketlerindeki siyasal gelişmelere dair haberleri, enformasyonları

takip etmelerine yardımcı olmaktadır (Naficy, 1993, s.31-33). Bu bağlamda diaspora medya araçları siyasal ve toplumsal amaçlarından, iletişim stratejilerine hatta büyüklüklerine kadar birçok çeşitlilik gösterebilir; belirli bir topluluğu temsil edebileceği gibi ulusal ve ulus ötesi kamusal alanlarla ilgilenebilir, ulus ötesi toplulukları ve diaspora gruplarının iletişimde bir köprü vazifesi görerek diasporalar arası bağlar oluşturabilir (Bailey vd., 2015, s.105). Bu noktada diasporaların topluluk medyası pratiklerinin topluluk iletişimine katkısı; diasporaların ve göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde ev sahibi toplumla ilişkilerini sürdürürken sosyal ve kültürel entegrasyonun yanı sıra yaşadıkları toplumun çok kültürlü yapısına katkı sunması, azınlık veya ötekileşmiş durumda olan göçmen toplulukların kendilerini ifade edebilmeleri için bir alan açması olabilir (Zankova, 2010, s.32).

Bu bağlamda göç, içinde birtakım çelişkiler barındıran bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. İçinde yaşadığı toplumun kültürü ile kendi kültürü arasında sürüp giden bu pazarlık iki farklı toplumsal yapı ve kültür arasında bir uzlaşma zemini arayışı ile göçmen toplulukların pozisyonunu belirlemektedir. Bu da: geldiği ülkenin değerleri ve göç edilen ülkenin değerleri. Sonuç olarak göçmen medyalarının göç edilen ülkede göçmenlerin ana dilinde yayın yapmaları, entegrasyon sürecini hızlandırması, soydaşlarıyla olan ilişkilerini sürdürebilmeleri, ana dilin unutulmaması, kültürel değerlerin ve geleneklerin canlı tutulması, göç edilen yeni toplumun kültürel değerlerinin ve normlarının öğrenilebilmesi bakımından önem arz etmektedir (Hayır, 2016, s. 9).

Dirk Halm'ın Almanya'da Türk göçmenlerin medya pratikleri üzerine yaptığı bir araştırmada, Almanya'daki Türklerin çoğunlukla kendi dillerindeki medyaları tükettiklerine değinmektedir. Ana dilde yayın yapan medya araçlarının göçmenlerin hayat pratikleri içinde önemli bir yere sahip olduğunu ifade ederek ana dildeki bu yayınların anavatanla bir köprü vazifesi gördüğünü ve göç durumunu sorunsallaştırarak tartışılmasına zemin hazırladığını ifade etmektedir (Halm, 2015, s.77-79).

Halm'ın çalışmasını topluluk iletişimi bağlamında değerlendirdiğimizde, Almanya'daki Türk göçmenlerin medya kullanım pratiklerinin ağırlıklı olarak kendi dillerinde yayın yapan medya araçlarını takip etme yönünde bir eğilim olduğu anlaşılmaktadır. Göçmenlerin bu yönelimlerinde daha önce sıraladığımız gibi ister anavatan ile kültürel ilişkileri sürdürme, isterse kendi problemlerine değinen

gazetelerde siyasal ve politik gelişmeleri takip edebilmeye sağladığı olanaklar ön plana çıkmaktadır.

2.2. Topluluk İletişimi

Topluluk iletişimi kavramı daha çok kitlesel üretilen iletişimden farklı olarak, genellikle daha küçük grup veya toplulukların medya aracılığıyla seslerini duyurma çabasıdır. Yine topluluk iletişiminde kitlenin temsili değil katılımı ön plana çıkmaktadır (Vatikiotis, 2004, s.4). Bu bağlamda ele alacak olursak topluluk iletişimi topluluğun içinde doğmakta ve medya aracılığıyla araçsallaşmaktadır. Topluluğun entegrasyonu ve katılımı ancak iletişim aracılığıyla olabilmektedir. İletişim yoluyla vatandaş bilgi edinir, sorunlarını ifade edebilir, fikir beyan edebilir bunu da ancak yerel medya aracılığı ile gerçekleştirebilir (Mcleod vd., 2010, s.316)

1990'lı yıllarda bilgi ve veri dolaşımındaki küreselleşmenin etkisiyle sivil hakların gerekliliğine olan inançla sosyal hareketler daha geniş alanlar bulmuş medyanın demokratikleşmesine yönelik tartışmalar medyaya yurttaş katılımını öngören fikirler doğurmuştur (Algül, 2012, s. 87).

Topluluk iletişimi ile ilgili tarihsel çerçevede tanımlamalara baktığımız zaman, Hollander, Jankowski ve Stappers gibi kuramcıların kitle iletişimine bir alternatif olarak çoğulcu, katılımcı ve daha demokratik bir iletişim yöntemi oluşturmak, özellikle de kitle iletişimini belli başlı toplumsal normlar çerçevesinde kavramsallaştırılması sorunsalı ile ilişkili olarak “topluluk iletişimi” kavramını ortaya atmışlardır (Güney, 2009, s.26). Bu noktada küçük ölçekli kamu iletişimin daha kapsamlı diyebileceğimiz büyük ölçekli kitle iletişim araçlarından ayrılması, topluluk iletişimin teorik olarak kavramsallaştırılmasına doğru bir yönelim vardır. Aynı zamanda topluluk kavramının şekillenmesinde kitle iletişimine hâkim olan bakış açısındaki farklılaşma büyük önem taşımakta bu farklılığın da çizgisel medya odaklı bir yaklaşımdan, iletişimi özgül bir toplumsal bağlam ekseninde kamusal bir aktivite olarak tanımlayarak yapısal ve dinamik bir yapıya doğru evirildiğine vurgu yapmaktadır (Hollander vd., 2002, s.19-27).

Topluluk iletişimi ve bu bağlamda gelişen topluluk medyası, kitle iletişiminde hâkim olan bakış açısının belirli kesimlerin aleyhine olan ticari, ekonomik, siyasal vb. tutumunun daha demokratikleşmesine yönelik atılmış bir adımdır (Algül, 2012, s.85)

Berrigan’a (1979) göre iki yönlü iletişim ortamlarının kullanımı “topluluk iletişimi” veya “topluluk ortamı” olarak ikiye ayrılmaktadır. Geçmişte, özellikle etnik veya azınlık gruplarını, özel ihtiyaç veya çıkar grupları gibi belirli topluluk grupları için tasarlanmış programlamayı tanımlamak için benzer terimler kullanılmıştır. Zamanla bu yaklaşımda birtakım düzenlemeler gerçekleştirilerek, konular hedef kitlenin çıkar ve ihtiyaçlarına göre profesyonel iletişimciler tarafından seçildi. Ancak topluluk iletişimi, özel veya seçilmiş gruplar için tasarlanmış programlamadan daha fazlasını ifade etmelidir. Hedef kitlenin ihtiyaç ve ilgi alanlarından daha fazlasına dayanması amaçlanmıştır.

Topluluk medyası, toplumun hangi amaçlarla karar vereceğine karar vermek için, topluluk tarafından kullanılacak ortamların uyarlamalarıdır. Topluluk üyelerinin, erişmek istediklerinde ulaşabilecekleri bilgi, eğitimi, eğlence için erişimi olan ortamlardır. Programcılar, yapımcılar ve sanatçılar olarak topluluğun katıldığı medyadır. Bu çerçevede topluluk iletişimi, bir kaynaktan diğerine bir aktarımı değil, görüş ve haber değişimini tanımlar (Berrigan, 1979, s.7-8).

Topluluk medyası” ve “topluluk iletişimi” gibi kavramlar, normatif çağrışımlarının yanı sıra, iletişim yapıları ve iletişim süreçlerinin farklı bir alanda incelenmesine atıfta bulunur. Sosyal ortam- coğrafi bir topluluk veya çıkar topluluğu- ve dolayısıyla kitle iletişiminin hem yapısal hem de süreçle ilgili özelliklerine odaklanır. İletişim araştırmaları, topluma yönelik alternatif medyanın, geleneksel teori ve kitle iletişim çalışmaları için mevcut modeller açısından kolayca kavramsallaştırılamayan iletişim biçimleri ve medya biçimleri olduğu sonucuna varmıştır (Hollander vd., 2002, s.25-27).

Topluluk iletişimi uygulamasının kitle iletişimine kıyasen, içinde barındırdığı erişim ve katılım kavramlarının yorumlanmasıyla değişiklik gösterdiği, aynı zamanda yukarıda Berrigan’dan aktarımla ifade ettiğimiz gibi üretim sürecinde sadece profesyonel iletişimcilerin katılımından çok “topluluk için en demokratik “olanın tercih edildiği anlaşılmaktadır.

2.3. Topluluk Medyası Tanımları

Genel olarak medya çalışmaları iletişim teknolojilerinin ve iletişimsel formların ve uygulamalarının topluluk yapılarını, sosyal ve ekonomik ilişkileri ve politik süreçleri nasıl etkilediğini ele almaktadır. Topluluk medyası çalışmaları da aynı

şekilde bu konuları sorgulayarak topluluğun örgütlenmesi ve kolektif eylem yoluyla yerel toplulukların medya yapılarını, davranışlarını ve performansını nasıl etkilediğini inceleyerek medya sahipliği ve kontrolü problemini merkeze alan bir eleştiri getirmektedir (Howley, 2010, s.3).

Topluluk medyası, kamu hizmeti yayıncılığının yerel düzeyde örgütlenmiş modelidir ve geleneksel kamu yayıncılığının işleyişinden farklı olarak erişim ve katılım topluluk medyasının temel prensiplerindendir. Yine onu diğer medyalardan ayıran en önemli özellik ise ister içerik üretme aşamasında olsun isterse yönetim aşamasında dinleyici/izleyici/okur katılımının yüksek düzeyde olmasıdır (Cankaya, vd., 2006, s.15).

Bir diğer tanımda Possi'nin çalışmasından (aktaran Kırık vd., 2017), topluluk medyası, “ortak görüşlerde, özelliklerde, çıkarlarda buluşan bir grup ya da toplum tarafından kullanılan, harekete geçirmek, bilinçlendirmek ve çoğulcu gelişime yönelik eğitim için kullanılan” medya olarak tanımlamaktadır.

Topluluk medyasının denetimi ve sahipliği topluluk üyeleri veya topluluk temelli örgütler tarafından yürütülerek program yapımı ve içerik üretme noktasında katılım topluluk üyelerine açıktır. Topluluk medyası kültürel, coğrafi, çıkar gibi farklı topluluk gruplarına hizmet edebilir bu bağlamda da en önemli rolü toplumda demokrasinin en başat unsuru olan katılımcılığı teşvik etmektedir (Algül, 2012, s.91).

Günümüz iletişim teknolojilerinin gelişimi çerçevesinde radikal anlamda evrim geçirmiş olan medya pratikleri bağlamında ele aldığımızda topluluk medyası, farklı kültürlerle etkileşime, sosyal entegrasyona ve hoşgörüye katkı sunarak toplumun içinde bulunan birbirinden farklı etnik, kültür ve din gruplarının arasında etkileşimin ve anlayışın gelişmesine önemli katkılar sunabilir (Zankova, 2010, s. 32).

Bu çerçevede Howley (2005, s.2) “topluluk medyası”nı şu şekilde tanımlamaktadır:

“...ana akım medya biçimi ve içeriğinden derin bir memnuniyetsizlik hissine dayanan, özgür ifade ve katılımcı demokrasi ilkelerine adanmış ve topluluk ilişkilerini geliştirmeye ve topluluk dayanışmasını teşvik etmeye kendini adanmış tabandan veya yerel yönelimli medya erişim girişimleri.”

Söz konusu tanım topluluk medyasını daha kapsamlı bir şekilde tanımlayarak ana akım medyanın doğasından kaynaklanan sorunlara ilişkin bir çözüm alanı, özgür

ifadeyi, topluluğun katılımını ve topluluğa hizmet etmeyi önceleyen topluluk için içerik üretimine vurgu yapar.

Topluluk medyasında içerik üretimi amatör yayıncılar ve gönüllüler eliyle yürütülür (Güney, 2009, s.84), bu yönüyle profesyonel olmayan medya üreticilerin sürece dahil olabilmelerinin sağlanabilmesi açısından “katılıma” ve “erişime” olanak tanımalı ve farklı gruplara, topluluklara kendi görüşlerini ifade edebilecekleri bir zemin hazırlamalıdır. Topluluk medyası genellikle organizasyon yapısı, üretim biçimi bakımından grupların dahil olabildiği süreçlerle tanımlanır (Fuller, 2007, s. 224-226).

Topluluk medyalarını takip edenler çoğu zaman küçük coğrafi merkezlerde yaşayan insanlardır. Öte yandan bu medyaları zaman zaman daha geniş belirli bir bölgeyle sınırlı kalmayan dinleyicilere, izleyicilere veya okurlara internet, radyo vb. araçlar vasıtasıyla ulaşabildiğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Topluluk medyasının tecimsel faaliyetler bulunmaması kâr amacı gütmemesi ile gelir elde etme gibi girişimlerinin olmadığını söylemek doğru olmayacaktır. Sponsorluklar, reklam gelirleri gibi ticari finansman kaynakları olanlar da vardır. Ayrıca kimi örneklerde topluluk medyasının gelirleri arasında kamusal fonlar ve sübvansiyonlar da gösterilebilir (Jankowski, 2002, s.7-8) fakat kar elde etme çabası hiçbir zaman topluluğa hizmet etme amacının önüne geçmemelidir (Cankaya vd., 2006, s. 16). Burada söz konusu gelirler sadece yayıncılığın devam etmesi için önemlidir.

Topluluk medyaları genel manadan ticari amaçları olmayan bir örgüt yapısına sahiptir bu yönleriyle siyasi ve ekonomik baskılardan bağımsız “tecimsel olmayan bir iletişim yolunu” temsil ederler (Kırık ve Bölükbaşı, 2017, s.92) istisnai durumlar haricinde ister hitap ettiği toplulukların yapısı ister içerik oluşturmada amatörlerin varlığı (editorial seçimler) reklamcılar için bir çekim alanı oluşturmazlar. Ancak devlet eliyle sağlanan teşvikler gibi düzenli bir finans kaynaklarının genellikle olmaması varlıklarını tehlikeye düşürmektedir (Milan, 2009, s.600).

Öte yandan topluluk medyası sadece coğrafi bir ontoloji üzerinden değil, temel olarak sosyal bir yapı olarak kavranan topluluk içinde kamusal iletişim “herkes için erişilebilirlik” sağlayarak müşterek çıkarların yeniden üretilmesine ve temsiline hizmet eder böylece, müşterek yorum veya çıkarlar için bir dayanak hizmeti görür (Hollander vd., 2002, s. 23).

Topluluk medyası kapsamında yapılan çoğu çalışma sadece program üretme ve yapım aşamalarının ilerici yönüne eğilmektedir. Oysa topluluk medyası bir bütün olarak değerlendirildiğinde onu oluşturan alternatif medya veya radikal medya pratiklerine görece az dikkat çekmiştir (Rennie, 2006, s.36).

Topluluk medyasının kapsam alanı oldukça geniş olması ile “sosyal misyon” olarak tanımlayabileceğimiz bir vazifeye sahiptir. Afrika’daki birçok istasyonu etkileyerek: sağlık, çocuk gelişimi programları, insan hakları, kadın hakları gibi. Bu programlar topluluk üyelerince yapıldığında daha büyük etki yaratmaktadır (Milan, 2009, s.600).

Topluluk medyası ile ilgili daha kapsamlı bir tarif Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları (IAMCR) tarafından yapılmıştır. Buradaki tanımda topluluk medyasının, nüvelerinin sivil toplum içinde olduğunu, burada dolaşıma girdiğini ve anlam kazandığı ifade edilmektedir. “Devletlerin ve hâkim piyasanın etkisi dışında olmak ile bu iki unsurla da etkileşime girme ihtimali olan medya iletişim alanı burasıdır. Topluluk medyası çağdaş ve münevver görüşlere sahip olması bakımında medya pratiklerinin tarihinde önemli bir yer tutar (Rennie, 2006, s.3-4).

2.4. Tarihte Topluluk Medyası Pratikleri

Çok eski tarihlerde örneklerine rastlayabileceğimiz alternatif medya pratiklerinin modern anlamda uygulamalarını 19. yüzyılda görürüz. Gazeteden, dergiye, fanzinlerden, radyoya, televizyondan internete kadar birçok uygulamasına teknolojik gelişmelerle paralel olarak rastlamamız mümkündür. Tarihsel süreçte özellikle işçi hareketlerinin baş gösterdiği İngiltere ve Amerika’da ilk örnekleri karşımıza çıkar. Bunlardan biri, ABD’de (Amerika Birleşik Devletleri) 19. Yüzyılın ikinci çeyreğinde kurulan Mechanics Free Press gazetesidir. Gazete 2000 bin tiraja ulaşabilmiştir ve gazetenin gündemi işçi topluluklar ve çocuk işçileridir. Yine o yıllarda ABD’de çıkartılan Spirit of Age, Workingmen’s Advocate, Delaware Press, Streitmatter’in çalışmasından (aktaran Ceyhan, 2008) spesifik konuları işleyen (işçi emeği), (tematik konular) basılı alternatif medya örnekleri arasında gösterilebilir. İşçi hareketlerine ilaveten özellikle etnik milliyetçiliğin, ideolojik ayrılıkların arttığı yıllarda alternatif medya pratikleri artış göstermiştir. İlk örnekleri arasında sayabileceğimiz 1830’da Freedom’s Journal Afro-Amerikan tarafından çıkarılan bir topluluk medyası örneğidir. Sonraki yıllarda 1840’larda Coloured American,

1860’larda çıkarılan The Elevator, Monthly ve New Orleans Tribune (ilk günlük Afro-Amerikan gazete), 19. yüzyıl için Amerika’da Afro-Amerikalılar tarafından çıkarılan alternatif medya pratikleridir (wikipedia.org; thoughtco.com). 20. Yüzyıla geldiğimizde ise The Appeal to Reason sol ideolojiyi temsil ederken, The Village Voice otorite karşıtlığını, The Black Panther Newspaper ise siyahilerin etnik milliyetçilik karşıtlığını konu edinmektedir (Hamilton, 2001; Taylan, 2012).

Daha kuzeyde Kanada’ya baktığımızda ise 1970’lerde federal hükümetin desteğiyle yerel halkın kendi televizyon programını yapıp yayımlayabileceği, topluluğun erişiminin mümkün olduğu kısa adı CRTC olan Kanada Radyo-televizyon ve Telekomünikasyon Komisyonu tarafından etnik, topluluk ve yerel yayın alanlarında birçok küçük ölçekli radyo ve televizyon pratiğine imkân veren bir dizi politikalar izlendiği görülmektedir. Bu çerçevede Aborjin Halkları Televizyonu, Québec topluluk radyosu, yayın yapan araçlara; The Magazine ve Adbusted dergileri ise alternatif medya özelliği gösteren basılı araçlara örnek gösterilebilir (thecanadianencyclopedia.ca).

Amerika’daki durum İngiltere için de aynıdır. İngiltere’de de alternatif medya hareketleri işçi sınıfı hareketleriyle paralel olarak kendini göstererek 19. Yüzyılda radikal olarak damgalanmış makalelerle başlar. İngiltere’de alternatif medya daha çok radikal medya olarak tanımlanmaktadır fakat örgütlenme biçimleri alternatif medyayla çoğu kez aynıdır. İlk örnekleri arasında sayabileceğimiz, The Edinburgh Review ve The Quarterly Review karliyet karşıtı radikal gazetelerdir (Taylan, 2012, s.67) daha yakın dönemde ise Green Anarchist, SchNEWS, Do or Die! ve Squall radikal ve alternatif medya pratikleri olarak gösterilebilir (Hamilton ve Atton, 2001, s.120-122).

Akabinde radyonun icadı alternatif medyaya yeni olanaklar sunmuş ilerleyen yıllarda basılı araçlara ilaveten yayın yapan araçlarda da alternatif medya pratikleri görülmüştür. Bu çerçevede İtalya’daki Radyo Donna, Fransa’daki Les Nanas Radioteuses, Britanya’daki Women’s Airwaves doğrudan feminist hareketin uzantıları olarak yayın yapmaktaydı (Ke, 2000, s.414). Brezilya’daki Radyo Favela, ABD’de ilk topluluk radyosu sayılan Pacifica Radyo, Belçika’da ise Radio Centraal (Bailey vd., 2015, s.92-103) alternatif medya özellikleri gösteren radyo istasyonlarıdır.

Alternatif medyanın daha modern platformlara (teknoloji olarak) temsilleri de televizyonun ve internetin hayatımıza girmesiyle mümkün olmuştur. İster topluluk

televizyonları isterse alternatif televizyon uygulamaları özellikle izleyicilerin medyaya olan katılımını ve onların denetimini öncelikli konusu yapar. Bu yaklaşım doğrultusunda gösterilen ilk alternatif televizyon örneği Fogo Adası Projesidir. Projenin temel mottolarından biri konu aldığı öznelere aynı zamanda üretim sürecine dahil etmektir. Fogo Adası Projesi alternatif bir televizyon kimliği ortaya koymasının yanında alternatif televizyon yayıncılığına da önemli katkılar sunmuştur ondan esinlenen yıllarda ortaya çıkan ABD’de “DCTV”, Hollanda’da “Hacker”, Fransa’da “Télébocal”, Brezilya’da “Brazilian TV dos Trabalhadores”, Arjantin’de “Utopia TV” (Köksalan, 2014, s.262-280) topluluk televizyonlarına verilebilecek örnekler arasındadır.

Bu başlıkta son olarak alternatif medya pratiklerinin varlığına tanıdığı olanaklar bakımından değineceğimiz mecra internettir. İster kişilerarası ağların geliştirilmesine sunduğu katkısı ister bu ağlar sayesinde toplumsal değişime yönelik kolektif eylem ve bilgiyi buluşturmadaki pratikliği isterse daha kolay erişilebilir bir mecra olması sayesinde mobilizasyon için alternatif bir alan açması bakımından internet alternatif medyaların en kolay organize olabildiği platformlardır. Ana akım medyada temsil edilmeyen muhalif, radikal hatta marjinal olarak adlandırılan farklı düşünce ve kültürel gelenekten gelen birey veya toplulukların seslerini duyurabilmelerine, alternatif oluşumlar yaratabilmelerine olanak tanınması bakımından alternatif medya deneyimlerine internet, önemli katkılar sunar (wikipedia.org). Bloglar’dan video yayın platformlarına, forumlardan, sosyal medya uygulamalarına kadar birçok çeşitlilik gösteren bu mecra dijital gazeteciliğe, televizyonculuğa, radyo programlarına ve hatta bireysel yayıncılığa imkân sunar.

ABD’de “PeaceNet” ve İngiltere’de GreenNet internetteki ilk medya oluşumları arasındadır. İlerleyen yıllarda ağ teknolojisindeki gelişmeler ve kullanıcı sayısındaki artış internet tabanlı yeni medya oluşumlarını hızlandırmıştır. Bunlar arasından sıralayabileceğimiz ilk örnekleri arasında: SEACnet (online öğrenci grubu), Enviro Web (çevreci), NativeNet (yerel halklara enformasyon sağlayan) gösterilebilir (Taylan, 2012, s.107-108), Kanada’da CyberPowWow ve Drmbytes.org ise aborjinler tarafından dijital sanat eserleri ve metin kitaplığı bulunan, yerli olarak belirlenmiş bir çevrimiçi galeridir (Gulietti, 2010, s.135).

Alternatif medyanın Türkiye’de varoluş serüveni de diğer ülkelerde olduğu gibi siyasal, kültürel, ekonomik kısacası toplumsal dönüşümlerden doğrudan

etkilenmiştir. Özellikle cumhuriyetin ilk yıllarında çıkan isyanlardan dolayı Tahrir-i Sükûn Kanunu ile basın-yayın faaliyetlerinin yasaklanması basın-yayın alanındaki gelişmeleri olumsuz etkilemiştir. Yine bu doğrultuda 1931 yılında çıkarılan Milli Matbuat Kanunu çerçevesinde basın-yayın faaliyetlerine belirli sınırlamalar basın-yayın faaliyetlerinin çeşitlenmesini engellemiştir. 1938 yılına geldiğimizde sol siyasal çizgiye yakın Tan Gazetesi, sert muhalif çizgisiyle radikal bir politika izlemiş, yine aynı anlayıştan gelen Demokrat Gazetesi politik çerçeveli ilk radikal, alternatif diyebileceğimiz örneklerdir. 1922-1977 arasında Akbaba Dergisi, 1946'da Markopaşa Dergisi, 1972'de Gırgır Dergisi daha yakın tarihte 2002 yılında Penguen, 2007 yılında Uykusuz dergileri ise o dönem siyasal mizah geleneğinin Türkiye'deki bazı temsilcileridir (Çoban ve Ataman, 2015, s.19-25).

Özellikle etnik kimlik çerçevesinde 70'lerden sonra Türkiye'de görülen alternatif, radikal medya pratikleri ağırlıklı olarak Kürt siyasal hareketini temsil etmiştir. Bu doğrultuda çıkartılan dergiler arasında: 1975'te Özgürlük Yolu, 1977'de Welat, 1978'de Devrimci Demokratik Gençlik gösterilebilir. 1980 ve 1990 arasındaki gelişimi ise daha çok PKK merkezlidir. Bu yıllarda Kürt televizyonculuğuna: Medya TV, Roj TV, Ronahi TV örnekleri verilebilir. Yine 90'ların sonunda Ermenilerin çoklukla takip ettiği Agos gazetesi etnik kimlik çerçevesindeki yayınlar arasındadır (Çoban ve Ataman, 2015, s.27).

1980'lerin sonunda kadın hareketlerinin etkisiyle Feminist Dergisi, Kaktüs ve Pazartesi Dergileri çıkarılmıştır. 90'lı yıllara geldiğimizde en önemli alternatif medya platformlarından biri Açık Radyodur. Kâr amacı gütmemesi, çok sesliliği öncelmesi, finansman yapısının sermayeden bağımsız sponsorluğa dayanması, yatay bir yapıda örgütlenmesi bakımından alternatif özellikler gösterir. Sonraki yıllarda ise İstanbul çevresine yayın yapan özgür radyo ve yine o yıllarda çokça rastlanan Alevi radyoları örnekler arasında gösterilebilir. İnternetin hayatımıza girmesi diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de basın-yayın faaliyetlerinde bir dönüşüm sağlamış 90'lı yılların sonunda Ekşisözlük'ün kurulması yeni bir anlayış doğurmuştur. Bu çerçevede 2001 yılında ise sendika.org haber sitesi, gönüllülük esasıyla, katılımcı ve hiyerarşik olmayan organizasyon yapısını merkeze alarak kurulmuştur. 2002 yılında kadın hakları örgütü Uçan Süpürge, daha yakın geçmişte ise Taksim Gezi Parkı olaylarıyla internetin ve mobil teknolojinin gücüyle birçok alternatif medya pratiği ortaya konulmuştur. Bunlar arasında başlıca web yayını yapan Çapul TV ve yine web erişime

açık olan Gezi Postası ve Hemzemin Forum Postası yer almaktadır (Çoban ve Ataman, 2015, s.29-48).

2.5. Topluluk Medyasının İşlevleri

Topluluk medyaları geniş bir kapsamda incelenmesi gereken birçok farklı işleve sahip olabildikleri gibi bu işlevleri belirli bir öneme göre sıralamak, birini diğerine görece ön plana çıkarmak ya da söz konusu medya aracının bu işlevlerin tamamını eksiksiz bir şekilde tek başına sağladığını ileri sürmek doğru değildir (Güney, 2009, s.90).

Topluluk medyası toplum içindeki dezavantajlı grupları toplumsal alanda aktif katılımcılar haline getirebilir ayrıca topluluğun konusu olan tartışmalara katılmalarını sağlamada önemli bir araç olabilir. Aynı zamanda medya üretim sürecinin yaratıcı çalışmalarında katılımcıları da göz önünde bulundurması nedeniyle topluluğun daha geniş tabanına ulaşmayı sağlayabilir. Bu katılımcı yapısı medya üretim sürecindeki katılımcıların özgüven düzeylerine de önemli katkılar sunmaktadır (Algül, 2012, s.98).

Bu yapıyla ele alındığında topluluk medyaları içinden doğduğu topluluğun sorunlarını, ihtiyaçlarını ve beklentilerini vb. gündemleri karşılama veya ikinci plana atabilmesi nedeniyle diğer medya araçlarından ayrılabilir. Topluluk medyası genelde tarımdan sağlığa, okuryazarlıktan yoksulluğa kadar birçok problemleri alanın iyileştirilmesini konu edinebilir. Topluluk medyası, topluluğun ihtiyaçlarını kendi iletişim sistemleri ile ifade etmekte ayrıca topluluk medyası demokratikleşme veya özgürleşme alanlarına katkı sağlayarak dezavantajlı grupların yaşam standartlarında değişimler oluşturarak egemen sosyal veya politik düzene bir alternatiflik sağlayabilir (Boafo, 2000, s.6). Örneğin Sağlık problemlerinin önemli bir yer tuttuğu topluluklarda bilgilendirme işlevi diğer işlevlerin önüne geçebilir.

Topluluk medyası küçük ölçekli ve yerel nitelikli olduklarından seslendikleri toplulukların kültürel kimlikleriyle özdeşirler. Bu durum aynı zamanda içerik üretmede de ön plana çıkar. Bununla birlikte yerel gelişmelerin ve olayların dışında kalan toplumsal gelişmelerde topluluk medyasının konusu olabilir. Şüphesiz yerel gündemin dışında kalan gelişmeler de topluluğu ilgilendirebilir etkileyebilir. Bu çerçevede ele alındığında topluluk medyalarının önemli işlevlerinden biri de yerelin dışında kalan topluluğu ilgilendiren veya etkileyebilecek haberleri ve enformasyonu iletme (Güney, 2009, s.91).

Topluluk medyası kişisel tecrübeleri paylaşılmış bir gerçekliğe sahip toplum düzeni oluşturmaya çalışırken kalkınma, demokratikleşme, katılım gerçekleşmesi için topluluğa alternatif kanallar sunarak topluluğun sosyal ve kültürel gelişimine katkı sunar (Milan, 2009, s.599).

Topluluk medyaları yerel ölçekli olmalarından ötürü içinde var oldukları toplumun kültürünü yansıtmaktadırlar. “Kültür, bir topluluğun kendisine ve diğerlerine söylediği şeydir Fraser ve Estrada (2005, s. 18-22) içinde topluluğun tecrübelerini barındırır, durağan değil değişkendir. Jeneau’ye göre, medyanın kültürün yaşatılmasında önemli bir fonksiyona sahip olmasıyla birlikte özellikle topluluk medyalarının burada önemli bir işlev görerek yerel kültürlerin kendi deneyimlerini yeniden üretebilecekleri ve sunabilecekleri alanlar olarak katılımcılığa, çoğulculuğa ve kültürün korunmasına imkân vermektedir (Güney, 2009, s.91-92)

Fraser ve Estrada (2005, s. 18-22) çalışmalarında topluluk medyasının aşağıdaki fonksiyonları yerine getirmeyi amaçladığını ifade etmektedir bunlar:

- **Yerel Kimlik, Karakter ve Kültürün Yansıtılması ve Desteklenmesi:** Topluluk medyası söz konusu toplumun kimliğini ve karakterini yansıtmaya işlevi görür. Bu yüzden temelde yerel içeriğe odaklanarak hedef kitesinin özel ilgi alanına göre dış haberleri ve olayları da içerebilir. Aynı zamanda yerel kültüre odaklanır. Kültür topluluktaki bireylerin kendilerine ve başkalarına söyledikleri şeylerdir. Kültür o toplumdaki bireylerin rüyalarını ve umutlarını geçmişlerini ve geleceklerini ifade etme biçimidir.
- **Fikir ve İfade Çeşitliliği Oluşturulmasına Zemin Hazırlar:** Topluluk medyası toplumun farklı kesimlerini iletişim sürecine dahil ettiği için şeffaf ve demokratik unsurları bünyesinde barındırır. Her topluluk içinde bazı fikir ayrılıkları barındırabilir. Dışardan ideal olan görünümünün aksine barışçıl ve homojen değildirler. Bu anlaşmazlıklar, uyuşmazlıklar toplulukların sahip olduğu farklı ilgi alanlarından kaynaklanabileceği gibi aynı zamanda etnik farklılıklar, dini veya dilsel farklara hatta bazı tarihi olaylardan kaynaklanıyor olabilir. Bu farklılıkların idraki demokrasi ve demokratik toplumların oluşması için gereklidir. Topluluk medyasının bir diğer işlevi ise tarafsız bir şekilde tartışmayı tüm yönleriyle ele almasıdır.

- **İçerik ve Program Çeşitliliği Sağlar:** Topluluk medyası birçok farklı tarz ve formatta içerik çeşitliliği sunar. Bunlar arasında yuvarlak masa tartışmaları, röportajlar, topluluk toplantılarının canlı yayınları sayılabilir. Program tercihlerinde veya içerik oluşturmada hedef kitlenin beklentileri göz önünde bulundurulur. Hedef kitlenin isteklerine ve beklentilerine göre içerik geniş bir başlığı ele alıyor olabilir. İçerik temel olarak topluluğun sorunlarına ve yaşam deneyimlerine odaklanır. Bu durum kırsal kesimde balıkçılık, tarım, sağlık gibi konular ön plana çıkarken her zaman topluluğun güncel durumu ifade etmektedir. Canlı yayınlar yerel ölçekli konulara odaklanabileceği gibi yereli ilgilendiren ulusal konulara da odaklanabilir ayrıca uzak toplumlarda farklı medya kanallarına erişim imkânı olmayan topluluklar için ulusal veya uluslararası yayınlar yapabilir.
- **Demokratik Süreci ve Açık Diyalogu Destekler:** Demokrasiyi icat eden Antik Yunanlılar politik tartışmalarını toplum içinde yürütmüştür. İsteyen herkes kendi görüşlerini dile getirmek için ya da farklı görüşleri dile getirmek için bu toplantılara katılabilirdi. Bugün çok sayıda insan yüzünden bu durum gerçekleşmemekte bu yüzden demokratik süreçlere katılım sıradan vatandaşların erişimini olanaksızlaştırmakta. Genel olarak politikacılar seçildiğinde seçmenleri ile olan ilişkileri kısıtlanır ve görevlerini onlara danışmadan yerine getirirler. Topluluk medyaları bu yönüyle toplumu ilgilendiren olaylar ve kararlar ile ilgi etkileşimli tartışma için bağımsız bir platform sağlayabilir. İnsanları demokratik karar verme süreçlerine yakınlştırması nedeniyle yerinden yönetim ilkesini destekleyerek yurttaşların karar verme süreçlerine erişimlerini kolaylaştırır.

Fakat sosyal ve ekonomik süreçlerin başlayıp bitmesi topluluğun içinde gerçekleşmez. Hükümete, yasa yapıcılarına, özel kurum ve kuruluşlara ulaşmaları gerekmektedir. Topluluk medyası tarafından yayınlanan/yayımlanan toplumsal tartışmalar yerel temelli devlet çalışanları veya kuruluşlarca duyulabilir veya üstlerine bildirilir. Bu durum topluluğun ihtiyaç ve sorunlarına cevaben gelişim sürecinin başlangıcını oluşturur. Özet olarak demokratik sürecin temeli insanların duyma ve kendilerini duyurabilme kabiliyetidir. Topluluk medyası bunun için bir zemin oluşturur.

- **Sosyal Gelişimi ve Değişimi Teşvik Eder:** Yoksul topluluklar durumları hakkında kaderci olmaya meyillidirler. Her birinin kendisine ait bir bakış açısı olmakla birlikte bu değişim için yeterli değildir. Gelişim için gerekli olan şey bu noktada yerel gerçeklikle birlikte topluluk bakış açısıdır. Buna yalnızca topluluğun durumunu, nedenlerini ve atılabilecek adımlarını tartışarak ulaşabilirler.

Topluluk medyası içsel tartışmalara ve topluluk bakış açısına ulaşmak için uygun zemini hazırlar. Bu bağlamda belirli problemler analiz edilebilir, çözümler üretilebilir en çok etkilenenler veya duruma yardımcı olabilecekler harekete geçirilebilir. Topluluktaki azınlık olarak gösterilen anti sosyal davranışlar topluluk medyası aracılığıyla çoğunluk tarafından baskı oluşturularak değiştirilebilir.

- **Sivil Toplumunu Teşvik Eder:** Sivil toplum, toplumun eş zamanlı bir şekilde var olması için mücadele eden sosyal kurumların çoğunluğu ile mümkün olur. Sivil toplum bireyin ve grupların standartlarını ve değerlerini yaratır. Özellikle demokrasiyi sonradan benimseyen uzun süre tek partili sistemde kalan toplumlarda daha genç nesiller demokrasiyi işlevsel hale getiren sivil toplum hakkında veya demokrasinin gerekleri hakkında çok az bilgiye sahiptirler.

Bazı topluluk medyaları toplumun zorunluluklarına, insan haklarına, insan hakları ile ilgili farkındalık yaratmaya, demokrasiye ve sivil toplum uygulamalarını açıklamaya odaklanır. Yeni keşfedilen özgürlükler uyum ve sosyal ilerleme ile sonuçlanacak ise, sivil bir duygunun nasıl gerekli olduğunu açıklamaya çalışırlar.

- **İyi Yönetimi Teşvik Eder:** Yoksul topluluklarda yerel otoriteler ve siyasetçiler bireysel veya grup olarak halktan çıkar sağlarlar çünkü baskı altına alınmış toplumun başka bir seçeneği yoktur. Topluluk radyosu bu noktada insanlara mağduriyetlerini ifade etmek için bir imkân tanır. Bu aşamada topluluk medyası bir kamuoyu bekçisi (*Watchdog*) rolü üstlenerek yerel otoritelere ve siyasetçilere topluma karşı olan sorumluluklarında daha dikkatli olmalarını sağlar.

Topluluk medyasında, topluluk ve yerel otoriteler arasında yer alan tartışma ortamlarına sıkça yer verilir. Bir çerçevede bir diğer uygulama ise

yerel hükümet toplantılarını canlı olarak yayınlamaktır. Topluluk medyası bu işlevi her zaman kolay bir şekilde yerine getiremeyebilir. Gücü belirli bir oligarşik yapı içinde elinde tutan ailelerin var olduğu kimi toplumlarda topluluklar bu ailelerden hissettikleri baskı ve bunun neticesinde ortaya çıkan bağlılık duygusuyla fikirlerini dile getiremezler.

- **Yeniliği, Bilginin Paylaşımı ve Katılımı Destekler:** Gelişimin anahtar kelimesi katılımdır. Fakat çoğu zaman iletişim ve katılımın bir madalyonun iki yüzü olduğu fark edilmez. Bu yüzden ki insanlar bunlardan birini geliştirmek için harekete geçtiğinde aktif katılım göstermiş olurlar. Ve aynı zamanda ileride katılım gösterecekleri topluluk hareketlerinin de temelini atmış olurlar. Topluluk medyası tartışma, analiz ve bir fikir alışverişi platformu oluşturarak katılımı destekler.

Ek olarak topluluk medyası yeniliğe ve bilginin paylaşımına imkân sunar. Örneğin, bir aile veya grubun yakın bir bankadan tarım kredisi edinebilmesi gibi ortak probleme çözüm bulabilir. Bu problemleri yaşayan birinin topluluk medyasında bu çözümü paylaşması topluluğun diğer üyeleri için faydalı olabilir.

- **Sessini Duyuramayanların Sesi Olur:** Birçok geleneksel toplumlarda kadınlar, gençler veya etnik azınlıklar toplumsal olaylarda göz ardı edilir. Fakat hiçbir topluluk kadınların, gençlerin aktif katılımı olmadan tatmin edici ve eşit bir değişim ve gelişim yaratamazlar. Bu yüzden topluluk medyası toplumda göz ardı edilen grupların sesi olur. Tabi ki bu uzun yıllar süregelen yayınların ve katılımların neticesinde oluşur.
- **Sosyal Hizmetlerin Sağlanmasında Telefona Alternatif Bir İletişim Kanalı Oluşturur:** Telefonun olmadığı yoksul kırsal bölgelerde topluluk medyası araçları mesajları yayınlayarak telefonun yerini alır. Örneğin topluluğun uzak bir yerinde yaşayan bir aile bu yayınlar aracılığıyla bir akrabasının hasta olduğunu ve ziyarete geleceğinin haberini alabilir. Veya işçi arayan bir kişi/kurum veya kuruluş yayın duyurusuyla iş arayan insanlara ulaşabilir. Hükümet sosyal hizmetlerin etkinliğini arttırmak için, örneğin sağlıkta alan ziyaretleri yapmak ve bu hizmetten insanların zamanında faydalanabilmesi için bu yayınlar ile halka duyuru yapabilir.

- **Yayıncılık Alanında Çeşitliliğe Katkı Sunarak Tekelciliği Engeller:** Topluluk yayını diğer yayınların gerisinde kalsa da ulusal, resmi, ticari vb. yayın türlerinin hepsinin toplumda bir misyonu vardır. Topluluk radyosu bunu düzeltmeye yardımcı olarak demokratik toplumların gelişimi için gerekli olan yayın dengesini sağlar.
- **Yayın Endüstrisi İçin İnsan Kaynağının Gelişimine Katkı Sunar:** Topluluk medyası topluluk üyelerini mesaj üreticileri olarak ele aldığı için profesyonel yayıncıların süreçteki etkisini azaltır. Bu aynı zamanda acemi yayıncıların değerli teknik yetenekler edindiği bir okul işlevi görür. Topluluk medya araçlarında eğitim gören insanları değerli kılan bir başka faktör ise çalışanlarının dinleyicileri arasından çıkması ve aynı problemleri yaşayan bireylerden oluşması sebebiyle bir yayıncı olarak kendileri gibi düşünen, ortak sorunlara veya ortak çıkarlara sahip topluluğa seslenmek üretim sürecinde empatiyi geliştirerek yine üretimin daha içten, gerçekçi ve verimli olmasını sağlar.

2.6. Alternatif Medya Bağlamında Topluluk Medyasına Getirilen Yaklaşımlar

Alternatif medya ile ilgili yapılan tanımları incelediğimizde onun ana akım medyadan farklılaşan; üretim, organizasyon yapısı, katılımcılık, finansal yapıları, amaçları, tüketim biçimleri vb. yönleriyle ayrıldığını görürüz. Bu çerçevede yürütülen tartışmalarda da ifade özgürlüğü, ırkçılık, çevre sorunları, kadına karşı şiddet, vb. konuları (demokrasiye katkısı bakımından) ana akım medyada hâkim söylemin dışında kalan kesimlerin seslerini duyurmadaki işlevleri üzerine odaklanır (Howley, 2010; Taylan, 2012).

Söz konusu başlıklardan hareketle tek ve sabit bir tanım yapmanın güçlüğü kavramı değerlendirirken farklı disiplinleri bir araya getirmeyi zorunlu kılmaktadır. Zira alternatif medyanın her bir yaklaşımında “tarz, katkı, bakış açısı” çok kültürlülük kendisini hissettirir (Atton, 2014, s.23). Bu çok kültürlülük ve farklı disiplinlerin varlığı bu alanda yürütülen çalışmaları Laclau ve Mouffe’un (1985) yılında ortaya koyduğu “Siyasal Kimlik Kuramı”nı bir çerçeve olarak ele alarak, “*farklılıkların bütününe sabitleyen ve böylelikle inşa eden, tek bir temel ilke yoktur*” (Bailey, vd. 2015, s.28-29) savını alternatif medya tanımlamalarında merkeze konumlandırır.

Yine bu noktada farklı disiplinlerden hareketle çoklu-kuramsal yaklaşımlardan faydalanılarak yapılan “alternatif medya veya topluluk medyası” tanımlarında Tönnies’in (1963) yılında ortaya koyduğu “toplum ve topluluk” arasındaki ayrım (Carpentier, 2003; Köksalan, 2010; Algül, 2012; Bailey, vd. 2015; Fuller, 2007; Servaes, 2003) topluluk kavramının değerlendirilmesinde temel argümanlar arasındadır. Yine topluluğun coğrafi sınırlarıyla ilgili tanımlara, Leunissen’in (1986) yılında topluluğun coğrafi sınırlarla ilişkisine getirdiği eleştirisi (Carpentier, 2003; Köksalan, 2010; Algül, 2012; Bailey, vd. 2015; Fuller, 2007; Servaes, 2003) referans alınırken topluluk medyasının ilişkiselsel yönüne, köksapçı (rhizome) bir anlayışla yapılan değerlendirmelerde ise Deleuze ve Guattari’nin (1987) yılında tanımladığı “Köksap metaforu” ile gönderme yapılmaktadır (Ceyhan, 2008;Algül, 2012;Taylan, 2012; Bailey, 2015).

Temelde Carpentier, vd. (2001) yılında ortaya koyduğu “Community media – Muting the democratic media discourse?” adlı çalışmasında alternatif medyayı dörtlü bir sınıflandırma ile ele alarak alternatif medya çalışmalarına önemli bir katkı sağlamışlardır. Bir topluluğa hizmet etmek, ana akım medyaya alternatif olması, alternatif medyanın sivil toplumla ilişkilendirilmesi ve rizom olarak alternatif medyanın ele alınması çalışmadaki dörtlü sınıflandırmanın temel başlıklarıdır.

Alternatif medyayla ilgili bir diğer tanımlama ise Christian Fuchs (2010) tarafından yapılmıştır. Alternative Media as Critical Media (eleştirel medya olarak alternatif medya) başlıklı çalışmada Fuchs, Carpentier, vd. (2001) yapmış olduğu dörtlü sınıflandırmayı eleştirel bir yorumla ele alarak alternatif medyanın temelde eleştirel bir içeriğe sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca organizasyon yapıları, profesyonellerin çalışması veya belirli oranda kâr amacı gütmeleri sebebiyle alternatif medya tanımı dışında bırakılan belirli topluluklara hitap eden medya araçlarının da alternatif medya özelliği gösterdiğini savunmaktadır.

Tablo 2’ ve 3’te kuramsal yaklaşımlar sınıflandırılmıştır.

Tablo 2

Topluluk Medyasına Dair Dört Temel Yaklaşım (Carpentier vd., 2003)

	Medya Merkezli	Toplum Merkezli
Topluluk Medyasının Özerk Kimliği (Özcü-Etnisite)	I. Yaklaşım Topluluğa Hizmet	III. Yaklaşım Sivil Toplumun Bir Parçası
Diğer Kimliklerle İlişkisi Olarak Topluluk Medyası (İlişkiselci-Relationalist)	II. Yaklaşım Ana Akıma Bir Alternatif	IV. Yaklaşım Köksap (Rhizome)

Tablo 3

Geleneksel ve eleştirel medyanın potansiyel boyutları (Fuchs, 2010)

Boyut	Kapitalist Kitle İletişim Araçları	Alternatif Media
Gazetecilik Prodüksiyonu	Elit Gazetecilik	Yurttaş Gazeteciliği
Medya Ürün Yapıları	İdeolojik Form ve İçerik	Kritik Form ve İçerik
Örgütsel Medya	Hiyerarşik Medya Kuruluşu	Taban Medyası
Dağıtım Yapıları	Pazarlama ve Halkla İlişkiler	Alternatif Dağıtım
Alımlama Uygulamaları	Manipülatif Alımlama	Kritik Alımlama

2.6.1. Birinci Yaklaşım: Bir Topluluğa Hizmet Etmek

Bir topluluğa hizmet olarak topluluk medyasını ele aldığımızda yaklaşımın tanımlanmasına topluluk kavramının ön plana çıktığını görürüz. Bir kavram olarak topluluğun değerlendirilmesinde atıfların ise 1963'te Tönnies'in *Gemeinschaft ve Gesellschaft* adlı çalışmasına gönderme yapmaktadır. Toplum ve topluluk tipolojisiyle toplumsallaşmayı karşıt iki fikir olarak değerlendiren Tönnies, bu kavramları içinde yaşadığı dönemde (19.yy) sanayileşme, kentleşme buna bağlı olarak sınıf çatışmalarının arttığı, bireylerin toplumsal yaşamı sorguladığı bir döneme irdellemektedir (Hazar, 2017, s.372). *Gemeinschaft* (topluluk) tanımında topluluğu birincil ilişkilerle oluşan aile, dostluk ve akrabalık bağlarıyla ilişkilendiren Tönnies, *Gesellschaft* (toplum) tanımında ise daha çok modern ve rasyonel ilişkilerin mevcut olduğunu savunarak, aile bağlarındaki gevşeklik, bireyselliğin ön planda olmasının iki kavram arasındaki temel fark olduğunu ifade eder (Güner, 2019, s.74).

“Community” en “Community Development” adlı Leunissen çalışmasında (aktaran Köksalan, 2010), topluluk kavramı çerçevesinde yürütülen tartışmaların birbirine geçmiş kimlikler ve ilişkiler çerçevesinde coğrafi ve etnik sınırlamalara gönderme yapması, olduğuna dikkat çekmektedir. Bu sınırlamaların ortadan kaldırılması için ise coğrafi olanın olmayan ile yapısal ve maddeci olanı ise kültürel olanla ilişkilendirmek gerektiği ifade edilmektedir.

Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle ele aldığımızda toplulukların sadece coğrafi olarak tanımlanmış alanlarda değil, aynı zamanda “kullanıcı grupları” gibi siber alanlarda da oluştuğu görülmektedir (Carpentier vd., 2003, s.54). Sanal ve çevrimiçi topluluklar olarak tanımlanan bu yapıların coğrafi temelli topluluk tanımlarıyla benzer özellikler taşıdığı ifade edilmektedir. Bu durum topluluk tanımlarında mekânsal bağlayıcılığa yapılan atıflarla ilgili alışıldık yaklaşımları değiştirdi Jones’ın çalışmasından (aktaran Bailey, vd. 2015).

Yeni tanımlarda coğrafi yakınlığın “topluluk” için her zaman gerekli bir şart olmadığını ortaya konulmuştur. Toplulukların coğrafi sınırlardan bağımsız tanımlarına baktığımız zaman karşımıza: “*sanal topluluklar*”, “*deneyim toplulukları*”, “*çıkar toplulukları*”, “*yorumlayıcı topluluklar*”, “*tahayyül eden topluluklar*” çıkmaktadır. Çıkar toplulukları, ortak amaç, problem ve kaygıdan kaynaklanan öznel bünyesinde barındırırken; deneyim topluluklarında, öznel belirli bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen bireylerin deneyimlerini birbiriyle paylaşmasıdır (Köksalan, 2010, s.62).

İnternetin hayatımıza girmesiyle coğrafi sınırları aşan sanal veya çevrimiçi topluluklarda da üyelerinin bir dayanışma, paylaşım, aidiyet duygusu içinde hareket ettikleri görülmektedir (Erdoğan ve Torun, 2009, s.55). Öte yandan bu sanal ağlar, insanların, kurumların gündelik yaşamlarını sürdürmede, iş ve işlemlerini gerçekleştirmede vazgeçilmez unsurlar olmuşlardır (Dijk, 2016, s.8). Burada topluluğun varlığı için gerekli olan temel nitelik üyeleri arasındaki düzenli iletişim ve ait olma duygusudur. Yorumlayıcı ve tahayyül eden topluluklarda ise kültürel yapıların merkeze alındığını görürüz (Bailey vd., 2015, s.35).

Bu farklı kavramsallaştırma Tablo 4’te ele alınmıştır.

Tablo 4

Topluluğun tanımlanması (Carpentier vd., 2003)

Topluluk ilişkilerini tanımlayan, “topluluk” olarak, ortak bir kimlik olarak yakın ve somut insan ilişkileri.		
Geleneksel	Yeniden Kavramsallaştırma I: Coğrafi Olarak Coğrafi Olmayan	Yeniden Kavramsallaştırma II: Yapısal Takviyesi / Kültürel ile Malzeme
Coğrafi Etnik	İlgi Alanı Sanal veya Çevrimiçi Topluluk	-Yorumlayıcı Topluluk -Anlam Topluluğu

Topluluğun medyaya erişimi ve katılımı, temel belirleyici faktörler olarak kabul edilmelidir: Topluluk medyası, topluluk üyelerinin bilgi almak, eğitim, eğlence amacıyla erişmek istediklerinde erişebildiği medyadır. Plancılar, yapımcılar ve sanatçılar olarak topluluğun katıldığı medyadır (Berrigan, 1979, s. 8).

Tablo 5’te topluluğun erişim ve katılımı ortaya konmuştur.

Tablo 5

Topluluğa Erişim ve Katılım (Carpentier vd., 2003)

Yapım	Yayın alma
İçerik üreten kuruluşa erişim ➤ İçerik üretebilme ve yayınlatabilme	İlgili olarak kabul edilen içeriğe erişim ➤ İçeriği alma ve yorumlama becerisi
Üretilen içeriğe katılım ➤ İçeriğe birlikte karar vermek	
İçerik üreten organizasyona katılım ➤ Politika üzerine ortak karar verme	➤ İçeriği değerlendirme

Bu durum Prehn’in çalışmasından (aktaran Algül, 2012), şöyle açıklanmaktadır: “Katılım, insanları doğrudan yapım süreçlerinde bulunma, idare ve politika faaliyetlerine dahil etme ile ilgili daha geniş bir faaliyet yelpazesini ifade eder.”

İlaveten, topluluğa hizmet noktasında topluluk medyasının amacı, çoğunlukla topluluk üyelerinin medyaya erişim ve katılımına imkân sağlamasıdır. Profesyonellerden, seçkinlerden meydana gelen bir mecra ya sıradan vatandaşın, azınlık, grupların ya da toplulukların erişimi ve kendi fikrini beyan etmesi güçtür (Atton, 2014, s. 26). Fakat topluluk medyası, topluluğun gündemindeki başlıkların,

üyeleri tarafından tartışılmasına olanak sunarak ortaya çıkan fikirlerin yayınlanmasını sağlar. Bu sayede görüşlerinin yayınlanacak kadar değerli olduğunu gören topluluk üyelerini güçlendirir (Carpentier, 2003, s.55-56).

2.6.2. İkinci Yaklaşım: Ana Akım Medyaya Alternatif Olmak

Alternatif medya tanımlamasıyla ilgili yürütülen tartışmalarda “alternatiflik” onun ana akım medyadan ayrılan yönlerine odaklanmaktadır. Öte yandan “radikal” (devrimci olarak algılandığından) toplumsal değişimleri çağrışırsa da alternatiflik daha geniş bir alanı kapsıyor. Alternatif medya pratikte ana akımdan farklı olarak elit veya seçkinlerin dışında kalan daha düşük statülü diyebileceğimiz gruplara veya dezavantajlı gruplara erişim ve katılım olanağı sunar (Atton, 2014, s. 26-27).

Bailey vd. (2015), Lewis (1993)’in tanımlamasından hareketle ana akım medya ve alternatif medyanın yapısal özelliklerini şu şekilde ifade etmektedirler:

- Ana akım medyanın yapısal özellikleri geniş ölçekli, homojen aynı zamanda özellikleri (ticari değer anlamında) açık bir biçimde belirlenmiş geniş bir izleyici kitlesine seslenmek
- Devletin ya da özel kuruluşların sahibi olduğu bir örgütlenme
- Profesyoneller tarafından yürütülen hiyerarşik olarak yapılanmış bir organizasyon formu
- Hâkim söylem ve temsillerin taşıyıcı-aktarıcısı olma
- Küçük ölçekli ve farklılıklara saygı duyulan toplum içindeki dezavantajlı gruplara yönelmek
- Devlet ve pazarın müdahalesinden bağımsız olma
- Yatay ya da hiyerarşik olmayan bir biçimde yapılanmış, demokratikleşme ve çoğulculuk adına izleyicinin erişimine ve katılımına izin verme
- Kendi kendini temsil etmenin önemine değinerek egemen olmayan söylem ve temsillerin taşıyıcısı olma

Bu farklı alanların daha ayrıntılı bir açıklaması, Tablo 6’da görüldüğü üzere Lewis (1993) tarafından verilmiştir:

Tablo 6

Alternatif Medyayı Tanımlama (Lewis, 1993)

Etki alanı	Etki alanı örnekleri
Gerekçe veya amaç	• Ticari amaçların reddedilmesi • İnsani, kültürel, eğitimsel amaçlar
Fon kaynakları	• Devlet veya belediye hibelerinin reddedilmesi • Reklam gelirinin reddedilmesi
Düzenleyici dağıtım	• Farklı kurumlar tarafından denetlenir • Bağımsız / "ücretsiz"
Organizasyon yapısı	• Yatay organizasyon • Tam katılım • İletişimin demokratikleşmesi
Mesleki uygulamaların eleştirilmesi	• Gönüllü katılımın teşvik edilmesi • Profesyonel olmayanlar için erişim ve katılım • Haber seçimi için farklı kriterler
Mesaj içeriği	• Hâkim söylemleri desteklemek veya bunlarla çelişmek veya temsiller
Kitle ve / veya tüketicilerle ilişki	• Kullanıcı / tüketici kontrol derecesi • İhtiyaçların ve hedeflerin izleyici / tüketicilerin kendileri tarafından ifade edilmesine izin verilmesi • İletişimin demokratikleşmesi
İzleyicinin kompozisyonu	• Gençler, kadınlar, kırsal nüfus • Çeşitlilik ve çokluk
Difüzyon aralığı	• Bölgesel veya ulusal değil yerel
Araştırma metodolojisinin doğası	• Nitel, etnografik ve uzun vadeli araştırma

Tablodaki karakteristik özelliklerden de anlaşıldığı gibi ana akıma alternatif olarak kendini konumlandıran alternatif medyalar bunu organizasyon ve içerik bakımından farklılaşarak gerçekleştirirler (Köksalan, 2010, s.66).

Burada medyanın, devletten ve piyasadan bağımsız olarak, ana akım medyada var olan pazar baskısını yaşamadan varlığını sürdürebilecek üçüncü bir sektör olarak medya kuruluşlarına bir alan açtığından söz edebiliriz (Carpentier, 2003, s.56). Bu

yönüyle alternatif medyalar kardan daha çok düşüncelerin serbestçe dolaşımını önceler (Atton, 2014, s.28).

İster örgütsel yapılanmadaki farklılıklar isterse çok sesliliği önlemesi bakımından içerik üretme noktasında da ana akım medyan farklılaşabilir. Bu durumun temel nedeni ise, farklı toplumsal grupların ve toplulukların daha yüksek katılım düzeylerinde bulunması ve “*yerel kültürel tezahürlere, etnik azınlık gruplarına, mahalledeki veya bölgedeki sıcak siyasi konulara*” zemin sağlama amacından kaynaklanmaktadır Jankowski’nin çalışmasından (aktaran Algül, 2012). Topluluk medyasının çeşitli sosyal olaylara, azınlıklara ve alt / karşı kültürlerle ses verme çabası ve kendi kendini temsil etmeyi ön plana çıkarması, çok sesliliğe katkı sunan çeşitli bir içerikle sonuçlanabilir. Aynı zamanda, ana akım medyada çalışan “profesyonel” in üretim değerlerine yönelik eleştirel duruşu, çeşitlilik ve biçimlerde çeşitliliğe yol açmakta ve içerik ve format denemeye yer açmaktadır (Carpentier, 2003, s.57). Bu da ana akım medya karşısında gelişimi ve değişimi destekleyen tarzların oluşmasını sağlayacaktır (Köksalan, 2010, s.67).

2.6.3. Üçüncü Yaklaşım: Topluluk Medyasını Sivil Toplumla İlişkilendirmek

Sivil toplum, insanların dernekleri, bağları ve bağlılıkları yoluyla oluşturduğu, devletten ve piyasadan bağımsız fakat her ikisine de bağlı bir alandır. Walzer’in tanımına göre sivil toplum, "bu alanı dolduran- aile, inanç, ilgi ve ideoloji uğruna oluşturulmuş- zorlanmamış insan birliği alanı ve aynı zamanda ilişkisel ağlar kümesidir. Bazı açılardan sivil toplum, insanlar arasındaki "doğal" iletişimin ötesinde topluluk hakkında konuşmanın bir yoludur- liberal demokrasiler içinde, modern siyaseti oluşturan yapıların içinde sıkıca konumlanmış bir sosyal faaliyet alanı olarak bir topluluktur (Rennie, 2006, s.29). Topluluk hakkında konuşmak veya toplumsal meselelere eğilmek, alternatif medyanın aktivist felsefesinin etkisiyle tecavüz vb. toplumsal konuların tartışılmasına bir alan açabilir. Alternatif medya ana akım medyada yer almayan hikayelerin evidir (Atton, 2014, s.27-29).

Sivil toplumu ve medyasını devletten ve piyasadan ayrı olarak ele aldığımızda onu önemli ölçüde topluluk medyası ile de ilişkilendiriyor olduğumuz sonucu çıkabilir (Köksalan, 2010, s. 67). Keane, “Democracy and Civil Society” adlı çalışmasında (aktaran Carpentier, vd., 2003), sivil toplumun öneminin şu nedenlerden kaynaklandığını öne sürmektedir:

“Sivil toplum, bireyin şiddetten gündelik özgürlüğüne giden bir alternatiflik sunması, yasal sınırlar içinde grupların ve bireylerin kendi sosyal kimliklerini tanımlamalarını ve ifade etmelerini desteklemesi, özellikle bilişim ağları çağında devletten bağımsız iletişim özgürlüğünün olanaksızlığına alan açması, politik olarak düzenlenmiş ve sosyal olarak kısıtlanmış pazarların üstünlüğü, mevcut standartlara göre gerçekleştirilmeyen üretim faktörlerini ortadan kaldırmak için bir araç olarak kullanılması, ancak özel ilgi alanı [...] demokrasinin konusudur veya daha doğrusu demokratik hayal gücünü canlandırmak için entelektüel ve politik bir ihtiyaç olarak görülür.”

Sivil toplum kavramı, demokrasi, katılım, haklar ve refah meseleleri etrafındaki bazı güncel tartışmaları uzlaştırabilir. Ancak sivil toplumun bu tür konularla ilgilenmesi için sivil toplum yalnızca özel alanda var olmaması gerekmektedir. Sivil toplum grupları bir medya olan topluluk medyasına, sivil toplumun katılımı yoluyla gerçekleşir gelen vatandaşın katılım türleriyle benzersiz bir ilişkiye sahiptir. Sivil toplum, devlet veya piyasa için ya da onlar tarafından değil, kendisi için üretilen, örgütlü ve kâr amacı gütmeyen bir şeydir. Topluluk medyası, sivil toplumun iletişim platformlarına ihtiyaç duyduğu inancından yola çıkarak, bu iki tarafın da bu açıdan birbirine bağımlı olduğu inancından doğmuştur. Bu nedenle topluluk medyası, sivil toplumun sivil toplumun kendisi tarafından sürdürülmesi ve genişletilmesi için bir araç olarak görülmelidir (Rennie, 2006, s.32-36).

Servaes’e (1999) göre, topluluk medyası sivil toplumun bir parçası olarak tanımlanarak, bu medya devlet medyası ve özel ticari medya arasında "üçüncü bir ses" olarak kabul edilebilir (Carpentier, 2003, s.58). Ayrıca Servaes, katılımcı iletişim projelerini, hizmet verdiği toplulukların ilerici bir şekilde gelişimine katkı sağlaması açısından değerlendirmektedir. Bu açıdan, topluluğun iletişim projelerinin organizasyonuna katılımını kolaylaştıran bir strateji, halka mesaj göndermekle sınırlı olmayan katılımcı bir iletişim türünü teşvik eder; sosyal değişim, kültür geliştirme ve demokratikleşme için bir araçtır (Vatikiotis, 2004, s. 13).

Sivil toplumun var olma hatta uygulama biçimleri coğrafi olarak (şehirler, uluslar, kıtalar arası) farklılıklar gösterse de günümüzde çağdaş olarak nitelendirilebilecek toplumların çoğunda bu anlamı korumakta ve katılımı teşvik ederek demokrasinin yerleşmesi ve genişlemesi için önemli konumda görülmektedir Cohen ve Arato’nun çalışmasından (aktaran Köksalan, 2010). Medyanın demokratikleşmesi yurttaşların gündelik yaşama ilişkin birçok mikro alanda yer

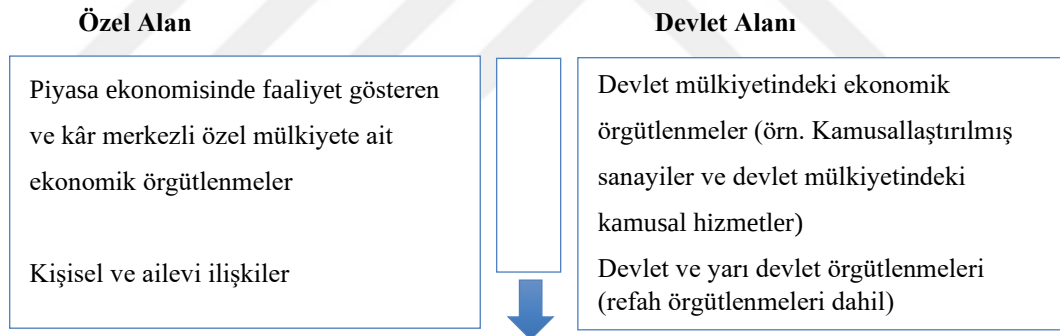
almasına, kendilerini ifade edecek alanlar bulmasına ve iletişim haklarını yerine getirebilmelerine olanak tanıyacaktı (Fuller, 2007, s.229).

Topluluk medyasını sivil toplumun bir parçası olarak tanımlamak için bir başlangıç noktası da Thompson'un, devletle ilgili örgütlerin kamu alanını oluşturduğunu ifade ettiği çağdaş Batı toplumlarındaki kamu ve özel alanları tanımlayan modelinde ön plana çıkar (Carpentier, 2003, s.58). Özel sektöre ait ekonomik kuruluşlar kâr amacı gütmektedir, kişisel ve aile ilişkileri özel alanın bir parçası olarak değerlendirilir. Bu farkın sebebi, sivil toplumun piyasa ekonomisi içinde var olan özel sektöre ait ekonomik yapılanmalardan, kişisel ve ailevi ilişkilerden, devlet ve yarı-devlet oluşumlarından bağımsız ayrı ara oluşumlar olarak görülmesidir (Algül, 2012, s.115).

Tablo 7'de sivil toplumun özel ve kamu alanı arasındaki konumunu gösterilmektedir.

Tablo 7

Çağdaş Batılı Toplumlarda Özel ve Devlet Alanları (Akt. Carpentier vd. 2003)

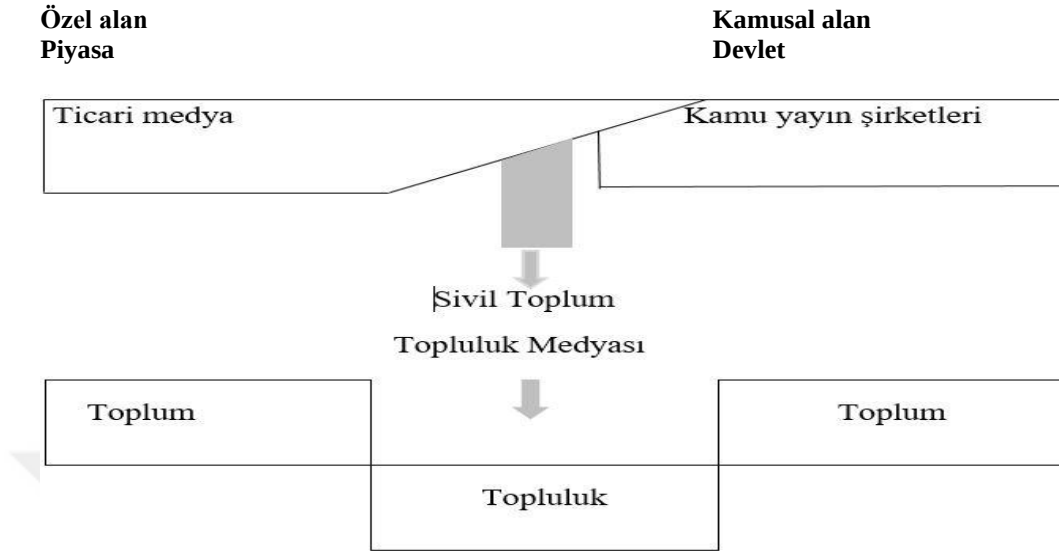
“Ara örgütlenmeler (örn. Hayır kurumları, siyasi partiler ve baskı grupları, kooperatif mülkiyete ait örgütlenmeler vs.)”

Thompson'un medya kuruluşlarının özgüllüğü modelinde, bir dizi değişiklik yapılmalıdır. Medya kurallarının kaldırılması veya daha genel olarak, neoliberal söylemin medya politikaları üzerindeki etkisi, halk yayın kuruluşlarının (bazı kıtalarda) daha fazla pazar ve verimlilik odaklı yaklaşımlar benimsemelerine neden olmuştur. Bu, izleyici kitlesinin en üst düzeye çıkarılmasına verilen önemi artırmayı içerir, böylece bu yayın şirketlerinin çabalarını (hatta) toplumsal düzeye doğru ve daha az topluluk seviyesine yönlendirir (Carpentier, 2003, s.58-59).

Tablo 8'deki elden geçirilmiş model, bu yeniden düzenlemenin pazar odaklı yaklaşımın kamusal alana girmesine nasıl izin verdiğini göstermektedir.

Tablo 8

Medya, Piyasa ve Devlet İlişkisi (Akt. Carpentier vd. 2003).

Topluluk medyası, sivil toplum alanında aktif olan birçok organizasyon türünden biri olarak, sivil toplumun “sıradan” bir parçası olarak görülebilir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bu noktadaki işlevi ise medyanın demokratikleşmesi, kendilerini ifade edecek alanlar bulmasına ve iletişim haklarını yerine getirebilmelerine olanak tanınmasındandır Wasko ve Masko’nun çalışmasından (aktaran Köksalan, 2010). İkincisi, farklı politik filozofların (Rousseau, JS Mill ve Wollstonecraft’tan başlayarak) belirttiği gibi, bu tür mikro katılımların önemli olduğu düşünülmekte, çünkü insanların bu mikro katılımlar sayesinde demokratik ve / veya sivil tutumları öğrenmelerine ve benimsemelerine olanak tanınması, makro katılım düzeyini de güçlendirebilecektir (Carpentier, 2003, s.60).

Topluluk medyası katılımı toplumun farklı düzeylerine indirgeyebilmesi bakımından demokratikleşme süreçlerine olumlu katkılar sunabilir. Sivil toplumun burada üstleneceği rol ise devlet medyası ve piyasa medyasının kısıtlı bakış açısı karşısında ana akımda ele alınmayan başlıkları konu edinerek bu sürece olumlu katkı sağlaması olmalıdır (Köksalan, 2010, s.69).

2.6.4. Dördüncü Yaklaşım: Köksap/ Rizom Olarak Topluluk Medyası

Sivil toplum yaklaşımı toplum medyasını devlet ve piyasa ile (olumsuz) bir ilişki içinde tanımlasa da bu teorik bakış açısı hala farklı aktörlerin özerk kimliğine

dayanmakta ve bu kimlikleri birbirine bağı ve bağımlılıktan yoksun bırakma eğilimi göstermektedir. Bundan dolayı sivil toplum yaklaşımı, Deleuze ve Guattari (1987)'nin köksap kuramı referans alınarak radikalleşmiş ve topluluk medyasının alternatif medya bağlamında ilişkiseli yaklaşımı ile birleştirilmiştir (Carpentier vd., 2003; Köksalan, 2010; Algül, 2012; Bailey vd., 2015).

Alternatif medyanın sivil toplumdaki rolü, muğlaklığı, devlet ve piyasa ile karşılaşmaları ve ilişkisi rizom yaklaşımın temel konusudur (Bailey vd., 2015, s.61). Bu ilişki Köksap metaforu köksapçı (rhizomatic) ve arbolik (arboic) düşünme arasındaki karşıtlık ve birliktelik üzerine kurulmuştur (Köksalan, 2010, s.69). Arbolik doğrusal, hiyerarşik ve hareketsizdir ve “soy ağacının ağaç benzeri yapısı, daha küçük ve daha küçük kategorilere ayrılmaya devam eden dallar” olarak temsil edilebilir (Carpentier, 2003, s.61). Bu, arbolik durumun yapısından kaynaklanan kendi felsefesidir. *Öte yandan, köksap ise doğrusal olmayan, anarşik ve başına buyruk, göçebe bir yapıdadır: “Ağaçların aksine köksap herhangi bir noktadan bir diğerine bağlanabilir”* bu kabiliyeti ona sonsuz bir dinamizm katar Deleuze ve Guattari'nin çalışmasından (aktaran Köksalan, 2010, s.70).

Bu metafor yalnızca topluluk medyasının sivil toplumla bağlantılı olan örgütler ve hareketlerin kesiştiği bir alan olarak rolünü vurgu yapmak ile kalmaz, aynı zamanda toplum medyasını karakterize eden yüksek düzeydeki durumsallığın birleştirilmesine de izin vermektedir. Bu bağlantılar eş zamanlı olarak alternatif medya oluşumlarının kendi pozisyonlarını muhafaza ederek yerel üstü ağlara dahil olmalarına imkân sağlayacak zemin oluşturarak yerel ve küresel ölçekli oluşumların bir araya gelmesine öncülük edebilmektedir (Köksalan, 2010, s.71). Fakat bu tartışmalardan daha çok önemli olarak köksap metaforu sivil toplum ve demokrasiye atfedilen önemi vurguluyor (Bailey vd., 2015, s.63). Toplumun farklı kesimlerini bir araya getirmede bir kavşak görevi görebilir. Bunlar, çevrecileri, köylüleri, feminist hareketleri, öğrenci hareketi temsilcileri, ırkçılık karşıtı grupların üyeleri olabildiği gibi köksapçı yaklaşım alternatif medyayı sadece belli başlı meselelerde bir gruba söz hakkı veren bir mecranın dışında tarafsızlığın ve eşitliğin vurgulandığı konular için mücadele eden kesimleri veya oluşumları buluşturan bir işleve sahiptir (Köksalan, 2010, s.71).

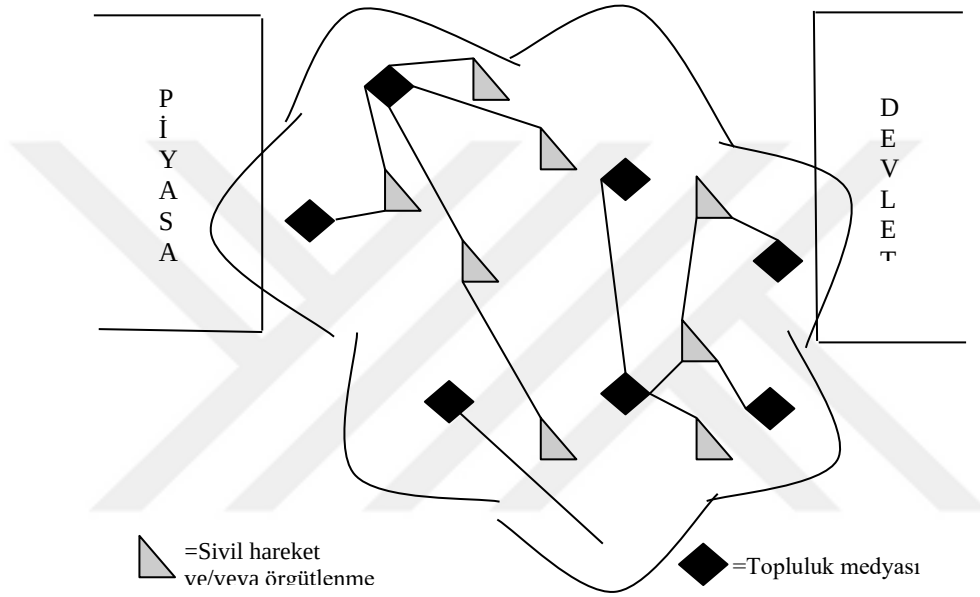
Topluluk medyası genellikle varlığını sürdürmek için, piyasa ve/veya devletle farklı ilişki türleri kurar ve bu sayede kamu ve ticari medya organizasyonlarının sahip olduğu katılıkları ve pozisyonları Deleuze ve Guattari'nin teorisinde değindiği gibi-

potansiyel anlamda istikrarsızlaştırıcı ya da yersiz yurtsuzlaştırıcı olarak görülebilir (Algül, 2012, s. 121).

Tablo 9’ de rizom olarak sivil toplum medyasının devlet ve piyasayla ilişkiselliği görselleştirilmiştir.

Tablo 9

Rizom Olarak Sivil Toplum ve Topluluk Medyası (Carpentier vd. 2003).

Rizomatik medya yaklaşımı, sivil topluma ve (buna ilişkin olarak) demokrasiye atfedilen önemi pekiştirir. Sivil toplum medyası yaklaşımından farklı olarak, odak noktası, onların kamusal alandaki rolü değil, farklı görüş ve ilgi alanlarına sahip insanların (öğrencilerin, çevrecilerin, ırkçı karşıtlarının, feministlerin, işçi gruplarının vs.) bulunduğu kavşak noktası özelliğiyle oynayabilecekleri katalizör rolüdür (Carpentier, 2003, s.61).

Özellikle Mouffe’nin ifade ettiği gibi, radikal demokratik teori alanında, ifade edildiği şekliyle, 'örneğin ırkçılık karşıtlığı, cinsiyet karşıtlığı ve kapitalizm karşıtlığının ortak eklemlenmesine' izin vermek için çeşitli demokratik mücadeleleri birbirine bağlama gerektiği savunulmaktadır. “Sadece bir ittifak” kurmak için yeterli değildir ve mücadelelerin kimliğini değiştirmenin gerekli görülmesi, bu farklı mücadeleler arasında bir denklik kurma ihtiyacını doğuruyor. Topluluk medyasının rizomatik olarak yaklaşımı, ana akım kamusal ve ticari medyanın genellikle (yapmak

zorunda olduğu) daha katı yollarının aksine, (topluluk) medya kuruluşlarının akışkanlığını ve olasılığını vurgulamayı da mümkün kılar. Topluluk medyasının net olmayan kimliği nedeniyle, sadece varlıkları ve işleyişleriyle- kamusal ve ticari medya kuruluşlarının katılıklarını ve kesinliklerini sorgulayabilir ve istikrarsızlaştırabilirler. Aynı zamanda, bu anlaşmazlık, topluluk medyasının (bir bütün olarak) kontrolünü ve yasalara dahil edilmesini zorlaştırır, böylece bağımsızlıklarını garanti altına alır (Carpentier, 2003, s.62).

2.6.5. Eleştirel Medya Olarak Alternatif Medya

Alternatif medya alanında çalışmalar yapan bir diğer isim Christian Fuchs 2010 yılında yazdığı “Alternatife Media as Critical Media” adlı makalede alternatif medyayı “eleştirel medya” olarak ele almaktadır. Çalışmasını Frankfurt Okulu’nun politik bakışını yansıtan ve temellerini Marx’tan alan *eleştirel teori* (İçağasıoğlu Çoban ve Buz, 2008, s.73) çerçevesinde değerlendiren Fuchs’a göre medya sadece sosyal sistemlerden kurulmuş bir donatı değil kamusal alanlardaki iletişim sürecinin bir parçasıdır (Fuchs, 2010, s.175).

Fuchs’a göre yukarıda değindiğimiz Carpentier ve diğerlerinin ortaya koyduğu alternatif medyaya getirilen dört yaklaşım keyfi ve eksiktir. Bunun sebebi de sosyal teorinin temelini oluşturan, bunu haklılaştıran, yaklaşımların farklılıklarını ve ortak noktalarını açıklamak için kullanılan bir temelin eksik olmasıdır. Özne ve nesne ayrımı alternatif medyanın kuramsallaştırılmasında süreç ve içerik odaklı yaklaşımlar arasındaki ayrım olarak bir çerçeve çizebilir. Birçok çalışmada ön plana çıkan alternatif medyanın en önemli özelliği kendi kendine organize olabilmesi ve üretim süreçleridir. Bu durum ise profesyonel olarak hareket eden pek çok muhalif medyanın ana akım medyaya bir alternatiflik oluşturmaya rağmen tanımdan dışlanması anlamına gelmektedir. Örneğin, New Enternasyonalist (70 bin tirajı vardır), Rethinking Marksizm ya da Left Review gibi dergiler belirli gruplara hitap etmekle birlikte ana akım medyadan farklı olarak eleştirel içeriğe sahiptir, herkes kolayca yazabilir ancak editör ekipleri profesyoneldir. Bu ve benzeri medyalar temsil ettikleri gruplar için önemli olmasına karşın sırf kendi kendine üretim yapmadıkları ve profesyonellerden oluştuğu için onları alternatif medya tanımı dışında bırakmanın doğru olmadığına değinir (Fuchs, 2010, s.177).

Alternatif medya ile ilgili tanımlara baktığımızda genellikle vatandaşların katılımına olanak sağlayan, kendi iç dinamikleriyle içerik üretip yine kendi öz kaynaklarını kullanabilen küçük ölçekli yapılardır. Buradaki temel sorun bu küçük ölçekli yapıların toplumda bir dönüştürücü gücünün, politik potansiyelinin olmaması nedeniyle kamusal alanda etkisiz kalabilme riski taşımasıdır. Bu tür medyalar, yalnızca kamusal alandan kopuk alt gruplar tarafından erişilen parçalanmış bağlantısız halklar üretme eğilimindedir. Bu durum sömürülen, ezilen, dışlanan tüm gruplar ve bireyler tarafından erişilen geniş bir siyasi iletişim alanı olasılığını zayıflatır. Ekonomi ve siyasi kaynakları kontrol eden ekonomik ve siyasi elitlerin hâkim olduğu bir dünyada vadettiği taban demokrasisini uygulama fikri alternatif medya için sorunlu bir hale gelebilir (Fuchs, 2010, s.178). Bu bakış açısı da eleştirel teorinin merkezindeki başat konusu olan hegemonyaya karşı duruş ile ilgilidir (Keat, R. ve Urry, J. 2016, s.449-365).

Tablo 10

Geleneksel ve eleştirel medyanın potansiyel boyutları (Fuchs, 2010)

Boyut	Kapitalist Kitle İletişim Araçları	Alternatif Media
Gazetecilik Prodüksiyonu	Elit Gazetecilik	Yurttaş Gazeteciliği
Medya Ürün Yapıları	İdeolojik Form ve İçerik	Kritik Form ve İçerik
Örgütsel Medya	Hiyerarşik Medya Kuruluşu	Taban Medyası
Dağıtım Yapıları	Pazarlama ve Halkla İlişkiler	Alternatif Dağıtım
Alımlama Uygulamaları	Manipülatif Alımlama	Kritik Alımlama

Tablo 10’da alternatif medyanın belirli sınırlarda karşılaştırmalı potansiyel tablosu verilmiştir. Burada elit gazetecilik olarak çizilen çerçeveden (gazetecileri kurumsal ve siyasi baskılarla, iktidar süreçlerinin koşullu gazetecilik üretimiyle ve gazetecilik statü sermayesi birikimiyle karşı karşıya kalan profesyonel bir ücretli işçi sınıfı), yurttaş gazeteciliğinin farkı (kurumsal ve siyasi etkilerden ve baskılardan bağımsızlığını bulduğu) geleneksel üretime meydan okuyan bir anlayışta ortaya konur. Belirli bir uzmanlık veya eğitim gerektirmeksizin herkesin gazeteci olabildiği bu alanlarda medya ortamı vatandaşın kontrolündedir. Bu modelde bireylerin veya grupların problemleri söz konusu medyanın konusu olabilir. Bu da bu medya ortamlarında protesto hareketlerine sıklıkla rastlanmasına neden olur. Tüketici aynı

zamanda üreticidirler bu durum izleyiciyi süreçte aktif hale getirmeyi sağlar (Fuchs, 2010, s.178).

Eleştirel medyada geleneksel medyada hâkim olan ideolojik, popüler, satılabilir, manipülasyona dayalı içerik üretiminin yerine, sermaye, ırkçılık, cinsiyetçilik, milliyetçilik, vb. egemen söylemlerin baskıcı perspektiflerine bir alternatif ve muhalif formlarda içerik sunar. Eleştirel medya ürün içeriği, bastırılmış varoluş olasılıklarını, gerçekliğin düşmanlıklarını, değişim potansiyellerini gösterir. Egemenliği sorgular, ezilen ve egemen grupların ve bireylerin bakış açılarını ifade eder ve iş birliğiyle başarılı bir toplumun gelişmesini savunur. Alternatif dağıtım formları kullanan ticari olmayan, küçük ölçekli tabandan yapılar, medyanın yerel toplulukları harekete geçirmek ve medya üreticisi olabilecek ilgili vatandaşların kendi kendilerini örgütlemeyi amaçladığı durumlarda bir avantaj olabilir (Fuchs, 2010, s.179).

Eleştirel medya, çokluğun medyasıdır, karşı-kamusal alanın medyasıdır. Hükmedilenlerin deneyimlerini ifade ederler, mücadele sürecinde ortaya çıkarlar bir sınıf mücadelesi ve proleter örgütlenme biçimidir. Bu hareket belirli bir kurumsal egemenliği sorgulayarak sınıf sorunlarına yeniden odaklanır ve mücadele eder (Fuchs, 2010, s.185).

Tablo 11’de bir tipoloji ve alternatif medya örnekleri sunulmaktadır. Bu tipolojide üretim ve alımlama biçimleri, zamanlama açısından senkron ve asenkron olması ve uzamsal birliktelik veya iletişim yöntemine göre ele alınmaktadır.

Tablo 11

Alternatif medya tipolojisi (Fuchs, 2010)

Medya	Üretimi	Alımlama	Biçim	Saat	Alanı	Alternatif medya	Örnekler
Yazılı/ Görel	Elle	Göze	Gazeteler, dergiler, kitaplar, broşürler, çizgi romanlar, hiciv baskılar, el ilanları, görsel sanatlar, grafiti, elbise, tekstil, iğne, düğme, çıkartmalar, duvar resimleri	Zaman uyumsuz	Mesafe	Alternatif basın, eleştirel sanat	Anne Jones, Oz, Bay Guardian, Ulus, Le Monde Diplomatique, Yeni Devlet Adamı, Beşinci Emlak, Sınıf Savaş; Duane Hanson, Joseph Beuys
İşitsel medya	Ağız	Kulak	Radyo, telefon	Senkron	Mesafe	Ücretsiz radyo, bağımsız radyo, topluluk radyo, korsan radyo	Pacifica Radyo Ağı (KPFA Berkeley, KPFA Los Angeles, KPFT Houston, WBAI New York, WPFW Washington DC, Ulusal Federasyon ve Topluluk Yayıncıları, Tabandan

							Gelenler Radyo Koalisyonu
İşitsel medya	Ağız	Kulak	Sohbet, konuşma, dersler, şarkılar	Senkron	Mevcudiyet	Radikal şarkı, protesto şarkı	'Oh, özgürlük' (kölelik karşıtı), 'Biz Üstesinden geliriz'
İşitsel medya	Ağız, vücut	Kulak	Alternatif müzik konserleri, protesto şarkı konserleri	Senkron	Mevcudiyet	Alternatif müzik konserleri, protesto şarkı konserleri.	Alternatif müzik, kaydedilmiş protesto şarkıları görün
İşitsel medya	Ağız, vücut	Kulak	Kayıtlar, radyo	Zaman uyumsuz	Mesafe	Alternatif müzik, kaydedilen protesto şarkıları	Mogwai, Godspeed Sen! Siyah İmparator, Billy Bragg, Robert Wyatt 'Vaiz ve Köle' (Joe Hill, sosyetik), 'Bombtrack' (Rage karşı Makine, sosyal adalet), 'Ses Da Police' (KRS Bir, ırkçılık karşıtı), 'Yoksulları Öldür' (Ölü Kennedy'ler)
Görsel-ışitsel medya	Ağız, vücut	Gözler, kulaklar	Tiyatro, performans	Senkron	Mevcudiyet	Eleştirel tiyatro	Uluslararası Gençlik Tiyatrosu (gerilla tiyatro), Brecht'in destansı tiyatrosu
Görsel-ışitsel medya	Ağız, vücut Gözler, kulaklar	Gözler, kulaklar	Film, video	Asenkron	Mesafe	Bağımsız sinema, yeraltı filmi, avantgarde film, amatör videolar.	Crash (Paul Haggis, 2004), filmleri Jean-Luc Godard, Rainer Werner Fassbinder, Andy Warhol
Görsel-ışitsel medya	Ağız, vücut	Gözler, kulaklar	Canlı televizyon	Senkron	Mesafe	Kamu erişim televizyon	Manhattan Neighborhood Network
İnternet	El, ağız, vücut	Gözler, kulaklar	Dijital metin, dijital ses, dijital video, gerçek zamanlı metin/ses/video sohbet, online radyo, online TV	Senkron ve asenkron	Mesafe	Alternatif online medya	Indymedia, Alternet

Bu tipolojide kullanılan temel özellik, kritik form ile kritik içerik arasında bir ayrımın olduğu alternatif, kritik ürünlerden biridir. Bir medya ürününün iki yönünden en az birinin verilmesi gerekir. Kritik form, kritik içerik olmadan mümkündür. Kritik içerik, kritik biçim olmadan mümkündür. Ama her ikisi de aynı anda mevcut olabilir (Fucsh, 2010, s.188).

Fucsh, çalışmasında, eleştirel medyanın içerik bakımından bastırılmış olasılıklarını gösterir, gerçeklik karşıtılıklarını ve değişim potansiyellerini, hakimiyeti sorgular, ezilen ve baskın olan grup ve bireylerin bakış açılarını ifade eder ve iş birliği yapan bir toplumun ilerlemesini savunur. Ona göre eleştirel medyanın ürün formu hayal gücünü iletmemeyi amaçlamaktadır, tüketilen form veya içerik, medya içeriğinin yorumlanmasıyla alıcılar, belirli egemenlik biçimlerini sorgularlar, iş birliğini ilerleten alternatif varoluş modelleri hakkında fikirler geliştirirler ve dönüştürücü eylemlere ve

toplumsal mücadelelerde potansiyel olarak yol gösterici olabilir. Ürünün yanı sıra diğer boyutların da alternatif medya yapıları kesinlikle arzu edilir, ancak gerekli tek koşul olarak kabul edilmemesi gerektiğinin altını çizer.

2.7. Alternatif Medyayla İlgili Örnek Çalışmalar

Alternatif medyayla ilgili yakın geçmişteki literatürü incelediğimiz zaman ortaya birçok önemli çalışma çıkmaktadır. Bunlardan en yakın tarihli olanlarını ele aldığımızda ise:

2018 yılında Naomi Schiller tarafından ortaya koyduğu, Devlet Kanalı: Venezuela'da Topluluk Medyası ve Popüler Siyaset (Radikal Américas) adlı çalışmanın, 2000 yılında Venezuela'da bir topluluk televizyonu olarak kurulan Catia TV'nin bir topluluk televizyonu olarak yapımının Caracas'ın kentsel yoksulları için devleti dönüştürücü potansiyele sahip kolektif bir süreç olarak kucaklamak için nasıl benzersiz açılımlar ortaya koyduğuna değiniyor.

Aparna Moitra, Archana Kumar ve Aaditeshwar Seth tarafından yine 2018 yılında ortaya konulan “An Analysis of Community Mobilization Strategies of a Voice-based Community Media Platform in Rural India” adlı çalışmada Hindistan'ın kırsal merkezindeki sese dayalı bir topluluk medya platformunun bir vaka çalışmasını ve beş yıllık bir dönem boyunca birden fazla topluluk seferberliği stratejisi ile gerçekleştirdiği deneylere yer vermekte bunu yaparken de aktör-ağ teorisini, Olson'un gruplar teorisi ve teşvikleri kavramsal çerçeve olarak ele alınıyor.

2018 yılında ortaya konulan bir diğer çalışma ise Nico Carpentier, Vaia Doudaki ve Chris Voniati'nin haritalama analizi yöntemiyle, Avrupa'nın bölünmüş tek ülkesi olan Kıbrıs adasındaki ulusal ölçekte topluluk medyası kuruluşlarının haritalama araştırmasının nasıl tasarlanacağına ve yürütüleceğine “Mapping community media organisations in Cyprus: A methodological reflection” adlı çalışma ile odaklanmaktadır.

2019 yılında Jacinta Mwende Maweu tarafından ortaya konulan, Topluluk Medyası: Kenya'nın Seçim Sonrası Çatışmalarında Güven ve Direnç Oluşturma adlı çalışmasında ise topluluk radyosunun Kenya'daki farklı topluluklar arasında barışçıl sosyal diyalogu kolaylaştırmak ve direnç oluşturmak için kullanılabileceği ileri sürülmektedir.

Yine 2019 yılında Nice Carpentier ve Hillel Norsek tarafından orijinal adı "Community media, their communities and conflict: A mapping analysis of Israeli community broadcasting groups" (topluluk medyası, toplulukları ve çatışmaları: İsrail topluluğu yayın gruplarının haritalama analizi) olan çalışmada topluluk televizyonunun baskın model olduğu, topluluk televizyon prodüksiyon gruplarının üretilen içeriğin gerçek dağılımından ve topluluk medyası için ortaya konulan farklı konfigürasyonlardan ayrıldığı ve politik gerçekliği karakterize eden İsrail sosyal gerçekliğine odaklanıyor.

2020 yılında yapılan çalışmaları incelediğimizde ise Huntsberger, Michael W. 'nin "Amerika Birleşik Devletleri'nde topluluk medyası: Zor zamanlarda çoğulculuğu ve kapsayıcılığı teşvik etmektir" adlı çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki toplum medyasının mevcut durumuna genel bir bakış sağlar. Endüstriden ve profesyonel basından gelen verilerin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri'ndeki topluluk medya liderleriyle bir dizi kapsamlı bilgilendirici röportaj yer vermektedir. Ele alınan konular ise kentsel, banliyö ve kırsal pazarlara hizmet veren topluluk radyosu ve topluluk televizyon kanallarının temsilcilerini içerir. Nicel ve nitel verileri derledikten ve analiz ettikten sonra, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki topluluk medyasının mevcut durumunu açıklamaya yardımcı olan ve sektör için önündeki zorluklara ve fırsatlara işaret eden birkaç temel gösterge ortaya koyar.

Yine 2020 yılında yayınlanan "Are the indigenous media community media? Experiences of native peoples' media practices in Argentina." Adlı çalışmada Francesca Belotti, Arjantin'deki yerel medya pratiklerinin topluluk medyası olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin sorularına söz konusu medyalarla çalışanlarla yaptığı yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla cevaplar arar. Ona göre Arjantin'deki birçok yerel yayıncı topluluk medyası özelliği göstermektedir. Bununla birlikte yerel radyolar ontolojik olarak topluluk medyasından farklılaşmaktadır bunun sebebi de genellikle etnik kimliği yani yerel halkların kim olduğu ve kendilerini kamusal alanda nasıl temsil ettikleriyle şekillenmektedir.

Türkiye’de alternatif medya alanında ortaya konulmuş birçok kitap, makale vb. çalışmalar olmakla birlikte yakın tarihli tez çalışmalarına baktığımızda ise 2008 yılında Çağdaş Ceyhan tarafından Ahali ve Mülksüzler gazeteleri alternatif medya bağlamında değerlendirilmiş, gazetelerin çalışma ilişkileri ve üretim sürecinin nasıl olduğu, ana akım medyadan ne gibi farklılıklar barındırdığı irdelenmiştir (Ceyhan, 2008).

Bu alanda yapılan bir diğer önemli çalışma ise 2012 yılında Ahmet Taylan tarafından çalışılan Bianet örneği üzerine olmuştur. Çalışmada Bianet’in kurumsal yapısından, gazeteci profiline, muhalif kimliğinden, alternatifliğine kadar birçok kategori üzerinden değerlendirmeler yapılarak Bianet’in alternatif medya özellikleri taşıyıp taşımadığı incelenmiştir (Taylan, 2012).

2012 yılında alternatif medya alanında öne çıkan çalışmalardan bir diğeri Figen Algül’e aittir. Algül, Nor Radyo örneğini, rizomatik yaklaşım bağlamında topluluk medyası özellikleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda yapılan araştırmada Nor Radyonun karşıt kamusallığın sesini dile getirdiği ve topluluk medyası özelliği gösterdiği ifade edilmiştir (Algül, 2012, s.315).

Literatürde yer alan çalışmalardan biri de 2017 yılında Mehmet Erdoğan tarafından çalışılan Uçan Süpürge Web Sitesi Analizidir. Feminist ve alternatiflik bağlamında incelenen çalışmada Uçan Süpürge Web Sitesinin medyada süregelen cinsiyetçi ayrıma bir alternatiflik oluşturduğu feminist ve alternatiflik nitelikleri bağlamında ortaya konulan özellikleri yansıttığı ifade edilmiştir (Erdoğan, 2017, s.148).

Son olarak Bayram Çağlar tarafından yine 2017 yılında ortaya konulan Alevi Televizyonları Örneği ana akıma karşı alternatif yayın oluşturma potansiyelleri bakımından incelenmiş olup tez çalışmasına konu olan televizyonların Alevilere yönelik önyargıları, tutumları ve davranışları değiştirmeye çok fazla katkı sunmadığı organizasyon yapıları bakımından da kendi kültürel normlar çerçevesinden geleneksel bir yapılanmaya gidildiği ifade edilmiştir (Çağlar, 2017, s.148).

Daha birçok örneğini sıralayabileceğimiz alternatif medya çalışmaları arasında alternatif medya literatürünün kitap, makale, bildiri vb. bakımından büyük bir zenginlik içerdiğini de belirtmek gerekir

III. BÖLÜM

BİR TOPLULUK MEDYASI PRATİĞİ: GAZETE AL HARMAL ÖRNEĞİ

3.1. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

3.1.2. Görüşme Kılavuzu

Tez çalışmamızın veri toplama aşamasında yarı yapılandırılmış görüşme kılavuzu hazırlanmıştır. Görüşme kılavuzunda gazetenin organizasyon yapısı, gönüllülerin gazete katılımı, gazetenin kimler tarafından okunduğu başlıkları ile kategorileştirilerek gazetenin organizasyon yapısı ve içinden çıktığı topluluğa hizmet noktasındaki işlevleri araştırılmıştır. Bu çerçevede tüm görüşmecilere, kurumsal kimlik kategorisinde: çalışma ofisi, gazetenin yayın ilkeleri, gazetenin web sitesi, gazetenin tanıtımının nasıl yapıldığı, finansman kaynağı hakkında soruları yöneltilmiştir. Okur profili kategorisinde: okur profili, okurlarla buluşma, okurlarla iletişimin nasıl gerçekleştiği, okur sayısı, okurların görüşlerinin önemsenip önemsenmediği soruları yöneltilmiştir. Gazetede çalışan gönüllülerin katılımı ile ilgili kategoride ise: gazetede ilk ne zaman çalışmaya başladıkları, gazetede çalışan gönüllülerin ortak özelliklerinin ne olduğu, gazetenin internette yayınlanmasının avantaj ve dezavantajlarının neler olduğu, gazetenin kültürlerarası diyaloga katkı sunup sunmadığı, ana akım medyayı nasıl değerlendirdikleri, gazetecilik anlamında yaşadıkları sorunların neler olduğu soruları yöneltilmiştir.

3.1.3. Gazete Al Harmal'ın Kurumsal Kimliği

Al Harmal gazetesi kurucularından Majid ile yapılan görüşmede gazetenin ilk olarak 01.10.2014 yılında Arapça olarak Kültür ve Siyasi içerikli 11 Suriyeli gönüllü yazar tarafından on beş günde bir ücretsiz bir gazete olarak çıkarılmaya başlandığı sonraki sayılarında da Edebiyat ve Sanat bölümleri de eklendiği ifade edilmiştir. Gazetenin dijitale geçmesiyle dergi formatına evirildiği ifade edilmiştir.

3.1.3.1. Gazetenin İlk Basımı

Gazetenin kurucularıyla yapılan görüşmede, gazetenin ilk olarak 01.10.2014 tarihinde Şanlıurfa'da çıkarıldığı ifade edilmiştir. Gazete 15 günde bir çıkarılmaktadır. Gazete Şanlıurfa'daki ve Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar ile Suriye vatandaşlarına hitap etmesi bakımından Şanlıurfa'da çıkarılan ilk gazetedir. Gazetenin kuruluş aşamasındaki gönüllülerle yapılan görüşmelerde kuruluş aşamasına dair ortak fikir Suriye'de yaşanan zulümleri, mülteci durumunda dünyanın dört bir yanına dağılan Suriyelilerin sorunlarını kendi dillerinde ifade etmek istemeleridir. Gazete ilk yayın günlerinde 1500 adet basılmış ayrıca Facebook gibi sosyal ağların yanı sıra kendine ait bir web sitesi olduğundan online erişime açılmıştır. Gazetenin masrafları için gerekli finansman Şanlıurfa'daki kamu kurum ve kuruluşlarından, derneklerden ve gönüllülerin kendi aralarından topladıkları bağışlarla karşılanmıştır.

Gazetenin kurucularından Majid:

“Savaştan kaçıp Türkiye'ye ilk sığındığımızda sesimizi dünyaya duyuracak bir gazete çıkarmak istiyorduk. Bu çerçevede yaptığımız çalışmalar ile gazetenin ilk sayısı basıldı. Hissettiğimiz şey savaştan çıkarak zafer kazanan biri ne hissediyordu ise biz de gazeteyi ilk çıkardığımızda aynı şeyi hissettik. Yabancı bir ülkedeydik dili, kültürü farklı bir coğrafyada kendi sorunlarımızı anlatacak bir aracımız vardı artık. Ve bu gazeteyi savaştan sonra dünyanın farklı coğrafyalarına dağılan Suriyelilere ulaşmasını sağladık. Aynı zamanda bu gazete sayesinde bazı yetkililerle (belediye başkanları, vali, STK başkanları) iletişim kurup sorunlarımızı anlatabilme fırsatımız oldu”

Yine gazetenin kurucularından olan Bessam ise ilk sayıyı şöyle özetlemekte:

“01.10.2014 çarşamba öğleden sonra ve eski Urfa kentinde Atatürk Mahallesi 14 numaralı sokakta Mütevazı bir apartman dairesinde, dört aylık ciddi ve özenli bir hazırlıktan sonra ve bütçesini kendi imkânlarımızla temin ettikten sonra tek bir dizüstü bilgisayar ve Türk arkadaşlarının yardımıyla, o zaman tanımadığınız Yılmaz matbaasından bin adet gazete bastırdık buda çıkardığımız ilk sayımız oldu. Gazetenin ilk sayısının içeriği: Suriye Cehennemi, Yaklaşan Cennet, Tal Abyad Caddesinde katliamı gibi birçok konuyu içeriyordu. Esen rüzgârlarda Suriye'nin geçmişte kalan anılar... Rakka, Suriye göçü ve sığınmacı boyutları, Kürt dosyasındaki dönüşüm ve özellikleri, nefret ettiğimiz Amerika ve sevdiğimiz Amerika, IŞİD bize gökten mi düştü? Toplumun egemenliği ve tekfir, Suriye romanının tarzı, Türkiye'deki Araplar, Amerika ve çifte standartlar, Suriye'ye yaklaşan savaş, Türkiyeli bir dostun selamlama yazısıydı.”

Majid'in ve Bessam'ın yukarıda ifade ettiği gibi Al Harmal Gazetesi, sığınmacı toplulukların kendi sorunlarını kendi dillerinde ve birebir kendi deneyimleri ile aktarmada önemli bir araç olarak görölmektedir.

3.1.3.2. Gazetenin Yayın İlkeleri

Gazete Al Harmal'ın yayın ilkeleri yönetim kurulu tarafından şöyle oluşturulmuştur:

- 1- Rakka, Deir Ezzor, Haseki bölgelerindeki insani ve iktisadi gelişmeler önceliklidir.
- 2- Bu bölgelerdeki toplumsal olayları izleyerek anketler, araştırmalar, görüşmeler, toplantılar yapılarak gerekli bilgiler halka ulaştırır.
- 3- Kamu hizmetleri göz önünde bulundurularak iç ve dış politik gelişmelerin aktarılmasını sağlamak.
- 4- Okurlar ile iletişim sağlanması ve okurlar ile katılımcı bir anlayışla etkileşimin sürdürölmesi okurların problemlerinin gazetede işlenmesi.

3.1.3.3. Gazetenin Genel Amaçları

Al Harmal Gazetesinin yönetim kurulu tarafından kararlaştırılan genel amaçlar aşağıdaki gibidir:

- 1- Suriye'deki gelişmeler başta olmak üzere küresel ve bölgesel gelişmeleri yakından takip etmek.
- 2- Suriye vatandaşları başta olmak üzere Arapları ilgilendiren siyasi meseleler üzerinde tartışmayı sürdürmek amacıyla ciddi yazılar ve analizlere yer vermek.
- 3- Bilimsel teknik ve gelecekteki zorluklar ve temel özgürlükler kimlik, vatandaşlık, siyasi katılım başta olmak üzere insan haklarının yanı sıra soyso-ekonomik sorunlarla ilgi bilginin zenginleştirilmesine katkı sağlayarak Suriyelilerin gelecek nesilleri ile ilgili kaygılarına yer vermek.
- 4- Suriye'deki tüm gelişmelerle ilgili bilgi ve haber ihtiyacını karşılayarak diktatör rejime karşı durmak.
- 5- Suriye sınırlarındaki tüm siyasi ve kültürel gelişmelerle ilgili toplumun tüm kesimlerinin kanaatini paylaşmak.

3.1.3.4. Gazete Al Harmal'ın Organizasyon Yapısı

Gazete Al Harmal'in organizasyon yapısı: Yönetim Kurulu, Genel Yayın Yönetmeni, Yazı İşleri Müdürü, Siyasi, Kültür ve Edebiyat bölüm başkanlarından oluşmakta. Görev dağılımı ise: Yönetim Kurulu Başkanı: Bassam Al-Bleibel, Baş Editör: Majid Rasheed Al-Awaid, Editör: Youssef Dais, Yayın Kurulu: Asaad Fakhry, Khalaf Al-Jarbou, Ibrahim Al-Alwash, Orwah Al-Mahawesh, Muhammad Salibi, Eyas Al-Muhammad şeklindedir.

Gazetenin Yönetim Kurulu toplantıları zaman zaman gönüllülerin evlerinde yapılmakla birlikte genel olarak ise gazete için kiralanan ofiste yapılmaktadır. Bu toplantılarda haber içerikleri, yayın politikaları ve stratejilerinin yanı sıra yazarlar tarafından gönderilen makalelerin içerikleri değerlendirilmektedir. Gazetenin organizasyon yapısında bir yönetim kurulunun ve buna bağlı alt birimlerin varlığı ilk bakışta ana akım medyadaki hiyerarşik örgütlenmeyle bağdaştırılabilir. Fakat bu durum görüşmecilerin ifadesiyle sadece iş bölümünü organize etmeye yöneliktir. Editörler aynı zamanda gazetenin dağıtımında rol alabilir, yönetim kurulu başkanı da bir röportaja gidebilir. İş bölümündeki bu geçişkenlik alternatif medyanın üretim süreçlerindeki imce anlayışıyla bağdaşmaktadır.

3.1.3.5. Gazete Al Harmal'ın Web Sayfası ve Sosyal Medya Hesapları

Görüşme kılavuzu çerçevesinde gönüllülerin verdiği cevaplardan, Al Harmal Gazetesinin www.alharamal.com (14.12.2018 erişim tarihi) adı ile bir web sitesinin yanı sıra Facebook (Facebook.com/AlharmalJournal 14.12.2018 erişim tarihi), Twitter (Twitter.com/AlharmalJournal 14.12.2018 erişim tarihi) hesapları bulunmaktadır. Okurları ile çoğunlukla bu sayede iletişim kuran gazete özellikle maddi kaynak bulmada sorun yaşanmasının ardından yayınlarına web sitesi üzerinden devam etmiştir. Web sitesinde iletişim bilgileri, gazetenin künyesine, mail adresine (Alharmal.journal@gmail.com) ayrıca konu başlıkları ve yazarlara da yer verilmiştir.

3.1.3.6. Gazete Al Harmal' ın Haber İçerikleri

Al Harmal Gazetesi siyasi ve kültür gazetesi olarak başladığı yayın hayatında kurucuları tarafından dikkate alınan temel prensipler ışığında içerik üretmektedir. Yapıcı eleştiri sloganı ile doğruluk ve adalet haber içeriği üretiminde temel ilkelere bu bağlamda gazetenin ilk sayfasında “Her daim özgürlük” sloganı yer almaktadır. Gazetede Suriye'deki gelişmeler mülteci problemleri öncelikli olarak yukarıdaki

ilkeler göz önünde bulundurularak işlenmiştir. Ayrıca Türkiye’de Suriye konusuyla ilgili işlenen panellere, söyleşilere de zaman zaman gazetede yer verilmiştir.

YKB: “Genel olarak Suriye yaşamının gerçekliği ve yansıması ve Fırat’ın doğusu ve batısında yer alan şehirler Rakka, Deir Ezzor, Hasaka’da gerçek yaşam faktörleri; ekonomi, sosyal ve insani durumları analiz etmektir. Aynı zamanda olay, neler olup bittiğini takip ederek gerekli araştırma yapılarak doğru bilgi ve haberi okuyucularımızla paylaşmaktır. Geneli ilgilendiren konular: Siyasi faktörler ve bunların bölgesel ve uluslararası arenalardaki gelişmeleri ve özellikle Suriye sahnesindeki olayları yakından takip etmek. Arap âleminde, bölgesel ve uluslararası ortamdaki hızlı değişimler ışığında önce Suriye vatandaşını ilgilendiren konular sonra genel okuyucu kitlesini ilgilendiren siyasi meseleler üzerinde tartışmayı ilerletmek amacıyla ciddi ve derin yazılar ve analizleri okuyucularımıza kazandırmak”

3.1.3.7. Gönüllülerin Katılımı

Gazetenin kurucularıyla yapılan görüşmede. Gazetenin gönüllülerinin Suriye halk devrimine inanan inanlardan oluştuğu ifade edilmektedir. Ayrıca katılımcı bir anlayış gazetenin temel prensipleri arasında yer almaktadır. Gazetede dünyanın farklı coğrafyalarından makale ve köşe yazısı gönderen insanların yazılarına yer verildiği gibi Türk yazarların da zaman zaman yazıları paylaşılmaktadır. Bu yönüyle katılımcı bir anlayış ile gönüllülük esasıyla gazete faaliyetleri yürütülmektedir.

3.1.3.8. Çalışma Ofisi ve Teknik Araçlar

Al Harmal gazetesi kurucularıyla yapılan görüşmede ifade ettikleri şekliyle:

BE: “*Gazeteyi ilk çıkardığımız dönem kira giderleri belediyeler ve valiliklerin belirli proje ofisleri tarafından karşılanan bir ofisimiz vardı.*”

Yİ: “*İlk iki yıl giderleri kamu kurumları tarafından karşılanan bir ofisimiz vardı.*”

Görüşme notlarından da anlaşılacağı üzere gazetenin çalışmalarının yapılacağı bir ofisin kuruluş aşamasında valilik eliyle kiralanarak gazete çalışanlarının hizmetine sunulduğu kira ücretinin ilk iki yıl valilik tarafından sonraki bir yıl ise belediye tarafından ödendiği ifade edilmiştir.

Yine gazetenin kurucu ve çalışanlarının verdikleri cevaplardan resmi kurum ve kuruluşlardan alınan destekler, derneklerden alınan bağışlar ve Al Harmal Gazetesi gönüllü çalışanlarının kendi aralarında topladıkları katkılar gazetenin çıkarılması için gerekli olan çalışma ofisi ve teknik araçların temininin sağlandığı anlaşılmıştır. Alternatif medya rizomatik yaklaşım bağlamında hayatta kalabilmek için piyasa ve

devlet ile ilişki kurabilmektedir. Ayrıca kimi örneklerde topluluk medyasının gelirleri arasında kamusal fonlar ve sübvansiyonlar da gösterilebilir (Jankowski, 2002, s.7-8). Özellikle gazetenin mali imkansızlıklardan sonra ofisin kapanması ve baskı ücretinin karşılanmaması ile internet üzerinden yayına devam etmeye başlamış ve bu durum gazete çalışmalarının farklı mekanlarda yapılmasını zaruri kılmıştır. Çalışma mekanının sabit bir yerinin olmaması ise yine alternatif medyanın tipik özelliklerini ön plana çıkarır.

3.1.3.9. Maliyet ve Finansman

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşmeciler Al Harmal Gazetesi'nin kuruluş aşamasında teknik araç gereçlere (bilgisayar, fotoğraf makinası vs.), çalışma ofisine ve gazetenin basımı için mali kaynağa ihtiyaç duyduğunu ifade edilmiştir. Bu bağlamda Şanlıurfa Valiliği, yerel yönetimler, derneklerden bağışlar alınmış ayrıca gönüllülerde kendi ceplerinden zaman zaman katkı sağlamıştır. Örneğin gazetenin yazı işleri müdürü Yusuf Duais kendi kişisel bilgisayarını gazetenin çalışmalarının yapılması için gazeteye bağışlamıştır. Gazetenin finans yapısı ve giderlerini incelediğimizde Radyo Favela örneğinde de olduğu gibi topluluk üyelerinin kendi aralarında para toplamaları, ya da bağışta bulunmaları topluluk medyalarının *eş-sahipliği* ile (Bailey vd., 2015, s.76) bağdaşmaktadır. Şanlıurfa'daki yerel gazeteler de Al Harmal gazetesine katkıda bulunmuş olup ilk baskı Şanlıurfa'daki Gap Gündemi gazetesi tarafından yapılmıştır. İlaveten gazeteye bağışta bulunanlar arasında Norveç ve Fransa'da Suriyeliler tarafından kurulmuş dernekler de bulunmaktadır.

Topluluk medyası temelde kâr amacı gütmeyen gündeminde daha çok fikirlerin serbestçe dolaşması vardır (Atton, 2014, s.28). Bu çerçevede görüşmecilerin tamamının ifade ettiği gibi gazete giderleri dayanışma, yardımlaşma ve bu çerçevede alınan bağışlarla yürütülmüştür. Gazetenin dijitalleşmesi ayrıca başından beri gazete gönüllülerinin bir ücret almaması mali giderlerin az olmasında önemli bir faktördür.

3.1.3.10. Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri

Gazete ilk kurulduğu günden itibaren web sitesi ve Facebook'taki hesabı ile tanıtımı yapılmıştır. Syrianprints.org (erişim tarihi 25.01.2021) adresinde gazete 129 bin 370 kez görüntülenmiş olup Facebook'ta 5 bin 50 takipçisi, Twitter'da 43 takipçisi bulunmaktadır. Ayrıca gazetenin kurucusu olan gönüllülerin Suriyeli yazarlar grubu olmaları çevrelerinden tanınan insanlar olmaları gazetenin tanıtılmasına önemli

katkılar sunmuştur. Gönüllüler eliyle gazetenin farklı şehirlerde dağıtılmasının sağlanması da gazetenin bilinirliğini arttırmıştır. Adana, Gaziantep, İstanbul Reyhanlı, Mersin'in içinde bulunduğu 10 vilayette topluluk üyelerinin desteği ile gazete dağıtılmıştır.

Görüşmede:

BE: “Sosyal medya hesaplarımız vardı. Web sitemiz aracılığıyla duyuruyorduk. Ayrıca bir tanıtım faaliyetimiz yoktu ama İstanbul, Mersin, Adana, Hatay, İzmir, Maraş başta olmak üzere yaklaşık on ile bağlantılarımız aracılığı ile gazetemizi ulaştırabiliyorduk.”

Yİ: “Bizler kendi çevremizde tanınan insanlardık. Bu gazetenin tanıtımı için önemli bir avantajdı. Bunun yanı sıra sosyal medya ve internet aracılığıyla gazetemizi insanlara duyurabiliyorduk.”

YKB: “Gazetede yirmiden fazla kadın yazar, Arap, Türk yazar, şair kalemin gazetede yazdığını dikkat çekmek gerek, çünkü bu gazetenin tanıtımına ve yayılmasına da katkıda bulunmuştur.”

Gazetede yaklaşık 100 yazarın olması Şanlıurfa'daki yerel gazetelerle iş birliğinin yapılması da gazetenin tanıtımına olumlu olarak yansımıştır. Gönüllülerin kendi ürettiği gazeteleri dağıtmaları veya tanıtımını kendi imkanlarıyla yapmaları gazetenin üretim ve tanıtım gibi farklı süreçlerinde aynı kişilerin görev alması yine alternatif medyanın özellikleriyle bağdaşmaktadır. Alternatif medyada roller ana akımdan farklı olarak daha kolektiftir. Yazar ve yayıncı aynı kişi olabilir, aynı zamanda tasarımcısı dağıtıcısı da olabilir. Okuyucu aynı zamanda üreticidir (Atton, 2014, s.52-53).

3.1.3.11. Okurlarla Buluşma

Topluluk medyaları üyelerinin iletişim sürecine dahil olmalarına, içerik üretimine katkı sunabilmelerine fırsat vermektedir. Gazete Al Harmal kurucuları ile yapılan görüşmede okurlarla ister kamplarda ister çalışma ofislerinde ya da farklı mekanlarda buluşulup görüşüldüğü fikir alışverişi yapıldığı bu çerçevede okurların görüşleri ışığında gazetede içerik üretildiği ifade edilmektedir.

Görüşmede gazete gönüllülerinden:

BE: “Okurlar ile bir araya geliyorduk onlar içimizden insanlardı. Tabi hepsiyle görüşmek mümkün değildi. Okurlarımızdan e-posta ve mektup alıyorduk. Zaman zaman okurlarımızın değindikleri problemlere de gazetemizde yer veriyorduk.”

YKB: “Zaman zaman onlarla görüşüyorduk. Yakın çevremizde olanlarla birebir içerikler üzerine konuşuyorduk.: Gazetenin Tüzüğü’nün 4. maddesine göre Al-Harmal gazetesinin amaçlarından biri de okuyucu kitle ile sürekli iletişim içinde olmak ya da iletişim sağlamaya çalışmaktır.”

Yİ: “Bizler zaten o insanlarla sürekli iç içeydik. Bazen ofisimizde onlarla tanışma fırsatı buluyorduk. Bazen bir panelde bir araya geliyorduk.”

Topluluk medyası genel olarak erişim ve katılıma izin veren medya olarak tanımlanır (Rennie, 2006, s.22). Bu çerçevede **YKB**’nin ifade ettiği, gazetenin tüzüğü’nün 4. maddesinde gazetenin okurları ile sürekli iletişim halinde olması, okurların katılımı için gerekli ortamın oluşturması şartı temsil edilen topluluğa hizmet etmek bakımından önemli bir amaçtır. Topluluk medyaları katılımcı demokrasiyi teşvik ederler (Algül, 2012, s.91).

3.1.4. Okur Profili

Topluluk medyaları tanımlanmış bir topluluğa hizmet verirler. Bu bağlamda Gazete Al Harmal’in okuyucuları genellikle Suriyelilerden oluşmaktadır. Görüşmede gazete gönüllülerinden:

Yİ: “Okurlarımız genellikle Suriyelilerden oluşuyordu ister Suriye’de ister Türkiye’de isterse dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan Suriyeliler gazetemizi okuyordu.”

YK2’nin de ifade ettiği “Okurlarımız genellikle eğitimli ve kültürlü kişilerdi ağırlıklı olarak Suriyelilerden oluşuyordu bunun sebebi bizim ağırlıklı olarak Suriyelilerin acıları, ıstırapları ve göçün olumsuz sonuçları hakkında yazmamızdı fakat Türkiye’den de okurlarımız vardı.” okur kitlesinin belirli bir eğitime sahip oldukları anlaşılmaktadır.

YKB: “Uluslararası Arap alemi, Suriyeliler, Türk okurlar ve Avrupa’nın farklı coğrafyasında yaşayan insanlar tarafından takip ediliyordu.”

BE: “Okurlarımız öncelik olarak Türkiye’deki Suriyeliler olmakla birlikte daha önce de belirttiğim gibi dünyanın farklı ülkelerinde ve coğrafyalarında da takip ediliyorduk. Suriye’deki acıyı hissetmiş ya da bundan etkilenmiş herkes.”

Gazete kurucularının yukarıdaki görüşleri incelendiğinde spesifik olarak bir okur profili tanımlanamamaktadır. Okurların eğitimli kültürlü kişilerden oluştuğu ifade edilmektedir. Okurların genellikle yakın çevrelerinden olmakla birlikte dünya genelindeki Suriye savaşından olumsuz etkilenen Suriyeli sığınmacılar olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Arap dünyası ve Türk okurların da olduğu görüşmecilerin ortak kanısıdır. Topluluk medyasının takipçileri genellikle küçük coğrafi merkezlerde yaşayan insanlardan oluşmaktadır. Ayrıca zaman zaman bu durumun istisnası da

olabilmektedir. Gazete Al Harmal'in dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan insanlar tarafından takip edilmesi topluluk medyasının bu istisnai durumuna örnek gösterilebilir bu durum ise topluluk tanımının coğrafi sınırların ötesinde geçen tanımıyla ilişkili olabilir. Çıkar toplulukları: ortak amaç, problem ve kaygı ekseninde buluşan coğrafi sınırları aşan topluluk oluşumlarına örnek gösterilebilir (Köksalan, 2010, s.62).

3.1.4.1. Okur Sayısı

Gazete Al Harmal'in gönüllülerin ifadesine göre net okur sayısı bilinmemektedir. Özellikle görüşmecilerden **YK2** gazetenin elden ele dolaşan bir araç olması sebebiyle bunu kestirmek pek kolay olmadığını ifade etmektedir. Gazete mali imkanlar çerçevesinde önce 1500 daha sonraki süreçlerde ise 3500 dolaylarında basılmıştır. Facebook'ta 5 bin 50 takipçisi syrianprints.org adresinde 129 bin 370 kişi okur sayısına ilişkin ulaşılan nicel verilerdir.

3.1.4.2. Okurlarla İletişim

Gazete Al Harmal ağırlıklı olarak okuyucuları ile Facebook, Twitter gibi sosyal medya platformlarının yanı sıra e-posta ve Whatsapp üzerinden iletişim kurmaktadır. Topluluk medyası topluluğun üyeleri ile iletişim halindedir ve topluluk üyelerinin katılıma imkân sunar. Bu bağlamda gönüllülerin verdikleri cevaplar incelendiğinde:

BE: "Mail, mektup ve telefon yolu ile okurlarımız bize ulaşıyordu."

YKB: "Beli aralıklarla gazetenin genel merkezinde okuyucularımız ve yazarlarımız bir araya geliyorduk. Okuyucu ve yazar arasında iletişim kurma yeteneği yoksa, o kişinin gazeteci olamayacağı kanaatindeyim."

Yİ: "Okurlarla telefon, e-posta, Skype üzerinden görüşüyorduk. Örneğin tarihi eser kaçakçılığıyla ilgili e-postalar alıyorduk bununla ilgili uzun yazılara yer verdik gazetemizde."

YK1: "Facebook ve e-posta yoluyla birçok okurlarımız ile iletişim kuruyorduk. Bazen de birebir bir araya geliyorduk."

Al Harmal gazetesinin okurları ile sürekli iletişim halinde olduğu hatta içerik üretme noktasında da **Yİ**'nin ifade ettiği üzere okurlardan alınan e-postaların telefonların etkili olduğu görülmektedir. Topluluk medyaları seslendiği topluluğun kendini ifade edebilme alanlarıdır. Berrigan, Belgrad'daki 1977 UNESCO toplantısına atıfta bulunarak erişimi topluluk üyelerinin içerikleri belirli düzeyde kontrol

edebilecek, yapımcıya taleplerini iletebilecek iletişim araçlarının olması şeklinde tanımlanabileceğini vurgular (Bailey vd., 2015, s.40).

3.1.4.3. Okur Görüşleri

Katılım ve erişim topluluk medyalarının temel prensipleri arasındadır. Bu bağlamda Al Harmal gazetesi ister çalışma ofisinde ister iletişim araçları aracılığıyla isterse kamp veya ev ziyaretleri ile okurları ile bir araya gelmekte onların düşünceleri ışığında gazetede iyileştirmeler yapmaktadır.

Gönüllülerden:

BE: “Genellikle olumlu oluyor örneğin gazete sayfalarımızı arttırmamız yönünde talepler geliyordu biz normalde siyasi, ekonomik gibi hususlara gazetemizde ağırlık veriyorduk ama okurlarımız kültür ve sanat eklememizi de istediler bu doğrultuda biz de ekledik.”

Yİ: “Biz her zaman okurlarımız ile iletişim halindeydik zaten içerik üretirken de onların görüşleri bizim için önemliydi. İster Suriye’de yaşayan okurlarımız olsun ister Türkiye’dekiler olsun onların düşünceleri çerçevesinde gazetemizde iyileştirmeler yapıyorduk. Öyle ki başta kültür-sanat konularına pek yer vermiyorduk fakat okurlarımızın istekleri doğrultusunda kültür-sanat-edebiyat konularını da işler olduk.”

YK2: “Olumlu ve olumsuz yorumlar aldık, ancak olumlu eleştiriler daha fazlaydı ve elbette gazeteyi okuyucuların notları aracılığıyla önemli ölçüde iyileştirmeye çalıştık ve genel olarak gazetenin çalışanlarında herhangi bir hatayı aşmak için okuyucular harika bir deneyime sahipler. Bu anlamda bize çok faydaları oldu.”

Topluluk medyası genel olarak erişim ve katılıma izin veren medya olarak tanımlanır (Rennie, 2006, s.22). Bu yönüyle “katılım” topluluk medyasını ana akım medyadan ayıran temel özelliklerden biridir. Yapılan görüşmede Al Harmal gazetesi gönüllülerinin ifade ettiği gibi gazetenin okurlarıyla sürekli iletişim halinde olması gazetenin içerik üretme noktasında okurlarının görüşlerinden faydalanması bu çerçevede düzenlemeler yapılması gazetenin bu yönüyle topluluk medyası özelliği gösterdiğini işaret etmektedir.

3.1.5. Gazete ile İlk Buluşma

Topluluk medyası tipik özelliklerinden biri de kurucularının temsil ettiği topluluk içinden çıkmasıdır. Bu bağlamda saha araştırmamızda gönüllü çalışanlara gazete ile ilk buluşmalarının nasıl olduğu sorulmuştur. Görüşmede:

BE: “... Suriye’de yaşananları dünyaya duyurmak istiyorduk. 11 kişilik bir yazar ekibi olarak başladık. Gazetenin kurucularından biriydim. Amacımız Suriye’de yaşanan olayları kamuoyuna duyurmaktı.”

Yİ: “Bizler Suriye’de de tanışan yazarlar grubu olarak Türkiye’ye ilk geldiğimizde Suriyelilerin sorunlarını anlatacak bir gazete kurma fikrimiz vardı. Böylece hem iki toplum arasında bir iletişim köprüsü kurabilecektik hem de sesimizi dünyaya duyuracaktık.”

YK1: “Gazetenin ilk kurucularından biriyim mülteci olarak 2014 yılında Şanlıurfa’ya geldiğimizde Suriyelilerin sesini duyurmak için bir gazete kurmamız gerektiğini düşünüyorduk. Yazar grubu arkadaşlarımızla gerekli temasları ve hazırlıkları yaparak bunu başardık.”

YK2: “İlk başlarda bir ofisimiz yoktu Yusuf’un evinde buluşarak onun bilgisayarında çalışıyorduk. İlk sayıyı bastığımızda mutluluktan ağlıyorduk.”

Topluluk medyası amacı içinden çıktığı topluluğun ihtiyaçlarını, beklentilerini, sorunlarını dile getirmektir. Bu yönü içinden çıktığı topluluğun amaçlarına hizmet etme yükümlülüğü doğurmaktadır. Yine topluluk medyası topluluğun sesini duyurmak, gündemlerini aktarmak gibi işlevleri vardır. Gazete Al Harmal’da görüşmecilerin ifade ettiği gibi kuruluş felsefesi bu topluluğun ihtiyaç duyduğu bu işlevleri karşılamaya yöneliktir.

3.1.5.1. Gazete Al Harmal Gönüllülerini Bir Araya Getiren Ortak Özellikler

Al Harmal Gazetesi Suriye’den gelen 11 Suriyeli sığınmacının girişimleri ile kurulmuştur. Görüşmeler sırasında ulaşılabilirlik göz önünde tutularak görüşülen gönüllülere gazetede çalışanların ortak özellikleri sorulmuştur. Görüşmede:

BE: “Öncelik olarak Suriye halk devrimine inanmış insanlar olduğunu söyleyebiliriz. İlk bir araya geldiğimizde bizler gazeteciler değildik yazar grubu olarak toplandık. Amacımız Suriye’de yaşanan olayları birinci elden duyurmaktı öyle de yaptık.”

YKB: “Beşinci soruya verdiğim cevapta, Al-Harmal gazetesinin tüm üyelerinin ortak bir kültürel ve siyasi geçmişe sahip olduklarını ve çoğunun gazetecilik deneyimlerine sahip olduklarını ve edebiyat alanında geçmişleri olduğunu Demokratik ve bağımsız bir Suriye’ye nasıl ulaşılının çabası içindeydik. Bu düşünce bizi bir araya getiren ortak özellikti.”

Yİ: “Belirli entelektüel birikime sahip Suriye halk devrimine inanan insanlar bir aradaydık. Ortak sorunlarımız vardı...”

YK1: “Harmal Gazetesini kurmak çok önemliydi, pasif bir mülteci olmaktan ziyade önemli bir sorumluluğumuz olduğunun farkındaydık.”

YK2: “Halk devrimine ve özgürlüğe inanan kişilerdik. Daha önce gazetenin Rakka’da basıldığı günlerden birbirimizi tanıyorduk. Suçlu gördüğümüz rejimi ifşa etmek içinde

medyanın gücünü kullanıyorduk. Sadece bir kameramız vardı bu kamera aracılığıyla bombalamalarda ölen insanların kalıntılarını topluyorduk”

Yukarıda gönüllülerin cevaplarında ortak nokta Suriye problemini dünyaya anlatmak, göç edilen vatanla iletişim kurmak, kültürlerarası diyaloga katkı sunup iletişim çatışmalarını önlemek isteğinin gönüllüleri bir araya getirdiği anlaşılmaktadır. Bir diğer önemli nokta ise Suriye’de yaşanan çatışmalardan etkilenen aynı kültürü ve kaderi paylaşan insanlar olmalarıdır.

3.1.6. İnternet Gazetesinin Avantaj ve Dezavantajları Nelerdir?

21. yüzyılda teknik ve teknolojik gelişmeler özellikle kitle iletişim araçlarının üretim biçimlerini de önemli oranda etkilemiştir. Bu çerçevede internetin sağladığı avantaj ve dezavantajlar görüşmecilere sorulmuştur. Verilen cevaplarda:

BE: “Daha fazla kişiye ulaşma imkânı elde ediyorduk. Bu şekilde sesimizi daha fazla kişiye ulaştırıyorduk. Maliyet bakımından da daha ekonomiktir basıma göre.”

YKB: “Al-Harmal gazetesinin 79. sayıyla birlikte basılı basımın askıya alınmasından web sitesi de durdu. Ancak sosyal medyadaki sayfası yayıma devam ediyor. Ve hiç kimse elektronik gazetenin olumlu özelliklerini inkâr edemez. Olayların akışını aktarma hızını, okuyucu ve yazar arasındaki iletişim hızını ve okurcuyla doğrudan etkileşimin kurulabilmesi ...”

Yİ: “İnternet tabi ki geniş kitlelere ve coğrafi sınırların ötesine ulaşma imkânı sunuyordu. Bizim için önemli bir fırsattı bu. Örneğin dünyanın farklı ülkelerinden okurlarımızdan e-postalar, telefonlar alıyorduk. Şüphesiz bu internetin avantajı sayesindeydi.”

YK1: “İnternet gazeteciliği evrakla ilgili sorunları ortadan kaldırdı. Ulaşım ve erişimde de önemli bir avantaj sağladı hem daha ekonomikti. Özellikle sınırlı bütçelerle gazeteyi hazırladığımız için finansman önemliydi basım ve dağıtım ciddi maliyetlerdi bizi bundan kurtardı diyebilirim. Fakat internette başarılı olunabilmesi için yeni bir anlayışa, yeni nesil yazarlara ve yeni tekniklere ihtiyaç var.”

YK2: “... yaşadığımız her şeye rağmen bizi çalışmaya ve gerçeği anlatmaya iten gazetemizin ve okuyucuların popülaritesine ulaşma imkânı vermesi.”

Gönüllüler yapılan görüşmede internetin, özellikle coğrafi sınırların ötesinde erişilebilir olması ile yerellikten kurtulup küreselleşmesine imkân tanınması, basım için gerekli mali kaynağın endişesinden kurtulma, anlık müdahale edebilme, sağladığı hız, her ortamda okunabilme imkânı avantajları arasında belirtilmektedir.

Öte yandan yeni teknikleri kullanabilecek yetkinlikte kişiler tarafından yönetilmesi, belirli teknik araçlara ihtiyaç duyulması, internette üretilen içeriklerin

manipülasyona müsait olması, içeriğin kişiye özel olması (matbu gazetenin elden ele dolaşma imkânı varken internet ortamında verilerin kişisel olduğu kastediliyor) ise temelde ifade edilen dezavantajlar arasında gösteriliyor.

3.1.7. Gazete Al Harmal'ın Kültürlerarası Diyalogu Geliştirmeye ve Anadilin Yaşatılmasına Katkısı

Al Harmal Gazetesi Arapça yayın yapmaktadır. Fakat bünyesinde yüze aşkın yazarın yazı ve makalesine yer verilmektedir. Şanlıurfa'daki yerel gazetelerle iş birliğinin yapılmasının yanı sıra farklı ülkelerden insanlar tarafından takip edilmesi e-posta ve mektupların alınması farklı coğrafyalar ile gazetenin etkileşim halinde olduğunun göstergesidir. Öte yandan gazetede Türk edebiyatı, Suriyeli ressam ve şairlere yer verilmesi doğrudan kültürel etkileşime imkân sunmaktadır. Gönüllülerin cevapları incelendiğinde:

BE: “Gazeteyi kurmamızın en önemli sebeplerinden biri Suriyelileri bulunmuş oldukları topluma tanıtmak aynı zamanda yerel halk ile bir iletişim ortamı sağlamak. Bu konuda yazılmış bir makalem bulunmakta. Makalemin adı “Çirkinleştirilen yüz” (Çeviriden kaynaklı tam karşılığı olmayabilir. Burada Suriyelilerin toplumda kötü gösterilmelerini işaret ediyor)”

YKB: “Kültür kümülatif ve karşılıklı bilgi alışverişi olduğundan iki farklı kültür arasındaki iletişim gerçekleştirir. İki taraf arasında kültürel diyalog bir etki faktörüdür. Arapça yayın yapan Al-Harmal gazetesi üzerindeki bu akademik çalışma bize neyi gösteriyor: kültürün bir tezahüründen ve iki kültür arasında bir tür uygulamalı etkileşim ilişkiden başka bir şey değildir. Harmal gazetesinde Arapça diline çevrilmiş birçok Türkçe makale ve şiir okuyan Al-Harmal gazetesinin Arap okuyucuları Cahit Sıtkı Tarancı Memleket İstiyorum ve Halide Nusret Zorlutuna Git Bahar gibi şairlerin şiirlerini okuma fırsatı yakaladı. Dili korumaya gelince, bu bizi saf dil fikrine geri götürür. Dilin gelişimi medeniyetlerle gelişir. Medeniyetlerde aktif olan herhangi bir dil için bu geçerlidir. Çünkü dilin yapısı sabit bir beden gibi değil sürekli bir dönüşüm sürecindedir.”

Yİ: Özellikle Türkiye’de içinde yaşadığımız toplum ile iletişim kurmada çok önemli bir rolü vardı gazetemizin. Hem kendi kültürümüzü gazetemizin yazarlarının işledikleri konular aracılığı ile tanıtmaya imkânı elde ediyorduk hem de sorunlarımızı kamuoyu ile paylaşıyorduk. Gazetemizin Arapça olması ve dilimizin ve kültürümüzün aktarılmasına yaşatılmasına tabi ki olumlu katkıları olduğunu düşünüyorum.

YK1: Gazetenin kültürlerarası iletişime önemli katkılar sağladığını düşünüyorum. Harman Gazetesi kısa zamanda okurları arasında bir fikir kulübü haline geldi Türklerle aramızda görüş alışverişi oluşturacak bir platforma aracılık ediyordu.

YK2: Evet, gazetemiz Arapça yayınlanıyordu ve bu Arapça dilinin ve kültürünün korunmasına şüphesiz olumlu katkı sağlıyordu. Bunun yanında biz Suriye kültürü hakkında gazetemizde

kültür sanattan tutun ekonomiye kadar birçok alanda makale yayınlıyarak Suriye kültürünü içinde yaşadıkları toplumlara tanıtmaya yine o toplumların Suriyeliler ile empati kurmalarına bir anlayış zemini oluşturmalarına yardımcı oluyorduk.

YKB'nin ifade ettiğı şekliyle gazetede Cahit Sıtkı Tarancı, Halide Nusret Zorlutuna'nın eserlerine yer verildiğı Suriyelilere tanıtıldığı birçok örnek verilebileceğı ifade ediyor ve ekliyor: “En basiti şu an sizin üstünde çalıştığımız tez çalışması da bu kültürel etkileşimin bariz bir örneğı...”

Gazete gönüllüleri, gazetenin özellikle Şanlıurfa özelinde içinde yaşadığı halkla iletişim kurmada önemli bir araç olarak görülmektedir. Ayrıca gazetenin Arapça olarak basılması da gönüllüler tarafından anadilin yaşatılmasına önemli bir katkı olarak değerlendirilmektedir.

3.1.8. Ana akım Medyaya Bakış Açısı

Alternatif medyanın tipik özelliklerinden biri ana akım medyada temsil edilmeyen kesimlerin sesini duyurmada önemli bir işleve sahip olmasıdır. Bu bağlamda topluluk medyası içinden çıktığı topluluğun sesi olma görevini üstlenmektedir. Gönüllülerin cevaplarını incelediğimizde:

BE: “Her basın yayın kuruluşu kendi politik bakış açısına göre yorumluyor biz Al Harman gazetesi olarak objektif bir bakış açısıyla yapıyorduk haberleri. Ana akım medyanın Suriye problemini ifade etmekte yetersiz olduğunu düşündüğümüz için kendi sesimizi duyurmak amacıyla Al Harmal gazetesini çıkardık.”

YKB: “Suriye'deki basın medyasını kastediyorsanız Baas Partisi 1963'te iktidara geldiğı gibi olağanüstü hâl yasasını uyguladı. Bundan dolayı Suriye'de artık medya basın özgürlüğü kalmadı. Bu durumun derin devlet tarafından basın ve medya tekelleşti. 1970'te Hafız El Esad tarafından yürütölen askeri darbe ile bu sıkı yönetim daha çok artırıldı. Suriye'de basılı, ses ve görsel medya; kültürel faaliyetler, sivil kuruluşlar, siyasi faaliyetlere geneline ve gözetimine tabi tutularak tekelleşti ...”

Yİ: “Ana akım medya Suriye'de yaşanan olayları anlatmada yetersiz kaldı. Ve bizim sorunlarımızı bizim kadar iyi bilemezdi. Harman Gazetesini çıkarma nedenimiz de zaten buydu. Özellikle Arapça yayın dilini kullanmamızda Suriyeliler tarafından okunabilirliğe hizmet etmesi bakımından önemliydi.”

YK1: “Suriye meselesi ana akım medyada ihmal edilmektedir. Ve birçok medya kuruluşu Suriye meselesini sadece mülteci meselesi olduğuna ve talihsiz bir hadise olduğuna inanmaktadır.”

YK2: “Medya tabi ki çok büyük bir güç. Fakat ana akım medyada Suriye’deki gelişmeler yeteri kadar yer almıyor. Ve hiçbir güç orada yaşanan acıları telafi edemez. Ve şu ana kadar Suriyelilerin sesini duyuracak onların sorunlarını tam olarak ifade edecek bir gazete çıkmadı.”

Görüşmeciler ana akım medyanın Suriye sorununa ve Suriyelilerin gündelik yaşamdaki sorunlarına yeterince değinilmediği ve objektif olmadıkları ifade etmektedir. Kendi kendini temsil etmek topluluk medyalarının tipik özelliklerindendir. Ayrıca Arapça dilde yayınlar ile temsil ettiği topluluk tarafından okunabilir olmaktadır. Bu durum Al Harmal gazetesinin ana akım medyadan ayrılarak önemli bir alternatiflik ortaya koyduğunu göstermektedir.

3.1.9. Gazeteyi Çıkarırken Yaşanılan Sorunlar

Araştırmamızın bu aşamasında Al Harmal Gazetesi gönüllülerinin gazetenin faaliyetlerini yürütürken yaşadıkları sorunların neler olduğu sorulmuştur. Görüşmecilerden:

BE: “Genellikle ekonomik problemler yaşadık. Gazetenin ister dağıtımı ister basımı bizim için büyük külfetler doğuruyordu.”

YKB: “Şu anda bağımsız yazarım ve herhangi bir medyada aktif pozisyonda değilim. Belirli bir sorunum yok. Türkiye’de Harmal gazetesinin Yönetim Kurulu Başkanı olarak aktif rol aldım. Türkiye’de yayın yapan Suriye medyası üzerine birkaç konferansta, yaşadığım en önemli sorunları şöyle tanımlayabilirim: Türk basın yasasına göre genel yayın yönetmenine lisansı vermek için Türk vatandaşı olması gerekiyor. Finansman sorunu, eğer bulunursa genellikle kısa bir süre için geliyor bu destek. Suriye basınına ve gelişimi için büyük maddi destek şarttır. Basına fon sağlayıcılar genellikle kendi görüş ve düşüncelerini dayatıyorlar. Basın bağımsızlığına helal getiriyor. Fon sağlayan taraf istediklerini dayanırsa gazetenin ilkeleri doğrultusunda yol almasına izin vermez. Uzmanlık eksikliği, gazetecilik mesleğinin temel ilkelerinden habersiz oluşu. Bu gazeteler, yasal ihlallere ve ayrıca eğitim ve yeterlilik kurslarının verilmesi gerekiyor. Teknik ve maddi düzeydeki sorunlara dikkat çektim. Yayın yapan ülkenin takip ettiği siyasî anlayışına göre ifade özgürlüğü sınırlandırıyor. Sıkı bir oto sansür uygulamak yayın yapan medya araçları takip ediliyor. Siyasi iradeye ters düşen bir paylaşım neticesinde ya işine son veriliyor ya da cezalandırılıyor. Finansal yetersizlikten dolayı veya yokluğunda gazete dağıtımın da hedef kitleye ulaşmada sorun yaşarız.”

YK1: “Modern medya kamuoyuna önemli bir alan açtı. Basının tekeli neredeyse imkânsız hale geldi. Gazetecilerin kendilerini organize etmeleri, becerilerini geliştirmeleri hükümetlerden daha fazla özgürlük almaları fon sağlayıcılarından gerekli maddi desteği almaları gerekiyor. Erişim kolaylığı bilgiye ulaşmak anlamında olumlu fakat kötü ve art niyetli görüşlerin yayılmasına imkân vermesi de bir problem.”

Yİ: “Gazeteyi çıkarma noktasında karşılaştığımız ağırlıklı olarak ekonomik sorunlardı.”

YK2: “En büyük problem maddi sorunlar. Gazete basmak için gereken parayı (ofis, teknik altyapı internet, telefon vb.) temin etmekte zorlanıyorduk. Çok fazla tehdit alıyorduk rejim yanlılarından. Gazeteci haklarından da faydalanamıyorduk hiçbir koruma ve güvenlik garantimiz yoktu. Türkiye’de birçok gazeteye makale göndermemize rağmen hiçbiri yayınlanmadı ya da çok azı yayınlandı. Şanlıurfa’daki medya birliklerinden yardım almamıza rağmen imkanlar yine de kısıtlıydı bu durum bizi zorluyordu.”

Bu noktada Al Harmal gazetesinin gönüllü çalışanlarının yaşadıkları sorunları maddeler halinde sıralayacak olursak;

- Ekonomik problemler
- Bilgiye ulaşmada yaşanan zorluklar
- Yasal yükümlülükler
- Güvenlik problemleri
- Uzmanlık eksikliği

Topluluk medyaları genel olarak ticari olmayan kâr amacı gütmeyen faaliyetlerdir. Bu çerçevede mali sıkıntılar özellikle sürdürülebilirlik açısından topluluk medyalarının en çok yaşadığı sorunlar arasında gösterilebilir. Ayrıca topluluk medyası çalışanları profesyonellerden oluşmaz uzmanlık eksikliği ise yine bu çerçevede değerlendirilebilir.

3.2. Al Harmal Gazetesinin İçerik Analizi

Al Harmal Gazetesinin içerik analizinde sistematik rastgele örneklem seçimi yapılarak 79 sayısını bulunan gazetenin 10 sayısı incelenmiştir. Bu çerçevede $k=N/n$ formülü kullanılmış olup seçilecek sayılar (79/10) 7,9 aralıkları ile seçilmiştir. Bu kapsamda gazetenin ilk sayısı seçilmiş olup sonraki örneklem sekizde bir seçilerek gazetenin 1,9,17,25,33,41,49,57 ve 65. sayıları incelenmiştir. Gazeteler içerik olarak incelenirken ise “topluluğa hizmet” işlevi göz önünde bulundurularak kategoriler Fraser ve Estrada’nın işaret ettiği işlevlerden yerel kültürün temsili, sosyal yaşama katkı, sivil toplumun güçlenmesine ve diyalog ortamına katkı, olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede her kategoriye temsil eden kodlar oluşturulmuş başta haber başlıkları olmak üzere köşe yazıları ve metin içerikleri incelenmiştir.

Al Harmal Gazetesinin 10 sayısında toplam 127 sayfa metin, 96 haber başlığı 80’de köşe yazısı incelenmiştir. Haber ve içeriklerin kategorilere göre dağılımı %27, 5’i Yerel Kültürlerin Temsili, %23,6’sı Sosyal Yaşama Katkı, %20,5’i Sivil Toplumun

Güçlendirilmesi ve Diyalog Ortamına Katkı şeklinde olup kategoriler toplam içeriğin %71, 6'sını ihtiva etmektedir. Geriye kalan %28,4'lük dilim ise muhtelif haberlerden oluşmaktadır.

3.2.1. Al Harmal Gazetesi'nin Yerel Kültürlerin Temsiline Katkısı

Topluluk medyaları içinden çıktıkları toplulukların kültürünü konu gündemine alır (Fraser ve Estrada, 2005, s. 18). Kültür ise içinde geliştiği toplumun maddi ve manevi unsurlarını barındırır. Bu kapsamda içerik analizinde kültürün maddi ve manevi unsurlarından olan anadil, sanat- edebiyat ve inanç- gelenekler haber içeriklerinde kodlanarak incelenmiştir. Gazetenin 10 sayısında toplam içeriğin %27,5 ile “Yerel kültürlerin temsilini” kapsamaktadır. Kategori ve kodlama ile gazete sayıları arasındaki ilişki aşağıda tabloleştirilmiştir.

Tablo 12

Yerel Kültürlerin Gazete Sayılarına Göre Temsili

		Gazetenin Sayıları									
Kategori	Kodlar	1	9.	17.	25.	33.	41.	49.	57.	65.	73.
Yerel Kültürlerin Temsili	Anadile katkı	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	Sanat- Edebiyat	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	İnanç ve gelenekler	x	x	-	-	x	-	x	-	-	x

Gazetenin Arapça basılıyor olması anadilin yaşatılmasına önemli bir katkıdır. Gazetede Suriyeli şair ve yazarlara yer verilmesi yerel kültürün temsiline önemli katkılar sağlamaktadır. Öte yandan gazetede Türk, Tunuslu, Cezayirli vb. farklı etnik kökenden şair ve yazarların yazılarının paylaşılması da kültürlerarası etkileşimi sağlamaktadır. Bu bağlamda Al Harmal Gazetesi temsil ettiği topluluğun kültürünün

aktarıcısı olması hem de farklı kültürlerle etkileşime imkân vermesi bakımından temsil ettiği topluluğa hizmet etmektedir.

3.2.2. Al Harmal Gazetesinin Sosyal Yaşama Katkısı

Topluluk medyası hem temsil ettiği topluluğun kendi yaşam koşullarının bileşenlerini daha iyi kavrayabilme hem de topluluğun mevcut sorunlarını çözümü için gerekli tartışma zeminini oluşturma işlevine sahiptir (Güney, 2009, s.99). Bu bağlamda ekonomi, eğitim ve toplumsal sorunlar kodları çerçevesinde incelenen haber başlıkları ve köşe yazıları gazetenin incelenen 10 sayısının %23,6'sını kapsamaktadır. Kategori ve kodlama ile gazete sayıları arasındaki ilişki aşağıda tablolaştırılmıştır.

Tablo 13

Sosyal Yaşama Katkı

		Gazete sayıları									
Kategori	Kodlar	1.	9.	17.	25.	33.	41.	49.	57.	65.	73.
Sosyal Yaşama Katkı	Ekonomi	x	x	x	x	-	-	-	x	-	-
	Eğitim	-	x	-	x	-	-	-	-	-	x
	Toplumsal Sorunlar	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Al Harmal Gazetesi'nin içerik analizinde Sosyal Yaşama Katkı kategorisi altında: Suriyelilerin ekonomik problemleri, Suriyelilerin pasaport sorunları, Suriyelilerin eğitim problemleri, Suriyelilerin kimlik problemleri, kamp yaşamında yaşanan zorluklar başta olmak üzere toplam 31 konu işlenmiştir.

3.2.3. Sivil Toplumun Güçlenmesi ve Diyalog Ortamına Katkısı

Sivil toplumun bir parçası olarak görülen alternatif medya, medyanın demokratikleşmesi insanların gündelik problemleri ile ilgi konularda aktif olmasını, farklı tartışma ortamlarının oluşmasını ve akabinde mikro-katılımlar ile insanların

demokratik ve sivil davranışları öğrenmesine katkı sunar (Bailey vd., 2015, s.57). Bu çerçevede topluluk medyası sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamı oluşturmada işlevi ile yurttaşlık hak ve sorumluluklarının öğrenilmesi, toplumun uyum içinde birlikte yaşayabilmesine önemli katkılar sunar. Oluşturduğu diyalog ortamı ile yurttaşların katılımını sağlamanın yanı sıra topluluk problemlerine eğilerek çok sesliliği sağlamada önemli işlevler görür. Bu kapsamda gazete Al Hermal içerikleri incelenmiş olup aşağıda tablolastırılmıştır.

Tablo 14

Sivil Toplumun Güçlenmesi ve Diyalog Ortamına Katkı

		Gazete sayıları									
Kategori	Kodlar	1.	9.	17.	25	33.	41.	49.	57.	65.	73.
Sivil Top. ve Diyalog Ort. Katkı	Demokratik Haklar	-	x	x	-	-	-	x	x	x	x
	Dernek ve Vakıf Faaliyetleri	x	x	-	x	-	x	x	-	x	x
	Katılım	x	-	-	x	x	x	-	x	-	-

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Al Hermal Gazetesi içerik üretme noktasında sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamına katkı kategorisinde temsil ettiği topluluğa önemli katkılar sunmaktadır. Analize ise sonuç kısmında detaylıca değinilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

21. yüzyılda dünyada baskıcı rejimlerin olduğu coğrafyalarda iktidarların hegemonik tavrına istinaden birçok toplumsal hareket ortaya çıkmıştır. Tunuslu bir seyyar satıcının güvenlik güçlerinden gördüğü şiddeti protesto etmek için kendini ateşe verdiği olay sosyal medyanın gücüyle hızla yayılarak kamuoyunun tepkisini çekmiş ve bu eylem Ortadoğu’da tarihin akışını hızlandırarak devrimsel özellikler gösteren halk hareketlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Baskıcı iktidarlara ve yönetimlere teker teker tarih sahnesinden çekilmiş kamuoyunun ve halkın gücü medya aracılığıyla siyaset sahnesinde etkili olmaya başlamış bölgenin dengeleri değişmiştir.

Arap Baharı olarak adlandırılan bu süreç etkisini gösterdiği diğer ülkeler de olduğu gibi Suriye’de de geçmişten günümüze meşrutiyetini askeri darbelerden, kraliyet bağlarından alan; bu tavrın ürünü olan baskıcı ve monarşik rejim yapısına tepki olarak, 2011 yılında Suriye’de başlayan iç çatışmalar ile kendini göstermiştir. Bu durum Suriyelilerin yaşadıkları coğrafyayı terk etmelerine sebep olmuştur. Dünya genelinde sayısı milyonlarla ifade edilen Suriyeliler göç ettikleri coğrafyalarda sığınmacı/mülteci, misafir, azınlık vb. topluluklar olarak tanımlanmışlardır. Suriye’den iç çatışmalar nedeniyle göç etmek zorunda kalan Suriyeli göçmen topluluklar gittikleri ülkelerde eğitimden, sağlığa, insan haklarından, toplumsal uyuma kadar sıralayabileceğimiz önemli sosyal sorunlar ve iletişim çatışmaları yaşamışlardır.

Bu durum Suriyelilerin kolektif kimliklerini bir topluluk çatısı altında birleştirerek dayanışmayı, sorunlara ortak refleks göstermeyi gerekli kılmıştır. Bu kolektif birliktelik bazen topluluğun kamusal alanda sesini duyurabilmek, bazen ana akım medyada yanlış temsillerini önlemek bazen problemlere çözüm üretmek bazen de içinde yaşadıkları toplumla uyum içinde yaşayabilmek amacıyla beraberinde birtakım örgütlenmeler getirmiştir. Bu örgütlenmeler kimi zaman bir banliyöde komşuluk ilişkisiyle dayanışarak, kimi zaman bir sivil toplum kuruluşu olarak, kimi zaman da bir alternatif medya pratiği olarak tezahür etmiştir.

Söz konusu tezahürlerden biri olarak ele aldığımız Şanlıurfa'daki Suriyeliler tarafından çıkarılan Al Harmal Gazetesi'nin özellikleri, çalışmamızda alternatif medyanın bir alt kolu olan topluluk medyası bağlamında değerlendirilmiştir.

Alternatif medya, kamusal alandan temsilleri problemlili olan ya da yeterince temsil edilmeyen grupların, toplulukların vb. yapılarla bir araya gelen kolektif kimliklerin; kendilerini ifade etmeleri, medya aracılığıyla kamusal alana katılmaları veya üretim süreçlerinde bulunmalarına olanak sağlayacak alanlar açar. Üyelerinin aynı zamanda üretici ve tüketicisi olabildiği bu platformlar içinden çıktıkları topluluğun gündemleriyle ilgilenir. İster organizasyon yapılarındaki anti-hiyerarşik yapılanma olsun, ister topluluk üyelerinin medya aracılığıyla üretim süreçlerine katılabilmesi isterse, dayanışma odaklı finansman yapılarıyla olsun oluşumlarında ana akım medyadan ayrılan özellikler gösterirler.

İşlevleri bakımından ele aldığımızda ana dilin yaşatılmasından, sivil toplum bilincinin oluşmasına, kültürlerarası diyaloga katkıdan, çoksesliliğe ve demokrasiye sağladığı katkıya kadar bünyesinde birçok fonksiyon barındırır.

Bu çerçevede Al Harmal Gazetesinin işlevleri alternatif medya pratiği bağlamında değerlendirilirken Fraser ve Estrada'nın (2005) ortaya koyduğu haliyle: yerel kimlik, karakter ve kültürün yansıtılması ve desteklenmesi, demokratik süreci ve açık diyalogun savunulması, sosyal gelişimi ve değişimi teşvik etmesi, sivil toplumun geliştirmesine katkısı bağlamında incelenmiştir.

Bu doğrultuda 2014 yılında Suriye'den Türkiye'ye göç eden bir grup yazar tarafından çıkarılmış olan Al Harmal Gazetesi kurucuları ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmede ilk olarak gazetenin yayın ilkeleri sorulmuştur. Gönüllülerinin ifade ettiği şekliyle, Al Harmal Gazetesi'nin anavatandaki insani ve iktisadi gelişmelerin gazetenin öncelikleri arasında yer aldığı, bölgedeki iletişim kanalları vasıtasıyla gelişmeleri alıp anavatandan ayrı yaşayan topluluk üyelerine iletme misyonuna sahip olduğu, topluluk üyelerini ilgilendiren kamusal alandaki gelişmeleri göz önünde bulundurarak iç ve dış politik gelişmelerin aktarılmasında bir araç olduğu, topluluk ile iletişim sağlanması ve okurlar ile katılımcı bir anlayışla etkileşimin sürdürülmesi ve onların problemlerinin gazetede işlenmesinin yayın ilkelerinin genel çerçevesi olduğu anlaşılmıştır.

Söz konusu yayın ilkelerinin topluluk medyasının topluluk üyelerinin ihtiyacını karşılayacak haber ve enformasyonu sağlamadaki, bunu yaparken de ifade edilen yerel kaynaklar aracılığıyla bilginin sağlanması ve topluluk üyelerinin katılımcılığının gözetilmesi topluluk medyalarının özellikleriyle uyumludur.

Al Harmal Gazetesinin gönüllülerinin katılımı ile ilgili yöneltlen soruda ise gazetenin üretim süreçlerinde bulunan bireylerin Suriye halk devrimine inanmış gönüllü Suriyelilerden oluştuğu ifade edilmektedir. Üretim sürecinde yer alan gönüllülerin herhangi bir ücret almadan emekdaşlık esasıyla çalışması ve gönüllülerin aynı zamanda topluluk üyesi olması, içinden çıktığı topluluğu temsil etmesi de topluluk medyalarının özellikleri sayılır.

Yine gazetenin çalışmalarının yürütüldüğü bir ofisin varlığına ilişkin yöneltlen soruda alınan cevaplar incelendiğinde gazetenin yardımlar ve bağışlarla kiralanmış bir ofisinin olduğu anlaşılmıştır. Buradaki yardımların bir kısmı yerel yönetimler tarafından sağlanmıştır. Topluluk medyasının gelirleri arasında kamusal fonlar ve sübvansiyonlar da gösterilebilir (Jankowski, 2002, s.7-8). Rhizomatik bağlamda topluluk medyası genellikle varlığını sürdürmek amacıyla, piyasa ve/veya devletle farklı ilişki tipleri kurar (Algül, 2012, s.121). Öte yandan zaman zaman gazetenin çalışmaları için gazetenin gönüllülerin evlerinde toplanmaları da gazete ile ilgili çalışmaların farklı mekanlarda yürütüldüğünü göstermektedir. Yine bu durum rhizomatik bağlamda topluluk medyasının “yersiz ve yurtsuz” (Carpentier vd., 2003, s.66) olabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Topluluk medyalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için maliyet ve finansman hayati önem taşımaktadır. Öyle ki Al Harmal Gazetesi gönüllüleri baskı için gerekli finansmanı sağlayamamaktan dolayı gazetenin 79. sayısından sonra baskısını durdurmuş gazete bir süre internette yayın hayatında devam etmiştir. Bu çerçevede Al Harmal Gazetesine katkı sağlayan kurum ve kuruluşları incelediğimiz zaman, Norveç ve Fransa’da faaliyet gösteren derneklerden yardım alması, yerel yönetimler başta olmak üzere kamu kurumlarının yardımlarıyla ayakta durmaya çalışması da topluluk medyasının karakteristik yapısıyla ilişkilidir. Burada ifade edilmek istenen topluluk medyalarının sadece fonlar veya devlet sübvansiyonları ile hayatlarını sürdürebilecekleri değil, zaman zaman hayatta kalabilmek, varlıklarını sürdürebilmek için devlet ve piyasa ile bu tarz ilişkiler kurabildikleridir.

Topluluk medyalarının ana akım medyalardan ayrılan bir diğer yönü ise katılım ve erişime imkân tanınmasıdır. Topluluk medyasının söz konusu toplulukla olan ilişkisi tek yönlü iletişimin ötesine geçer. AMARC'nin iş tanımında ortaya koyduğu şekliyle yayıncı ve topluluk arasındaki ilişki iyi yönlüdür. Öte yandan katılımın tanımlanması da önemlidir. Medyaya katılım ve medya aracılığıyla katılım farklı yorumlar gerektirmektedir. Medyaya katılım amatörlerin medyada içerik üretebilmesini ifade ederken, medya aracılığı ile katılım ise kamusal alanda temsil edilmek ile ilgilidir (Bailey vd., 2015, s.37). Bu kapsamda Al Harmal Gazetesi gönüllüleri ister amatör yazarlara yer vermesi ister Suriyelilerden gelen mektup, karikatür vb. içeriklerin gazetede paylaşılması ile hem topluluğun medyaya katılmasına imkân vermekte hem de topluluğun kendi problemlerini kamusal alanda ifade edebilmelerini sağlamaktadır yani medya aracılığı ile katılım sağlanmaktadır. Gazete gönüllülerinin kamp ziyaretlerinde aldıkları notlar, işlenen haber içeriklerinin büyük çoğunluğunun Suriye ile ilgili yerel ve küresel gelişmeler eksenine konumlanması (ve bu haber içeriklerini topluluktan gelen eleştiriler çerçevesinde düzeltme çabası) yine Suriyelilerin eğitim, sağlık ve hukuksal alanlarda yaşadıkları sorunlara çözüm yolları gösterme çabaları topluluk medyasının içinden çıktığı topluluğa hizmet etme amacıyla bağdaşmaktadır.

Ortak kültür ve kaderi paylaşmaları topluluk üyelerinin özellikleri arasındadır. Bu bağlamda topluluk üyelerini bir araya getiren müşterek görüşmecilerin ifade ettiği üzere ortak kader, kültür, kaygı ve inanç ekseninde birleşmeleridir. Gazetede ki çalışmalar bu doğrultuda yürütülmektedir. Bu çerçevede Al Harmal Gazetesi içinden çıktığı topluluğun ihtiyaçlarına, beklentilerine, sorunlarına ve gündemlerine odaklanması yönüyle de bir topluluk medyası özelliği göstermektedir.

Yerel kültürlerin temsili ve kültürlerarası diyaloga katkı sağlamak topluluk medyalarının bir diğer işlevleridir. Bu çerçevede Al Harmal Gazetesi gönüllülerine yöneltilen “Gazete Al Harmal’in kültürlerarası diyalogu geliştirmeye ve anadilin yaşatılmasına katkısı olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen cevapları incelediğimizde: gazetesinin Arapça yayımlanması, kültür, sanat, ekonomi gibi bir medeniyetin en başat unsurları hakkında yazılara yer verilmesi; Suriyelilerin sorunlarını içinde yaşadıkları topluma birinci ağızdan anlatmada gazetenin önemli bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan **YKB**'nin ifade ettiği üzere sadece Suriye'nin kültürel değerlerinin değil Türk Edebiyatının tezahürlerinin de gazetede işlenmesi

bilgi akışının çift yönlü olduğunu işaret etmektedir. Yine Al Harmal Gazetesinin içerik analizi bölümünde ifade edeceğimiz şekliyle gazetede yer verilen hikayelerin, göçmenlerin kendi yaşam deneyimlerinin, beklentilerinin, topluluğun hayallerinin aktarılmasında önemli bir yeri vardır. Kültür, bir topluluğun kendine ve diğerlerine söylediği şeydir. Topluluk üyelerinin hayallerini, umutlarını ifade etme biçimidir ve geçmiş ya da gelecekleri hakkında çizdikleri yoldur (Güney, 2009, s. 91). Bu kapsamda Al Harmal Gazetesi işlediği konuların (kültür, sanat, ekonomi vb.) içerikleri ya da topluluğun hayallerini aktarmada üstlendiği misyon bakımından kültürlerarası diyaloga, yerel kimliklerin temsiline katkı sunduğu anlaşılmaktadır.

Topluluk medyaları genel olarak ticari olmayan kâr amacı gütmeyen faaliyetlerdir. Bu çerçevede mali sıkıntılar özellikle sürdürülebilirlik açısından topluluk medyalarının en çok yaşadığı sorunlar arasında gösterilebilir. Ayrıca topluluk medyası çalışanları profesyonel çalışanlardan oluşmadığından uzmanlık eksikliği de topluluk medyasının iş ve işlemlerini yürütürken yaşadığı sorunlar olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda Al Harmal Gazetesi çalışanlarına sorulan, gazeteyi çıkarırken yaşadığınız sorunlar nelerdir? Sorusuna verilen cevapları kategorileştirdiğimizde ön plana çıkan başlıklar: ekonomik problemler, bilgiye ulaşmada yaşanan zorluklar, yasal yükümlülükler, güvenlik problemleri ve uzmanlık eksikliği şeklindedir. Söz konusu kategorilerden güvenlik sorunu Suriyelilerin rejim karşıtı yayın yapmalarından dolayı aldıkları tehditleri ihtiva ederken, yasal yükümlülükler ise Türkiye’de yabancıların gazete çıkarabilmeleri için gerekli yasal prosedürleri kapsamakta (Türk vatandaşı olmak gibi) bu iki durum dışındaki kategoriler ise topluluk medyalarında yaşanması muhtemel problemlerdir. Medyaya katılım, üretim ve karar alma süreçlerinde profesyonel olmayan katılımı ifade etmektedir (Köksalan, 2010, s.64).

Tez çalışmamızın araştırma kapsamındaki bir diğer husus ise Al Harmal Gazetesinin içerik analizleri olmuştur. Bu çerçevede içerik analizi başlığı altında ifade edilen sistematik rastgele örneklem seçilerek gazetenin 79 sayısı arasından 10 tanesi rastgele seçilmiştir. Bu çerçevede gazetenin ilgili sayıları Fraser ve Estrada’nın (2015) işaret ettiği topluluk medyalarının işlevleri başlığından faydalanılarak incelenmiştir. İçerik analizinde Al Harmal Gazetesinin yerel kültürlerin temsiline katkısı, sosyal yaşama katkısı ve sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamına katkı ekseninde gazetenin ilgili sayılarının içerikleri analiz edilmiştir. Gazetenin Arapça olmasından

dolayı 5 ayrı çevirmen ile toplam 127 sayfa metin, 96 haber başlığına ek 80 köşe yazısı incelenmiştir.

Topluluk medyaları söz konusu toplumun kimliğini ve karakterini yansıtmaya işlevi görür. Bu yüzden temelde yerel içeriğe gündemine alarak hedef kitlesinin özel ilgi alanına göre dış haberleri ve olayları da içerebilir. Aynı zamanda yerel kültüre odaklanır (Fraser ve Estrada, 2005, s.18-22). Bu yönüyle Al Harmal Gazetesinin yerel kimliklere katkısı incelendiğinde gazetenin Arapça basılması kültürün en başat unsuru olan anadilin yaşatılmasına önemli bir katkı olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca gazetenin ilgili sayılarında oluşturulan kodlardan: sanat, edebiyat, inanç ve geleneklerle ilgili içeriklere yer verildiği, geri kalan sayılarında ise inanç ve geleneklerle ilgili içeriğin olmamasına karşın sanat ve edebiyata dair içeriğin üretildiği görülmektedir.

Topluluk medyaları, şiir, tiyatro, hikâye vb. kültürün tezahürleri ile zenginleşip aktarılmasına kültürel kimliğin beslenmesine aracılık eder. Öte yandan kültürü belirleme özelliğine sahip yerel dillerin yaşatılmasına da katkı sunarlar (Güney, 2009, s.92). Bu yönüyle ele aldığımızda Al Harmal Gazetesinde şiir, hikâye, sanat vb. içeriklerin üretilmesi, Arapça olması kültürel kimliği beslemedeki işlevleri arasında gösterilebilir.

İçerik analizi kapsamında incelenen kategorilerden bir diğeri ise Al Harmal Gazetesinin, sosyal yaşama katkı sunup sunmadığıdır. Bu çerçevede gazetenin içerikleri ekonomi, eğitim ve toplumsal sorunlar kodları ekseninde incelenmiştir. Al Harmal Gazetesinin incelenen sayılarında ekonomi kodlu, eğitim kodlu, toplumsal sorunlar kodlu başlıkların işlendiği görülmektedir.

Topluluk medyası içsel tartışmalara ve topluluk bakış açısına ulaşmak için uygun zemini hazırlar. Bu bağlamda belirli problemler analiz edilebilir, çözümler üretilebilir en çok etkilenenler veya duruma yardımcı olabilecekler harekete geçirilebilir (Fraser ve Estrada, 2005, s.18-22). Yine topluluk medyalarının özelliklerinden biri topluluğun içinde bulunduğu gerçekliği ortaya koyarak çözüm yolları için bir tartışma ortamı oluşturmaktır. Bu çerçevede özellikle gazete Al Harmal'ın incelenen 10 sayısında toplumsal sorunlar başta olmak üzere Suriyelilerin eğitim ve ekonomik sorunlarına sıklıkla yer verildiği görülmüştür.

İçerik analizinin son kategorisi ise “sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamına katkı” olmuştur. Bailey vd. (2015), topluluk medyasının sivil toplumun demokratikleşmesine, gündelik problemlerle ilgili tartışmaların yürütülmesine bu tartışmaları yürütürken de topluluk medyasının sağladığı katılımlar ile insanların demokratik ve sivil davranışları öğrenmelerine katkı sunduğunu ileri sürmektedir. Bu çerçevede insan hak ve özgürlüklerinin öğrenilmesi, toplumun uyum içinde yaşayabilmesi, toplumda dayanışma duygusunun gelişmesi açısından topluluk medyasının sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamına katkısı büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda Al Harmal Gazetesinin içerikleri incelendiği zaman gazetenin ilgili sayılarında demokratik hak ve ödevlerle, dernek ve vakıf tanıtımlarıyla ilaveten topluluğun dayanışmasını teşvik eden içeriklerin üretildiği görülmektedir. Bu kapsamda Al Harmal Gazetesinin topluluk medyasının sivil toplumu güçlendirme ve diyalog ortamına katkı işlevini desteklemektedir.

İster göçmen topluluklar olsun ister marjinal gruplar, isterse muhalif kesimlerin ana akım medyada temsilleri her zaman sorunlu olmuştur. Sermaye ve çıkar ilişkileri ışığında kendi gündemini hâkim söylem olarak tarihten bu yana inşa eden ana akım medya kendi ideolojik bakış açısı dışında kalan kesimleri görmezden gelmiştir. Kuzeyden, güneye, doğudan, batıya tüm coğrafyalarda ana akım medyanın önceliği ne söyledikleri değil ne söylemek istediği olmuştur. Bu doğrultuda, gelişen iletişim ve ulaşım olanaklarına ilaveten teknolojinin büyük katkısı 21. yüzyıl da bu bilincin aşılmasında alternatif olanaklar doğurmuştur. Alternatif medya, basın-yayın faaliyetlerinin tarihten bugüne alışıldık asgari şartlarının tersine büyük sermayeler gerektirmeyen, uzmanlık aramayan, mekanla olan bağı koparan, geniş kitlelere ulaşabilme kabiliyetine sahip bir yol sunmuştur.

Bu anlayış, kabiliyet ve asgari imkanlarla Şanlıurfa’da göçmen toplulukların oluşturduğu Al Harmal Gazetesi kendi etki sınırlarında zorunlu göçün problemlerini yansıtmada yetersiz kalan ana akım medyanın bıraktığı boşluğa “alternatif” bir bakış açısı sunmuştur. İster organizasyon yapısı isterse içinden çıktığı topluluğun sorunlarını dile getirmede olsun Al Harmal Gazetesi topluluk iletişimi bağlamında topluluk üyelerince oluşturulan anaakım medyaya alternatif bir alan olmuştur. Daha demokratik bir medya ortamı ve medyada çoğulcu bir anlayışın inşa edilmesi açısından Al Harmal Gazetesi gibi küçük ölçekli kamu yayıncılığı yapan topluluk medyalarının desteklenmesi önemli görülmektedir.

Al Harmal Gazetesinin okuyucuları üzerindeki etkisinin neler olduğunu anlamaya yönelik yapılacak bir araştırma ile alternatif medya çalışmalarına katkı sunulabilir. Ayrıca göçmenlerin kendi medya pratiklerini oluştururken karşılaştıkları yasal yükümlülüklerin mevzuat çerçevesinde iyileştirmesi, engellerin ortadan kaldırılması da daha demokratik ve çoğulcu bir medya ortamı oluşmasına önemli katkılar sunabilir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Adıgüzel, Y. (2018). Göç Sosyolojisi. Nobel Yayınları. Ankara
- Anderson, B. (2017). Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması. Metis Yayınevi, İstanbul
- Bailey, G.O., Cammaerts, B. ve Carpentier, N. (2015). Alternatif Medyayı Anlamak, Kafka Yayınları, İstanbul.
- Bartram,D., Poros, V.M., Monforte, P. (2017). Göç Meselesinde Temel Kavramlar. Çev.: İtir Ağabeyoğlu Tuncay, Hece Yayınlar, Ankara.
- Braziel, J. E., Mannur, A. (2007). Nation, Migration, Globalization: Points Of Contention İn Diaspora Studies. Theorizing Diaspora: A Reader (J. E. Braziel & A. Mannur Ed.). Oxford: Blackwell Pub
- Bozdağ, C., Hepp, A., Suna, L. (2012). Diasporic Media As The ‘Focus’ Of Communicative Networking Among Migrants. In I. Rigoni ve E. Saitta (Ed.), Mediating Cultural Diversity İn A Globalised Public Space (S. 96-116). Basingstoke: Palgrave Publishing.
- Castles, S. ve Miller, J.M. (2008). Göçler Çağı-Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cohen, P. ve Bains, H.S. (1988). Multi-Racist Britain, Macmillian, Londra.
- Çoban, B. ve Ataman, B. (2015). Türkiye’de Alternatif Medya. Direniş Çağında Türkiye’de Alternatif Medya, Kafka Yayınları İstanbul.
- Delanty, G. (2015). Bir Kavramın Anatomisi, Topluluk. Everest Yayıncılık, İstanbul.
- Deleuze, G. ve Guattari, F. (1987) A Thousand Plateaus. Capitalism And Schizophrenia. Minneapolis: University Of Minnesota Press.
- Dijk, V.J. (2016). Ağ Toplumu. Kafka Yayınları. İstanbul.
- Dufoix, S. (2011). Diasporalar, Hrant Dink Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Esposito, R. (2018). Communitas, Topluluğun Kökeni ve Kaderi. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Fuller,K.L. (Ed.).(2007). Community Media-International Perspectives, New York: Palgravemacmillan, S. 224-226.
- Göka, E. (2006) İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler, Ankara: Aşına

Kitaplar

- Güçlü, İ. (2019). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Teknik-Yaklaşım-Uygulama. Nobel Yayınları. Ankara.
- Güler, A., Halıcıoğlu, B.M., Taşkın, S. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma. Seçkin Yayınları. Ankara.
- Güney, S. (2009). Tüm Yönleriyle Topluluk Radyoları. İstanbul: Punto Yayınları
- Hollander, E., Stappers, J. ve Jankowski, N. W. (2002), "Community Media And Community Communication", Nicolas W. Jankowski & O. Prehn (Ed.), Community Media In The Information Age- Perspectives And Prospect, New Jersey: Hampton Press., S.25
- Howley, K. (2005). Community Media. People, Places, And Communication Technologies. Cambridge: Cambridge University Press.
- Howley, K. (2010). Understanding Community Media, Sage Publication, INC., USA.
- İpek, N. (2005). Göçler: İmparatorluktan Ulus Devlete, Serander Yayınları, Trabzon.
- Ogunyemi, O. (2017). Media, Diaspora And Conflict, ISBN 978-3-319-56642-9 (Ebook) Palgrave Macmillan. Switsherland
- Keat, R. ve Urry, J. (2016). Bilim Olarak Sosyal Teori. (Çev. Nilgün Çelebi), İmge Kitabevi. Ankara.
- Kirman, A.M. (2004). Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü. Rağbet Yayınları, İstanbul, 2004. S.129.
- Köksalan, E. (2010). Alternatif Televizyon, Olanaklar ve Uygulamalar. İstanbul: Punto Yayınları
- Cohen, L.J. ve Arato, A. (1992). Civil Society And Political Theory, London: Mitpress, S. 7-8
- Leuniesen, J. (1986). "Community En Community Development" Bij De Australische Aborigines, İn M. Van Bakel, A. Borsboom And H. Dagmar (Eds) Traditie İn Verandering: Nederlandse Bijdragen Aan Antropologisch Onderzoek İn Oceanie. Leiden: DSWO Press, Ss. (57-82)
- Lewis, P. (Ed). (1993). Alternative Media: Linking Global And Local, Repost And Papers On Mass Communication No.107. Paris: UNESCO.
- Mouffe,C. (1997) The Return Of The Political, London: Verso, 1997, S. 18.
- Popple, K. (1995). Analysing Community Work. Buckingham: Open University Press.
- Rennie, E. (2006). Community Media, A Global Introduction, New York: Rowman&Littlefield Publisher, INC.
- Safran, W. (1999). Diasporas İn Modern Societies: Myths Of Homeland And Return (S. Vertovec, & R. Cohen Ed.). Migration, Diasporas And Transnationalism. Massachusetts: Edward Elgar Pub
- Servaes, J. (2003). Approaches to Development, Studies on Communication for

Development, Unesco Press, France.

Thompson, B. J. (1995). The Media And Modernity: A Social Theory Of The Media, Cambridge: Polity Press, S.122

Turner, V. (2018). Ritüeller: Yapı ve Anti-Yapı. İstanbul, İthaki Yayınları. Ss. 130

Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi. Anı Yayıncılık, Ankara.

Yıldız, A. (2001) Ne Mutlu Türküm Diyebilene, İstanbul: İletişim Yayınları.

Zankova, B. (2010). “Diyalog, Anlayış ve Sosyal Uyum”, Birlikte Yaşama, Sosyal

Uyuma, Kültürlerarası Diyaloga, Anlayışa, Hoşgörüyeye ve Demokratik Katılıma Medyanın Katkısına İlişkin Avrupa Konseyi Standartları Hakkında Elkitabı, Der: Yasha Lange
([Http://Www.Telecomlaw.Ru/Monograph/Livingtogether_En.Pdf](http://www.Telecomlaw.Ru/Monograph/Livingtogether_En.Pdf))

Kitap Bölümleri

Atton, C. (2014). Alternatif Medyaya Yaklaşmak: Teori ve Metodoloji, (Haz.)

Yanikkaya, B. Ve Çoban, B. Kendi Medyanı Yarat, Alternatif Medya, Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler İstanbul, Kalkedon Yayınları, Cilt 2, s.21-62

Halm, D. (2015). Die Medien Der Türkischen Bevölkerung İn Deutschland

Berichterstattung, Nutzung Und Funktion / The Media Of The Turkish Population İn Germany Coverage, Reception And Function. In: Rainer Geißler/Horst Pöttker (Eds.), Integration Durch Massenmedien / Mass Media-Integration (77-92). Bielefeld: Transcript Verlag.

Husband, C. (2000). Media And The Public Sphere İn Multi-Ethnic Societies. In S.

Cottle (Ed.) Ethnic Minorities And The Media. Buckingham: Open University Press, 199–214.

Köksalan, M. (2014). Alternatif Bir Medya Olarak Topluluk Televizyonları Y, (Haz.)

Yanikkaya, B. Ve Çoban, B. Kendi Medyanı Yarat, Alternatif Medya, Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler. İstanbul, Kalkedon Yayınları, Cilt 2, s.253-282

Dergi, Bülten ve Makale

Abadan-Unat, N. (2006) Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa, (İkinci Basım), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. s.(16-17).

Akıncı, A. ve Yavuzylmaz, O. (2018). Milliyetçilik, Irk-Irkçılık İlişkisi. Turkish Studies Social Sciences Volume 13/26, Fall 2018, P. 75-84

Anderson, B. (1983) “Imagined Communities: Reflection On The Origin And Spread Of Nationalism” London: Verso

Aydemir, S. ve Şahin, C.M. (2018). Zorunlu-Kitlesel Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği

- Berrigan, J.F. (1979). Community Communication “The Role Of Community Media In Development”. Unesco 1981 Printed In *France*
- Bozdağ, Ç. (2015). Diaspora’dan Türkiye’ye Bakış: Almanya’daki Türklerin Medya Kullanımı Üzerine bir İnceleme. *Global Media Journal TR Edition*, 6 (11)
- Brettell, C. ve Hollifield, J. F. (Ed.). (2015). *Migration Theory: Talking Across Disipline* (3. Ed). New York, NY: Routledge.
- Carpentier, N., Lie, R. ve Servaes, J. (2003). Community Media: Muting The Democratic Media Discourse? *Continuum: Journal Of Media & Cultural Studies*, 17:1, 51-68
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi.
- Çancı, H. (2008). “Değişmeyen Boyutları Bağlamında Milliyetçiliğe Teorik ve Kavramsal Bir Bakış”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, C: 13, Sayı: 2, S.105-116
- Çelik, N. (2013). Max Weber’de Etnisite Kavramı. *Sosyoloji Dergisi / Sayı/Vol.:29*: 23-38.
- Chen, H.H.V. (2017). Kültürel Kimlik. Key Concepts In Intercultural Dialogue. https://centerforinterculturaldialogue.files.wordpress.com/2017/01/Kc22-Cultural-Identity_Turkish.Pdf
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, (Bahar) Cilt.5, S.9., Malatya
- Erdoğan, Z. ve Torun, T. (2009). Bir İlişkisel Pazarlama Aracı Olarak Sanal Topluluklar Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, Sayı: 04, Temmuz 2009, Ss. 45-71
- Fraser, C. ve Estrada, R. (2001). *Community Radio Handbook*, UNESCO, S. 18-122
- Gezgin, F. M. (1988). Cemaat Cemiyet Ayırımı ve Ferdinand Tönnies. *Dergi Park*
- Gilroy, P. (1994). *Diaspora*, Edinburgh University Press, Vol. 17, No. 3, Keywords (November 1994), Pp. 207-212.
- Göker, G. ve Doğan, A. (2011). Ağ Toplumunda Örgütlenme: Facebook’ta Çevrimiçi Tekel Eylemi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(25), 175-203.
- Güllüpcinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği Ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4).
- Güner, M.O. (2019). Ferdinand Tönnies’in Sosyolojisi Ve Alman Sosyal Bilim Geleneğindeki Yeri. *İstanbul Üniversitesi. (YL. Tezi)*
- Hayır, C. (2016). Avusturya’da Yaşayan Türkiye Kökenli Göçmenlerin Medya Kullanımı Üzerine Bir İnceleme Sayı 42 (2016): İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi: 42. Sayı/Bahar-2016
- Hazar, M.Ç. (2017). Toplumsal Biçimler Okulunun İki Öncüsü Tönnies İle Simmel’in İletişime Katkısı. *Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim Kuram Ve*

Araştırma Dergisi- Sayı 44 / Bahar 2017

Hamilton, J. ve Atton, C. (2001). Theorizing Anglo-American Alternative Media:

Toward a contextual history and analysis of US and UK scholarship

Cankaya, Ö., Güney, S.H. ve Köksalan, E.M. (2006). “Hollanda’da Türkçe Yerel

Radyolar: Topluluk İletişimimi, Etnik Pazar Mı?”, İletişim, Sayı: 5 Aralık 2006, S. 16.

Ke, Chic-Shun. (2000). The Emergence, Transformation, And Disintegration Of

Alternative Radio İn Taiwan: From Underground Radio To Community Radio. Sage Publication,INC.

Kekevi, S. ve Kılıçoğlu, G. (2012). Uluslararası İlişkilerde Kültür Ve Kimlik. Batman

University International Participated Science And Culture Symposium, 18-20 April 2012 Batman, TURKEY

Kırık, A. M. ve Bölükbaş, K. (2017). Bir Alternatif Medya Örneği Olarak Topluluk

Radyoları. Journal Of Human Sciences, 14(1), 89-104. Doi:10.14687/Jhs.V14i1.3881

Kwame Boafo S. T. (2000). Promoting Community Media İn Africa, Paris: UNESCO, S, 6.

Lee, E. (1966). A Theory Of Migration. Demography, 3(1), 47-57. Retrieved From

[Http://Www.Jstor.Org/Stable/2060063](http://Www.Jstor.Org/Stable/2060063)

Leunissen, J. (1986). 'Community' En 'Community Development' Bij De Australische

Aborigines, In: Van Bakel, M., Borsboom, A., Dagmar, H. (Eds.), Traditie İn Verandering; Nederlandse Bijdragen Aan Antropologisch Onderzoek İn Oceanië. Leiden: DSWO Press, Pp. 57-82.

Mcleod, M.J., Schheufele, A.D. ve Moy, P. (2010). Community, Communication, And

Participation: The Role Of Mass Media And Interpersonal Discussion İn Local Political Participation.

Milan, S. (2009). “Four Steps To Community Media As A Development Tool”,

Development İn Practice.

Naficy, H. (1993). From Broadcasting To Narrowcasting: Middle Eastern Diaspora İn

Los Angeles, Middle East Rapor (MR). Number:180. January-February 1993

Nişancı, Ş. ve Işık, C. (2015). “Etnisite Kavramının İdeolojik Serüveni”. KAÜ İİBF

Dergisi, 6(9), 195-224.

Suárez-Orozco, A. (Çev. Ördem, A.Ö.) (2016). Göçmen Aileler ve Çocukları: Uyum

ve Kimlik Oluşumu, Route Educational And Social Science Journal Volume 3(5), December 2016

İçağasıoğlu Çoban, A. ve Buz, S. (2008). Eleştirel Teori: Gelişimi, Kabulleri ve Sosyal

Hizmette Kullanımı. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi Cilt 19, Sayı 1, Nisan 2008

- Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. İş ve Hayat, 2(4), 183-215.
- Özönder, M. C. (2000). “Dünya’da ve Türkiye’de ‘İrk’ Ve ‘Etniklik’ Kavramları”, Kök Araştırmaları, II/I (Bahar 2000), S. 65-72
- Petersen, W. (1958). A General Typology Of Migration, American Sociological Review, Vol. 23, No. 3 (Jun., 1958), Pp. 256-266
- Possi, M. (2003). “Community Media Defined İn Nasanga,G”. The East Africa Media And Globalization: Defining The Public Interest, Kampala: Industrial Graphic System
- Sağır, Ö.M ve Akıllı, S.H. (2004). “Etnisite Kuramları ve Eleştirisi” C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs Cilt: 28, No:1 1-22
- Sheffer, G. (2003). Diaspora Politics, At Home Abroad. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tümtaş, M. S. ve Ergun, C. (2016). Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri. Suleyman Demirel University Journal Of Faculty Of Economics & Administrative Sciences, 21(4).
- Wasko, J. ve Mosco, V. (Eds.) (1992) Democratic Communications İn The Information Age. Toronto & Norwood, NJ: Garamond Press & Ablex.
- Vatikiotis, P. (2004). Communication Theory And Alternative Media. Westminster Papers İn Communication And Culture © 2005 (University Of Westminster, London), Vol. 2(1): 4- 29. ISSN 1744-6708 (Print); 1744-6716 (Online)
- Yanık, C. (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi.
- Yaldız, F. (2013). Diaspora Kavramı: Tarihçe, Gelişme ve Tartışmalar. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Bahar (18), 289-318
- Yücel, M. (2020). Küreselleşme Sürecinde Medya Sektörünün Değişen Yapısı ve Türk Medya Sektörüne Yansıması. Aksaray Üniversitesi, İletişim Fakültesi Cilt 2, Sayı 1 Aksaray İletişim Dergisi
- Ziya, O. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. TBB Dergisi 2012 (99).
- Zorlu, A. (2005). Toplumsal Kuramda Topluluk, Geleneksel Toplum ve Gelenek. Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Yıl:1, Sayı:3

Sempozyum/Kurultay Bildiri Kitapları/Raporlar

- Ravenstein, G. E. (1885). The Law Of Migration. Journal Of The Statistical Society Of London. Vol. 48. No.2. Pp. (167-235)
- Uluslararası Azınlık Hakları, (2007). Bir eşitlik arayışı: Türkiye’de azınlıklar, Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, (MRG).

Tezler

- Algül, F. (2012). Rizomatik Yaklaşım Bağlamında Karşıt Kamusalılığın Sesi Olarak Topluluk Medyasına Türkiye’ Den Bir Uygulama Örneği: Nor Radyo
- Kovucu, M. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Gaziantep Yerel Basınında Temsili. Gaziantep Üniversitesi. 158
- Taylan, A. (2012). Alternatif Medya ve Bianet Örneği: Türkiye’de Alternatif Medyaya Dair Etnografik Çalışma
- Ceyhan, Ç. (2008). Ana akım Medyaya Karşı Alternatif Medya: Alternatif Gazeteler Olarak Ahali ve Mülksüzler

Elektronik Kaynaklar

- https://en.wikipedia.org/wiki/Alternative_media (Erişim tarihi 27.12.2020)
- <https://multeciler.org.tr/multeciler-avrupaya-nasil-gidiyor/>
- http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitlesel-akinlar_409_558_559 (Erişim tarihi 30.01.2019)
- http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitlesel-akinlar_409_558_559 (Erişim tarihi 30.01.2019).
- United Nations High Commissioner for Refugees. Convention Relating to the International Status of Refugees. (Erişim Tarihi 12.01.2019 <http://www.refworld.org/docid/3dd8cf374.html>)
- https://auzefalmsstorage.blob.core.windows.net/auzefcontent/ders/sosyolojiye_giris_2/9/index.html (Erişim tarihi 10.01.2019).
- <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/suriyeden-turkiyeye-yeni-goc-dalgasi-40051743> (Erişim tarihi 12.01.2019)
- http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf (Erişim tarihi 07.01.2019)
- <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeligi.pdf> (Erişim tarihi 07.01.2019)
- https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf (Erişim tarihi 09.01.2019)
- <https://www.umhd.org.tr/2018/10/turkiyede-bulunan-suriyeli-sayisi-aciklandi/> (Erişim tarihi: 21.03.2020)
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Irk> (Erişim tarihi 12.11.2020)
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Irk%C3%A7%C4%B1%C4%B1k> (Erişim tarihi 11.11.2020)
- syrianprints.org : <https://syrianprints.org/ar/issues?agency=119> (Erişim tarihi 08.03.2020)

<https://www.thoughtco.com/african-american-press-timeline-1827-1895-45457>

(Erişim tarihi 28.12.2020)

(<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/alternative-media> (27.12.2020)).

